

ERDÉLYI MAGYARSÁG

XIV. ÉVFOLYAM
2003. JANUÁR – JÚNIUS

Albert Gábor:
Sorsunk Európa?

Vekov Károly:
Válságban az
RMDSZ

Páskándi Géza:
Dávid Ferenc

Kosáry Domokos:
Az oláh
bevándorlás

Nyugati kortársak
Trianonról

51

Egymást nem ismerő emberek különböző jelenségekből ugyan-
azt a következtetést vonják le, hogy a harmadik Trianon, utolsó
és végzetes, készülöben van. **Itthon** a népesség fogyásához újabb
jelenség zárkózott fel: a liberális betelepülési, bevándorlási poli-
tika. Szegeden ma az újszülöttek 30 %-a nem magyar. Húsz év
múlva a magyarság száma kétharmadára csökken ezek szerint?
A szomszédoknál az asszimilációs politika végső rohamra in-
dul. **Brüsszelben** a készülő uniós alkotmány nem ismeri az
elszakadt nemzetrészt fogalmát. Az Unió állampolgára minden
olyan személy, aki valamelyik tagállam nemzetiségével bír, azt
viszont az állam dönti el. A nemzeti kisebbségek védelméről szó-
ló dokumentumok csak ajánlások. Nagy, általános emberjogi
blabla, kötelező következmények nélkül. Többségük nem is érti
a „magyar kérdés”-t, hogy ti. mi nem betelepülők, vendégmun-
kások vagyunk, hanem államalkotó nemzet, a szomszédos or-
szágokban is.

Csakugyan kettészakadt az
ország?

Egyik fele a nap huszon-
négy órájában ontja magából
a rossz híreket: 2003-ra 300
településen terveznek iskola-
bezárást és összevonást. Az
Országos Egészségügyi Köz-
pont felmérése szerint: a 17
éves fiúk 29, a lányok 21 %-a
legalább egyszer kipróbálta a

füvet, a fiúk kétharmada, a lányok 40 százaléka volt már részeg
és a dohányosok aránya is egyharmad felett van. Rossz hír, hogy
Mádl Ferenc levéllel fordult lengyel, cseh és szlovák elnöktársai-
hoz Esterházy János rehabilitálása ügyében. Azt beszélik: a cseh
elnök válaszelevelét senki sem teheti az ablakába. A határok
ellégiesüléséről Petru Grozától már eleget hallottunk, arról is,
hogy a jövőben a határok nem elválasztanak, hanem összekö-
tik. **Erre jegyezte meg az egyzeri ember: ugyan már, ha úgy
sincs semmi jelentősége a határoknak, akkor állítsák már
vissza, oda, ahol nagyapja korában volt.**

Másik fele tele van jó hírrel, csodavárással. Sürgetik a belé-
pést: majd az megold mindent. Nem lesz rossz házasság, mun-
kanélküliség, hurrá, hurrá! Mindenki nyugaton tanul, munkát
vállal, nyaral. Eszükbe sem jut, hogy földrajzi-történeti szempont-
ból mindíg is Európához tartozott a magyarság, csak épp volt egy
aprócska kis szerepe, hol ezt a sereget tartóztatta fel nyugati ha-
tárainál, hol azt a hordát a keletinél. Aprócska jó hír, hogy Ung-
váron felavatták a Szent Gellért Katolikus Kollégiumot, ahol 40
magyar egyetemi hallgató lelhet otthonra, vagy, hogy Kolozs me-
gyében 30 új magyar elemi osztályt indítanak.

Az egyensúly kedvéért egy rossz hírt egyensúlyozzon egy jó hír:
rossz hír hogy Magyarország tagként kénytelen lesz a vízum-
kényszer bevezetésére azokkal az államokkal szemben, amelyek
vízumkötelesek az uniós tagállamokkal szemben. A Vajdaság és
Kárpátalja magyarjai velünk együtt joggal aggódnak emiatt. **Jó
hír**, hogy az EU – Szlovénia Európa-ügyi minisztere golf klub-
hoz hasonlította – mindenkit egyformán véd, de ugyanakkor
rossz hír, hogy nem ismeri el a különbséget a nemzet és a nem-
zeti kisebbség között, különösen nem a pozitív megkülönböztetést.
Jó hír, hogy az RMDSZ is kiáll a székelyföldi fejlesztési régió kiala-
kítása érdekében, bár lehet, hogy egyes tisztségviselőjének székely-
földi érdekeltisége áll e mögött. **Rossz hír**, hogy a romániai, felvi-
déli új közigazgatási egységek veszélye nem múlt el – ezek a több-
ségében magyarlakta területeket úgy akarja megváltoztatni, hogy
ott kisebbségbe kerüljenek – és Kárpátalját is az a veszély fenyege-
ti, hogy egyesítik Lemberg és Ivano-Frankivszk megyékkel.

A jegyzetírónak is az egyik szeme sír, a másik nevet: számára
rossz hír, mert mint az egyik legrégibb civilszervezet, az Erdé-
lyi Szövetség elnökétől megvonták a működéshez szükséges mu-
niciót, oxigént, s hiába fordult a miniszteri funkcióban lévő ír-
hoz, Görgey Gáborhoz, egy másik magyar író emlékére rende-
zendő előadás támogatására, s nevet a **jó hír** miatt, mert mint
főszerkesztőnek mentővet dobott ugyanez a miniszter.

Pomogás Béla kifakadásának is jó oka van. Szűkebb értelemben
ami az Illyés Közalapítvány, a MAÉRT tájékán, tágabb értelemben,
ami ebben az országban történik. Legfőképp a nemzeti stratégia
hiánya és a klientúra építés, s amiatt, hogy „A politikusok lassan
már ugyanolyan képtelen világot teremtenek maguk körül, mint
a magántévék műsorain látható valóságshow-k szereplői. Sok
esetben elveszítik kapcsolatukat a valósággal, elveszítik azt az
identitást, amelyet egy magyar politikusként a magyar nemzet
érdekeiben át kell éreznie, és képviselnie kell.”

Politikusaink a státustörvény módosítások bírálatára – amely
a kettős állampolgársághoz képest kompromisszum volt –, hogy
ti. az „magyartalanított törvény”, azt válaszolják, hogy: 1. a ko-
rábbi nem volt euro-konform, 2. a határon túli magyarok legi-
tim képviselői elfogadták, 3. a Európai Unióban megváltoznak a
külpolitikai prioritások.

Felteszünk egy költői
kérdést: hogy lehet az, hogy
a bársonyszékben ülők, a
hatalmat gyakorlók számára
kötelező az optimizmus, az
abszolút bizalom a történe-
sek, döntések jövőbeli hatá-
sát illetően? Csak a hatal-
mon kívül állók privilégiuma
a kételkedés, az aggodal-
om ugyanezen jövő iránt?
Magyar politikus, diplomata

hogyan hagyhatja jóvá, hogy a törvényből kimaradjon a **magyar
nemzet egységére** vonatkozó utalás, akkor, amikor minden
nemzetközi fórumon tiltakoznia kellene a román alkotmány azon
cikkelye ellen, mely szerint Románia egységes és oszthatatlan
nemzetállam?

Oththon, Erdélyben valószínűleg, mivel az RMDSZ volt az au-
tonómia-program, a belső választás és a magyar népszámlálás
első számú szabotőre, csak utolsó csepp volt a kedvezménytör-
vény kiürülése, amely a belső ellenzéket aktivizálta. Megjegyen-
dő, hogy a román Sabin Gherman sincs jó véleményével az
RMDSZ-ről – ő az, aki nem adja fel, s miután a Erdély-Bánát
Liga bejegyzését visszautasították, most az Erdélyiek Pártja szer-
vezésével, s majd bejegyzésével foglalkozik – az éppen hatalmon
lévő román kormány elvtelen szatellitpártjának nevezi, és egyál-
talan nem kapott dicsekedést azért, mert a vagonbevallás **ellen**
szavazott, s a **mellett** a törvény mellett, amely az újságírók sza-
badtságvesztését helyezte kilátásba.

Ez év március 14-én tették meg az első lépést Kolozsváron az
Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) létrehozására. Április 26-
án Székelyudvarhelyen jóváhagyták az EMNT és a Székelyföldi
Nemzeti Tanács megalakítását kezdeményező bizottságot. Május
31-én Sepsiszentgyörgyön kimondattott, hogy az EMNT az erdélyi
magyarság kormányzatának legfelsőbb döntéshozó testülete, és
a közösségi autonómia gyakorlására hivatott intézmény. Hivatott
két, a nemzeti kulturális autonómiát és a regionális autonómiát
tartalmazó kerettörvény kidolgozására, a parlament elé terjesz-
tésére és elfogadtatására. Június 21-én, a székelység döntött úgy:
végre vegyék őket is **nemzet-számba!**

Egyetlen okunk a bizakodásra, hogy remélhetőleg, mint haj-
dan, a magyar megújulás, magyar feltámadás letéténnyese az
erdélyi, tágabb értelemben a határon túli magyarság lesz. Most,
amikor regionális és területi autonómiát támogató jelentés ké-
szült az Európa Tanács parlamenti közgyűlésében, elérkezett az
utolsó előtti pillanat, hogy az anyaország és az elszakított nem-
zetrészek azt kiharcolják.

A magyar badtörténelmet bemutató albumot nézegetem. A
dicsőséges és a vesztes csaták is a magyarság évezredes tar-
tásáról tanúskodnak. Ébresztő tebát Big Brother, és a Való
Világ népe! Ébresztő! Fordulj keletre, nézz északra, délre és
észak-keletre! Végy példát ott élő testvéreidről!

Lipsey Jolita

Még meddig jelenhet meg lapunk?

Íme, több hónapos szünet után ismét megjelentünk! Az olvasói támogatásokon felül megint sikerült összekoldulni annyi pénzt, aminek eredményeként az idén három számot tudunk kiadni.

E 14 évfolyamot megélt lap sohasem volt könnyű helyzetben, de nehézségeink – akárcsak a közéleti kiszorítódsi, úgy is mint a nemzetközi helyzet – egyre fokozódtak. Induláskor, 1990-ben, az alapító, jó Köteles Pál még abban reménykedett, hogy rövidesen sikerül havilapként megjeleni, hiszen az anyag és sajnos a téma több mint elegendő. Az akkori hangulat, az akkor még meg nem csúfolt, el nem lopott remények, zsenge reményeink, fel is jogosították erre. Gondoljunk csak a hatalmas, elsöprő erejű „Erdélyi tüntetés”-re...

Ezek után aztán fokozatosan, nap, mint nap alapítványunknak szembesülnie kellett a valósággal. Az első kormányciklusban – igaz, hogy nem könnyen, de még úgy, ahogy – sikerült talpon maradnunk. Sőt többre is futotta. Jóllehet ezzel kapcsolatban még „saját sorainkban” is komoly ellenállásba ütköztünk. Nem csak magyarul, hanem angolul is kiadtuk Matatias Carptól a *Holocaust Romániában* c. könyvet. A második kormányzati ciklus már nehezebb volt. Előfizetőink táborát nem sikerült annyira növelnünk, hogy anyagi támogatásukkal egy kicsivel is hosszabb távra tudjunk tervezni.

Szavakat, ígéreteket kaptunk bőven, de maradt is minden ennyiben. Számunkra egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy függetlenségünknek súlyos az ára. Tapasztalnunk kellett, hogy a magyar sajtó – legyen az jobb, vagy baloldali – függő helyzetben van, s az ún. nemzeti oldal nem csinál mást, csak állandóan vinnyog és hunyászkodik, igyekszik „megfelelni”, a „(kül)politikailag korrekt” jelzőt kiérdemelni széles e földtekén. Hiába, no. Aki a pénzt adja, az húzatja a muzsikát, és így vagy úgy, de az is cenzúráz. Ugyanakkor tapasztalnunk kellett azt is, hogy a szép, nagy szavak mögött nincsen fedezet. Fenn az ernyő, nincsen kas. Mi ezt nem fogadhattuk el, erre nem voltunk és nem is leszünk hajlandók.

Furcsa módon a legszomorúbb tapasztalatokat az előző, az ún. polgári kormány alatt szereztük, a legfájóbb pont akkor kaptuk. Tragikus volt szembesülni azzal, hogy „vezetőink”-et, legalább is azok túlnyomó többségét saját hiúságuk vezeti, s ugyanakkor pöffeszkedő önteltségük, nagyképűségük, szakmai dilettantizmusuk csak egyre való: a fokozatos önfeladásra. Ha nagyon tárgyilagosak akarunk lenni – jóllehet a lényegen az mit sem változtat – feltehetjük a kérdést: vajon ármányos félrevezetők szötte burokban éltek ők, vagy saját gyengeségeik rabjai voltak? Miközben egyesek állandóan szép szavakat puffogtattak, jópofiztak, a magyar külpolitika fokozatosan hátrált. „Politikusaink” ahelyett hogy a nemzet érdekeit vették volna figyelembe, mint szomszédaink a sajátjukat, állandóan az ő érzékenységüknek akartak kedvében járni, s szolgai lihegással elémenni a sok esetben nem is létező brüsszeli elvárásoknak. Fogyott a nemzet. Nemcsak számszerűen, hanem erkölcsi tőkében, lélekben egyaránt. A Pig Brother internacionalista nemzete lettünk. A dilettáns módon, sokszor nevetségességgel menő balkezességgel előkészített úgynevezett *kedvezménytörvény* (már maga az elnevezés is borzadály), korábbi nevén *státusz törvény* utóélete másként nem is alakulhatott, mint ahol az ma tart.

Annak idején lapunk is foglalkozott a tervezettel, mert magát már a szándékot is rendkívül fontosnak ítélte meg. Önök is követhették, hogy leszorított célkitűzéseiben kódolva hordja balsorsát. A polgári politikusok által konkurensnek vélt és irigyen szemlélt külhoni állampolgárság jogintézményét kidolgozó Magyarok Világszövetségét többek között azért is gáncsolta ahol érte a kicsinyes bosszú és aljas karriervágy, állami segédlettel. S hogy hova fajul mind-

ez nem nehéz megjósolni, ha nem változtatnak rajta, akik megtehetnék azt.

Két éve úgy nézett ki, hogy több mint évtizedes küzdelmünket siker koronázza. Orbán Viktornak köszönhetően alapítványunk, lapunk komoly segítséget kapott, pontosabban csak kapott volna. Mint azt előző két számunkban már dokumentáltuk, ez a segítség meg is jelent a Magyar Köztársaság Kormányának hivatalos közlönyében, a Határozatok Tárában, annak 2001. december 18-i, 55. számában. Ezzel hosszú-hosszú évekre sikerült volna megszilárdítani helyzetünket. Ezt az összeget azonban az erre felkent fiúk – megbízásra, vagy a nélkül – nemes egyszerűséggel elsinókálták. Olyan sikerrel, hogy ezek után tavaly, tizenkét év után először csupán előfizetőinknek, támogatóinknak köszönhetően tudtunk már csak decemberben megjeleni – egyszer. Azóta sem.

(Itt nem hagyhatok ki egy zárójelet: Az ismerős mondat idézve – nem elég a cégtáblát átfesteni! A „személyzet” egy részét is ki kell(ene) cserélni. Basáskodó, nagyképűsködő, dilettáns, nem egyszer rossz szándékú és ki tudja honnan érkezett emberekkel nem csupán a csatát, de a háborút is el lehet veszíteni. De határokon innen és túl élő nagyjaink is csak akkor hasznosíthatják karizmájukat, ha nem hagyják cserben saját fegyvertársaikat, döfik hátba barátaikat. Nincs szükség némethszoltokra, nagyandorokra, ferencszabolcsokra.)

Tehát itt tartottunk néhány héttel ezelőtt, amikor is a megítélt támogatás egy töredéke mégis megérkezett a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától, egy még tavaly novemberben (!) Görgy Gábor akkori miniszternek írt levelünknek köszönhetően. Reménykedünk – hisz’ az akasztókötél is elszakadhat – hogy a maradékhoz is hozzájutunk. Igaz, sokan naívnak titulálnák. Ez már csak azért is jó lenne, mert ennek perrel való esetleges kikényszerítése a strassbourgi bírakat minden bizonnyal fejcsóválásra készítené, ami nem igen öregbítené hazánk jó hírét. És mindezek (mindezek) ellenére, ezt mi nem szeretnénk. Sajnos ismerve a mai magyar valóságot a perre nagy az esély. Mivel viszont ma hazánkban nem igazság-, hanem „jogszolgáltatás” folyik, így egy ilyen esetleges per éveket el is húzódhat.

Ezért tehát ismételten fel kell tennünk a címben lévő kérdést: Még meddig jelenhet meg az *Erdélyi Magyarság*?

A válasz egyszerű: amíg azt az olvasók akarják. Az a több tízezer, az utóbbi években áttelepült honfitársunk, az a több száz ezres tábor, akiknek gyökerei – ha másként nem hát lélekben – Erdélybe vagy más elszakított területekre nyúlnak vissza, az a ki tudja mennyi személy, aki a lap fennmaradását nem csak szavakban, hanem tettekkel bizonyítva is fontosnak tartja, az a néhány „vállalkozó”, aki esetleg a szokványosnál több áldozatra is hajlandó. Azok, akiknek fontos ez a lap, pontosabban az ÜGY melyet szolgál.

De vajon hol találhatunk rájuk, hogyan tudnánk őket megszólítani? (Hol van, mit csinál, mondjuk az utóbbi időben Erdélyből áttelepült 2-3 ezer orvos?) Kérjük olvasóinkat, eddigi támogatóinkat, hogy segítsenek ebben!

Tehát a hibát inkább a magunk oldalán keressük. Miközben naponta krokodilkönnyeket hullatunk Erdélyért, Trianon miatt, s a sort folytatni lehetne vég nélkül, addig egy ilyen szerény lapot sem tudunk az előfizetésekből fenntartani?!

Erre a választ jövő év elején megkapjuk.

Megkapjuk?!

*Az Erdélyi Magyarságért
Alapítvány*

Független szemle

A határainkon túli magyarok fóruma

Alapító főszerkesztő: Kóteles Pál

XIV. évfolyam 51. szám

2003. január-június

Kiadja **Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány**

Felölös kiadó: Atzél Ferenc

Felkért főszerkesztő: Lipcsey Ildikó

**Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány
és az Erdélyi Magyarság c. folyóirat
szerkesztőségének címe:**

1116 Budapest Sopron utca 64. I. em.

Telefon/fax: 206-2048

HU ISSN 0865-6819

Formakészítés: **CoGraf**, Budapest

Nyomdai munkálatok:

TONYO-GRÁF Nyomdai és Grafikai Stúdió

(1154 Budapest, Tompa Mihály utca 25.)

Felölös vezető: Szűcs Barnabás (Tel.: 238-0462)

KÉZIRATOKAT NEM ÖRZÜNK MEG
ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.
AZ ALÁÍRT CIKKEKÉRT A SZERZŐK
VISELIK A FELELŐSSÉGET.
A SZERKESZTŐSÉG FENNTARTJA
AZ ÍRÁSOK SZELLEMÉT ÉS TARTALMÁT
NEM ÉRINTŐ RÖVIDÍTÉSEK JOGÁT.

**A folyóirat támogatására küldött befizetésekről
– kérésre – (APEH) igazolást állítunk ki, mely
összeggel – az érvényben lévő rendelet szerint –
támogatónk a befizetés évében adóalapjukat
csökkenthetik.**

Bankszámlánk:

Országos Takarékpénztár (OTP)- Szentendrei
Fiók 11742087 – 20071776

Angol elnevezés: National Savings and
Commercial Bank Limited (2000 Szentendre)

Lapunk beszerezhető:

AZ ERDÉLYI MAGYARSÁGÉRT ALAPÍTVÁNY-nál
(1116 Budapest, Sopron út 64. Telefon és
fax: 206-2048) **Drótposta: azerma@axelero.hu**

Adószámunk: 19667173-1-43

Ezen szám kiadását támogatta

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Az ERDÉLYI MAGYARSÁG AZ INTERNETEN:
www.cograf.hu/enna

**KÖVETKEZŐ SZÁMUNK 2003
SZEPTEMBERÉBEN JELENIK MEG**

TARTALOM

- KÉSZÜLŐBEN a harmadik Trianon
- Még meddig jelenhet meg lapunk?
- Sajátos Sátusú Helyi Önkormányzat Statútuma

VALÓSÁG-MÉRLEG

- Albert Gábor: Sorsunk Európa? 4-7
- Kovács Attila: Az európai állampolgárság,
a nemzeti kisebbségek 8-10
- Vekov Károly: Válságban az RMDSZ 11-13
- Borbély Zsolt Attila: Az erdélyi magyarság
és az Európai Unió 14-15

MŰHELY

- Okos Márton: Rákóczi
és szabadságharcosainak üzenete 16-17
- Szász István Tas: Naplójegyzetek. (Visszatérő
gondolatok, Térkép) 18-19
- Szöllősy István: Az igazolvány 20
- Bereczki Károly: Csevegés,
Ötszáz éve született Dávid Ferenc 21-23

SZÉPMÍVESSÉG

- Páskándi Géza: Dávid Ferenc (Részlet) 24-26
- Kolozsvári Grandpierre Emil:
Rosta (Regényrészlet) 27-30
- László György: Versek 30

HISTÓRIA

- Kosáry Domokos: Az oláh bevándorlás 31-35

TRIANON DOKUMENTUMAI

- Nyugati kortársak Trianonról 36-38
- Az első világháború után elkövetett
román atrocitások 39-41

FIGYELŐ

- Magyaródy Szabolcs: Párizs 1919 41-42
- Páskándiné Sebők Anna: Szabadságra Vágyó
Ifjak Szövetsége (Lipcsey Ildikó) 43

POSTABONTÁS

- Postabontás 44-45

Lapszámunkat CSATAKÉPEK –

**A magyar hadtörténelem a festészet és a
grafika tükrében (Hajdú István, Kajetán Endre –
Zrínyi Kiadó, 1980) c. könyv képei illusztrálják**

SORSUNK EURÓPA?

Albert Gábor beszéde a Számadás 2003 konferencián*

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Barátaim!

Mielőtt a megadott témáról, tehát Európáról beszélnék, engedjék meg, hogy szinte csak zárójelben ejtssek néhány szót arról, amiről egy pillanatra sem volna szabad elfelejtkeznünk. Azokról a jelenségekről, amelyeknek fényében vagy egyszerűen tudatában minden egyszerre súlytalanná válik, veszít fontosságából, s amelyekről ugyanakkor szinte kötelességünk elfelejtkezni, hogy komolyan és felelősséggel tudjunk beszélni olyan, ezek mellett eltörpülő és majdhogynem jelentéktelen kérdésekről, mint például Európa és bármiféle Európai Unió.

Mindenekelőtt az itt settenkedő ökológiai katasztrófára szeretnék emlékeztetni, amely feltartóztatlanul közeledik felénk. Arra a természetpusztításra, amely rövidesen – ki tudja, hogy ez hány évtizedet vagy gyenge évszázadot jelent – az ember számára lakhatatlanná teszi földgolyónkat. A természetpusztítás ugyanis az emberi élet elleni támadás. Erről többet beszélünk, mint tesszünk ellene, s a tudomány képviselői hiába kongatják meg a vészharangot, hiába írja jelentéseit a Római Akadémia, a világ leghatalmasabb urai, a természet leghatékonyabb pusztítói semmiféle önkorlátozásra nem hajlandóak, cinikusan arrogáns mosollyal térnek ki minden olyan nemzetközi egyezmény aláírása elől, amely a közösség (jelen esetben az emberiség) érdekében korlátozná polgáraik szabadságát. Azt már igazán mellékesen jegyzem meg, hogy farizeus módon „fenntartható fejlődésről” értekeznek, mintha valami spontán folyamatról volna szó, holott a helyes nyelvhasználat szerint „fenntartható fejlesztésről” kellene beszélnünk. Tarthatatlan öngerjesztő és önpusztító fejlesztésről. Csak-hogy ebben a kifejezésben – *fejlesztés* – már ott lappang a felelősség kérdése, amellyel a gazdasági és pénzügyi hatalmasságok nem hajlandók szembesülni. Mindezt az *utánam az özönvíz* szellemében és ab-

ban a hitben teszik, hogy a fejlesztés előnyeit büntetlenül fenntarthatják maguknak, miközben annak hátrányait az idők végezetéig át tudják hárítani az alázatosan hódoló, néhány millió USA dollárral lekenyerezett „egyenrangú”, de nyilván gyengébb „szövetségeknek”.

Másik zárójeles megjegyzésem szintén az élet és halál mezsgyéjét érinti. A Földünket fenyegető demográfiai katasztrófára gondolok. Arra, hogy belátható időn belül a Föld népessége elérje, és valószínűleg túl is lépje a hatmilliárdot, s ki tudja, hogy ez a spirál mikor lassul le, vagy áll meg. Hogy ez általában mit von maga után, hogy Földünk az Élet igényeit meddig bírja kielégíteni, ezt mérlegelni nincs időnk, és erre nem is akarok kitérni. De hogy ez Európa – és még inkább Magyarország – vonatkozásában mit jelent, arról nem lehet hallgatni. Miközben ugyanis az emberiség lélekszáma ijesztő tempóban növekszik, Európa népessége ugyanilyen ijesztő módon egyre csökken. Nem kell hozzá nagy fantázia, hogy elképzeljük azt az Európát, amely lassankint kiürül, s a roppant erős külső demográfiai nyomásnak egy ponton tovább nem tud ellenállni, s mint az üres tojás-héj összeroppan. És ne felejtjük el, ennek a lassankint kiüresedő tojás-héj-Európának Magyarország is része. Sorsában osztozni fog.

A továbbiakban úgy tekintem, mintha ez a kettős fenyegetés nem léteznék, mintha Európa és benne Magyarország felett nem lebegne láthatatlan, de igen vékony szálón a természeti és a demográfiai katasztrófa mindent megsemmisítő Damoklesz kardja.

*

Amint tudjuk, Európa eredetileg földrajzi fogalom. De azt is tudjuk, hogy jelenleg annál sokkal több. A név a görög mitológiát idézi, de ezen túlmenően is Európa elválaszthatatlan a görögségtől. Christopher Dawson szerint *politikai létét* Európa a római birodalomnak, *spirituális öntudatát* a katolikus egyháznak kö-

szönheti. *Intellektuális öntudatának* kialakulásában viszont egy harmadik tényező szerepel, a klasszikus görög kultúra, mely Európa közös öntudatának egyik leglényegesebb alkotóeleme.

Európa – írja szerzőnk – majdnem kétezer évig ugyanabba az iskolába járt, ugyanazokat a mestereket hallgatta. A tizenkilencedik század gyermekei és főiskolai hallgatói ugyanazokat a könyveket tanulmányozták, ugyanazokon a műveken csiszolták szellemüket, mint ezer-nyolcszáz évvel korábban elődeik, a fiatal rómaiak. (Dawson, Christopher: Európa születése (The Making of Europa) – Athenaeum Kiadó Budapest, é. n. 60. l.)

„A marathoni győzelem óta Európa nem csak földrajzi fogalom – olvasom másutt. – A kontinens neve egyúttal határozott történelmi-kulturális jelentésre tett szert. A sokféleségben rejlő életrevalóságot jelenti, a kicsinyek erejét. Európa az, ami ellenáll mindenféle központosításnak és egységesítésnek. – vagy bele-rokkan.” (Lányi András: Eurózis. Magyar Nemzet. 2003. márc. 3.)

A két idézet keletkezését majd egy század választja el, és nemhogy cáfolnák egymást, hanem egymást erősítik.

Végezetül hadd idézzek egy reprezentatív oxfordi kiadványból. A *görög világ atlasza* című, pazar kiállítású könyv nyitó monda a következő (Levi, Peter: A görög világ atlasza, (Atlas of the Greek World), Helikon Kiadó, Bp., 1994.7.1.):

„Az i.e. 5. században fordulóponthoz érkezett be az emberiség történetében olyan „**fényrobbanás**”, amely mindenre kiterjedt, és mindmáig hat. Az eredmény: Európa, és az út hozzá Hellasz.” Azaz a görögség.

Manapság azonban, a huszonegyedik században, úgy érzem, ez az

* Elhangzott a Gondolatok Európáról – Számadás 2003 konferencián (Magyar Szellemi Védegyelet – Magyarok Háza, 2003 április 5.)

akkor fellobbant vakító fény, mint-ha pislákolna, mintha kialvóban volna. A világtendenciák nem kedveznek az Európa-gondolatnak.

*

Annak ugyanis éppen a sokszínűség a lényege. Vagy legalábbis kellené, hogy legyen. Ezt követelné meg az eddig már többször említett görög hagyomány. A görögség ugyanis sosem vált egységes – mondhatnám úgy is –, globalizált birodalom. Marathónnál nem két birodalom ütközött meg, hanem a szellem állt szemben az anyagi erővel. Az pedig már a hanyatlás kezdetét jelezte, amikor a görögség birodalomként kezdett el viselkedni. Erre a magatartásra legjobb példa az, ahogy i.e. 416-ban – a peloponnészoszi háború tizenhatodik évében a Déloszi szövetséget vezető Athén a semleges Mélosszal leszámolt. (Thuküdidész hatalmas munkájában, hogy ennek a résznek külön nyomatékot, hangsúlyt adjon, Mélosz tragédiáját nem értekező prózában, hanem stílust váltva párbeszédes formában írta meg.)

Nemcsak a görögségnek, hanem a vágyaink szerint megvalósuló Európának is a sokféleségben rejlik igazi ereje. Olyan Európára vágyunk, olyan Európát akarunk, olyan Európának akarunk részesei lenni, amely ezt valósítja meg, amely ellent tud állni a túlzó központosításnak, amely nem akar mindenáron idegen, Európán kívüli mintákra és nyomásra egységesíteni. Mert ha erre az útra lép, ha birodalmasodni akar, egyértelműen hűtlenné vált, elárulta az Európa-gondolatot.

Nem kell ahhoz politológusnak lennünk, hogy tisztán lássuk: az Európai Unió válságban van. A válság oka és előidézője nem a tíz különböző, az Európai Unió átlag alatti fejlettségű tagjelölt ország. Hanem a Birodalom megosztó jelenléte, amely a gazdaságilag és katonailag gyengébb, de semlegességre törekvő közösséget saját táborába akarja kényszeríteni.

Teljes mértékben egyet lehet érteni Molnár Tamás magyar-amerikai filozófusprofesszorral, aki arról ír, hogy a birodalom, egyáltalán a nagyhatalom – az Amerikai Egyesült Államokról van szó – nemigen kedveli, ha vele szemben egy másik – az Európai Unióról van szó –, esetleg más értékrendre alapozott hatalmi köz-

pont keletkezik. „Jelenleg nem tudni – írja Molnár Tamás –, vajon ez a közös Európa nevet viselné, vagy továbbra is nemzetállamokból állna. Ez utóbbi még életképességének fogatékosságában is veszélyes riválist jelentene Amerika szemszögéből nézve. 2003 tavasza ezt meggyőzően illusztrálja. ... Paradoxnak tűnik, de valószínű, hogy egy közös (föderatív) Európa gyengébbnek bizonyulna, mint a régi elemeket hangsúlyozó „Europe des patries”.”

Azt már csak mellékesen említem meg, hogy támogatóinak a Birodalom nem harminc ezüstpénzekeket, hanem dollár milliőkat osztogat, s Törökország példája mutatja, hogy a vonakodókat a jüdpénz csökkentésével, esetleg teljes megvonásával bünteti. A közvetlen, bevallott cél az agresszió bélyegezhető háború megnyerése, a távolabbi cél viszont ennél sokkal több, mondhatnám, „magasztosabb”. Mert a Birodalmat nyilvánvalóan *küldetéstudat* fűti. A saját neoliberális eszmevilágának propagálásával akarja *megváltani* Európát. Ennek érdekében az eddig érvényes rend megváltoztatására törekszik, a keresztény etikára alapozott társadalmi rend felszámolására, a nemzetállam felbontására, a világpiac létrehozására.

És ne felejtjük el, a globalizáció korában nem országokat szokás meghódítani, hanem piacokat.

A *Le Monde diplomatique* főszerkesztője, Ignacio Ramonet tanulmányában olvasom a következőket:

Az Egyesült Államok oly mértékben uralja a világot, mint még egyetlen birodalom sem tette soha. Megsemmisítő szupremáciát gyakorol a hatalom öt hagyományos – politikai, gazdasági, katonai, technológiai és kulturális – területén. „Az Egyesült Államok bizonyos értelemben az első protoglobális állam – állapítja meg egy amerikai elemző. – Képes rá, hogy egy új, egyetlen birodalom modern változatának élére álljon, egy olyan spontán birodalom feje legyen, amelynek részei *saját akaratukból vetik alá magukat* tekintélyének” (A világ új arca. Nagyvilág 2003. január-február. 115-134. l.)

*

Az új protoglobális nagyhatalom nyomasztó szupremáciája elől Magyarország vajon menedéket jelent-e az Európai Unió? Úgy invitáltak, úgy fogadtak-e bennünket,

amelyre közös, ezerszáz éves európai sorsunk predestinált?

Nem szeretnék napi politikai, s különösen gazdasági-anyagi kérdésekbe bonyolódni. Csupán egyetlen olyan csapdát idéznék fel, amelyet – úgy látom – a krónikus rövidlátásban szenvedő Európai Uniónak nem sikerült elkerülnie. A közösségi érdek és az egyéni érdek, elismerem, igen nehéz összeegyeztetéséről van szó.

Az Európai Unió tagjainak, tehát a bennlévőknek **egyéni érdeke** ugyanis azt diktálja, hogy az újonnan belépők minél előnytelenebb feltételekkel kerüljenek be az Unióba, minél kisebb támogatást kapjanak a közös pénzből. Az Európai Unió elsődleges célja ugyanis – ne legyünk naivak – szintén a hódítás, jobban mondva – mivel a globalizáció korában élünk – a piacszerzés. A nagyobb piac nagyobb profitot jelent. A szegényházi új tagok, míg össze nem szedik magukat, piacként is funkcionálnak. A teljes jogú tagok markát viszont csak addig üti az ebből származó külön profit, míg a többiek fel nem zárkoznak. Addig, azonban – durván fogalmazva –, némileg az újonnan belépők zsírjából (is) élnek. Nekik tehát a felzárkózás lassítása az érdekük.

A **közösségi érdek viszont** ennek épp az ellenkezőjét kívánná. Azt, hogy az újonnan érkezők minél gyorsabban zárkozzanak fel, hogy a közösség – esetleg még a bennlévők átmeneti áldozata árán is – minél hamarabb érje el maximális teljesítőképességét, anyagi és szellemi vonatkozásban egyaránt. Hogy *feladatának* meg tudjon felelni. Ez azonban a kölcsönös „bizalom”, vagy szolidaritás meglétét tételezné fel, valamint az annyit emlegetett, de ritkán megvalósuló *önkorlátozást*. Az Európai Unió a bővítés során a közösségi érdekeket szem előtt tartó *kooperatív stratégiát* elvetette, s az önző, egyéni érdekeket szolgáló *dezertáló stratégiát* alkalmazta velünk szemben.

Ennek a méltánytalan bánásmódnak a következményeit elsősorban és közvetlenül természetesen az új tagok szenvedik el. Káros hatását azonban, azt, hogy az Európai Unió gazdasági megerősödése lelassul, a befogadók is meg fogják érezni.

Mi sem természetesebb, hogy az efféle negatív gesztusok alaposan megnövelték az euroszeptikusok számát, s érveiknek is nagyobb súlyt

adtak. Azt pedig felháborodottan vettük tudomásul, hogy a csatlakozásra váró országok közt mi magyarok is – mondhatnám, megkérdésünk nélkül – a „gazdagok terrorizmusának” oldalára, a háború pártjára álltunk. Ezt még az Európai Unió hátbatámadásának is lehet értelmezni. Nem volna meglepő, ha a feladatot ismerő Európai Unió nem engedné sorai közé azokat az országokat, amelyek a háborúellenes kooperációt megtorpedózták, dezertáltak, elárulták az Európa-gondolatot, és bizonyos jutalom reményében a háború mellé álltak.

*

„A szocialista álom romjain és a neoliberalis barbarizmus által struktúráját veszített társadalom hulladékain van-e még helye napjainkban egy új utópiának?” – kérdezi a korábban már idézett Ignacio Ramonet, a *Nagyvilágban* megjelent tanulmányában. Majd később ezt írja:

„Sok állampolgár óhaja az, bár csak egy szemernyi emberség kerülhetne a neoliberalis gépezetbe. Felelős részvállalást keresnek, a közös cselekvés vágyát érzik....

Mindegyikük érzi azonban a mindent elárasztó neoliberalizmussal szemben, védősáncként, egy globális ellenterv, egy ellenideológia, egy fogalmi építmény szükségességét, amely a jelenlegi uralkodó modellnek képes lesz ellenállni...

Ez a szükséglet **álmodókat terem, akik gondolkoznak, és gondolkozókat, akik álmodnak**, hogy ráleljenek, nem, nem egy előre gyártott, előre csomagolt társadalomra, hanem egy látásmódra, egy társadalomértelmező módszerre, amely, koncepciók új építményével, lehetővé teszi, hogy megtörjünk a liberalizmus ideológiáját.” (Ignacio Ramonet: A világ új arca. Nagyvilág 2003. január-február. 133. l.)

Megvallom, én magam is ezek közé az álmodók közé tartozom, holt tudom, hogy abban a században élek, amelyben sok minden a visszajára fordult. Amikor – hogy csak néhány példát említsek – az *információk szabad áramlása* nem a tájékozódást segíti, nem a gondolkodás, az ítéletalkotás ösztönzője, hanem a gondolat kioltásának leghatásosabb eszköze. Amikor az *elektronikus kommunikáció* nem közelebb hozza az embereket, hanem csak a magányukat növeli.

Mindezek ellenére – vagy éppen ezért – az „álmodók” közé tartozom. Számomra, s hiszem, hogy a magyarság számára a szellemi Európa *életmintát* jelent. Azt a mintát, amelyet a bizonytalankodó Európának is meg kell keresnie.

Csak kérdés, Európa keresi-e feladatát? Látja-e tisztán, hogy csak a megtalált feladat teheti igazán nagyvá, méltóvá múltjához, s adhat létének értelmet. Amíg ezt nem tisztázza magában, nem több mint olyan kényszerű gazdasági közösség, amely a kettős katasztrófa súlya alatt rövidesen úgyis összeroppan. A demográfiai nyomás elsőpri, a természeti katasztrófa elől nincs módja kitérni.

Feladata nem a behódolás, hanem annak az előbb említett „védősáncnak” a megépítése, egy létevel igazolt „ellenideológia” kidolgozása, egy olyan erős Európai Unió létrehozása, amely nem a birodalmi gondolat jegyében, hanem a sokféleségben gyökerező spirituális és gazdasági erejére támaszkodva a protoglobális Egyesült Államoknak nem alárendelt szövetsége, hanem ellensúlya lehet. Egy erős és öntudatos Európai Unió léte rákényszeríthetné a Birodalmat azokra az önkorlátozó intézkedésekre, amelyek nélkül az egész emberi nem léte is veszélyben forog.

Csak kérdés, hihetjük-e, hogy Európa keresi a feladatát? Jelenlegi formájában és szellemében tud-e, akar-e védekezni a neoliberalis Birodalom küldetésstudata ellen? Belátja-e rövid időn belül, hogy tulajdon sikere érdekében a visszariasztó dezertáló stratégiát kooperációra kell változtatnia. A dezertálást, a magyar érdekek háttérbe szorítását, helyesebben semmibe vételét negyven éven át nyögtük. Igen kétséges, hogy érdemes-e átlépni a helyét kereső, szerepét még nem tisztázott Európai Unió álomküszöbét egy olyan vezetéssel, amely többszörösen bebizonyította, hogy képtelen *felismerni* a magyar érdekeket, képtelen *támogatni* a magyar értékeket, és saját népével sem tud kooperálni. Itt csupán a kedvezménytörvény és a Széchenyi-terv elsikkasztását említem meg.

*

1986-ban még olyan címen jelent meg két vaskos kötet, hogy *Helyünk Európában*. 2003-ban inkább arról kellene értekeznünk, hogy *Európa helye bennünk*. Az olykor kiábrándí-

tó Európát hogyan lehet összeegyeztetni a bennünk élő képpel. Mert bennünk, bizonyára kevesekben – akiknek egyáltalán valaha is volt látomásuk Európáról –, éppen a kommunista éra alatti elzárkózásunk miatt nem romolhatott meg az Európa-gondolat. Mi ki voltunk zárva Európából, az országban élők sosem élhették meg ezt a gondolatot, számunkra az csak idea maradt, eszme, amelyet szinte titokban őriztünk meg tisztán. A bennünk élő Európa például sosem kérkedett szellemi szupremáciájával, de az Egyesült Államok gazdasági gyámságát sem ismerte el.

Előbb a feladatát kereső Európáról beszéltem, de vajon mi lehet Magyarország, a magyarság feladata ebben a régi-új Európában? Semmiképpen sem az, hogy folytatva a dezertáló stratégiát belülről bomlassza az Európai Uniót. Hanem ellenkezőleg az, hogy a bennünk épen maradt Európa-gondolat szellemében ráébredessük valódi feladatára, melyet, ha teljesít, talán még az a világot fenyegető kettős katasztrófa is elhárítható, amelyről a bevezetőben szóltam. Akkor talán a lelkiismeret zárójeleit is fel szabad oldanunk.

De hát mit tehet az alig tízmillió magyarországi Európa felelőtlenség tengerében?

Mi – legalábbis reményeim szerint – a keresztény értékeket elismerő orszákként lépünk be – ha nem most, akkor később, feltételezhetően sokkal jobb szellemi feltételekkel – az Európai Unióba. Azzal a spirituális öntudattal, amely Európát alakulása idején, majd kétezer évvel ezelőtt áthatotta. Számolva azzal, hogy ez a spirituális öntudat mindig a kisebbséget jellemezte, a minőségi kisebbséget.

Nekünk, magyarságunkat megőrzött magyaroknak a kisebbség „élesztő” szerepét kell vállalnunk. Európai Unió tagságunknak csak ez a feladatvállalás adhat értelmet. Hogy ne csak az „életünket”, hanem „lelkünket” is megmentsük.

Tudjuk, az Európai Uniót kívül is van élet. Sőt, az Európai Uniót kívül is van Európa!

Mert Európa bennünk van!

De ha a kettős katasztrófán úrrá akarunk lenni, azt is tudomásul kell vennünk, hogy sorsunk Európa.

Albert Gábor

Az európai állampolgárság, és a nemzeti kisebbségek

„Az EU-s állampolgárság az Európai Unióhoz való csatlakozásunk egyik legfontosabb előnye” – nyilatkozzák miniszteraink és vezető politikusaink, de ennek az új állampolgárságnak mibenlétéről, esetleges hátrányairól már nem szólnak.

Az európai állampolgárság-fogalom és eredete

Az európai állampolgárság fogalmát első ízben a maastrichti egyezmény (8. cikkely) fogalmazta meg 1992-ben, amely kimondta, hogy az *Unió állampolgára minden olyan személy, aki valamelyik tagállam nemzetiségével bír.* Ezt az Európai Unió jelenlegi alkotmánytervezete (3. cikkely) azzal egészíti ki, hogy az *európai állampolgárság csak függeléke a nemzeti állampolgárságnak, de azt nem helyettesíti.* És a törvényhozók szükségesnek vélték hozzáfűzni: *európai nemzetiség nincs.*

Mielőtt rátérnénk a fenti törvényjavaslat értelmezésére, szükséges emlékeztetnünkbe idézni egy, a nyugat-európai országokban kialakult és mára eléggé általánossá lett joggyakorlatot. Jóllehet a *nemzetiség* fogalma és az *állampolgárság* fogalma két különböző jogi kategóriához tartozik, mivel a *nemzetiség* egy nyelvi és kulturális közösséghez való tartozást jelöl meg (lásd a *náció* és a *nemzet* szavunkat, mely a születésre, illetve az azt megelőző nemzésre utal), az *állampolgárság* fogalma pedig a polgári, illetve a politikai életben s így a néphatalom gyakorlásában való részvételre vonatkozik, mégis a legtöbb nyugat-európai országban e két fogalmat társítva használják. Az a szemantikai csúsztatás, amit e két fogalom jelentésének az összemosása képez, fontos szerepet játszik az „egységes”

nemzetállamok kialakulásának elméletében és gyakorlatában, mivel megfosztja a kisebbségi népcsoportok és a nemzeti kisebbségek tagjait önazonosságuk kinyilvánításának lehetőségétől. (Például egy breton sohasem állíthatta magáról, hogy ő breton nemzetiségű, ő csak bretonul beszélő francia lehetett és lehet).

Amint tudjuk, Európában két nemzetfogalom használata honosodott meg. A történelmi és társadalmi fejlődés különbözősége a magyarázata annak, hogy Közép-Európa néhány országában inkább az *etnikai*, illetve *kulturális nemzet* fogalma használatos, amely a közös származásra, illetve a közös nyelvre és kultúrára teszi a hangsúlyt, míg Nyugat-Európában többnyire a 19. században kialakult francia *politikai nemzet* fogalma terjedt el. Ez utóbbi fogalmat, mely eredetileg a törvény előtti egyenlőség nemes gondolatára épült, a központosító és erőszakkal egységesítő jakobinus-republikánus állam hozta létre az 1789-es francia forradalom után, az *egy nemzet-egy nyelv* logikáját erőltetve az ország lakosságára. Így született meg a 19. század végére, a központosító állam homogénizálásra mozgosító nacionalista politikája eredményeként, az *egy és oszthatatlan* köztársaság, a *politikai nemzet* fogalmára épülő *modern nemzetállam* francia modellje, mely ugyan a törvény előtti egyenlőséget hirdeti, de a többségi nemzet uralmát valósítja meg a kisebbségi népcsoportok fölött. Ezt a többségi nemzet által, a testvériség nevében gyakorolt zsarnokságot nevezték a 19. században *demokratikus despo-*

tizmusnak, amely a 20. század elejére már a szalonképesebb *egységes nemzetállam* nevet vette fel.

Az etnikai, kulturális nemzet fogalma egy nyelvi, kulturális közösség értékeinek, hagyományainak a megőrzését van hivatva szolgálni, tehát védekező, elzárkozó magatartást tükröz. Ezzel szemben a politikai nemzet fogalma csak a ténylegesen egységes nemzetállamokban befogadó és humánus, míg ott, ahol nemzeti kisebbségek is élnek, a többségi nemzet erő-pozícióból gyakorolt politikájának a jelszava, mely a testvériség álarca mögé bújtatott beolvastási szándékokat takar.

A nemzetfogalmak használata a mindenkori nemzeti érdekekből fakadt, azokat szolgálta és szolgálja ma is. A 19. század végén a mi politikusaink is a befogadó magyar nemzetállam hívei voltak, minden Kárpát-medencei polgárban szívesen láttak hungárust. Az etnikai, kulturális nemzet fogalmának használatát Trianon kényszerítette ránk. Ugyanis ezt a nemzetszemléletet diktálja az elcsatolt területeken élő magyar közösségek iránti szolidaritás érzése.

Az egységesítő nemzetállam ideológiája

Az egységesítő nemzetállam nacionalista ideológiája a 20. század elején rohamosan elterjedt egész Európában, és a mai napig hirdeti, hogy az *egységes, homogén nemzetállam a modernizáció előfeltétele.* Azokban az országokban, melyekben nemzeti kisebbségek is élnek, ennek az ideológiának a terjesztése nacionalista türelmetlenséget gerjeszt és állandó politikai feszültség forrása a többségi nemzet és kisebbségben élő népcsoportok között. Már kialakult nemzettudattal bíró nemzeti kisebbségek felszámolására tör, és az embertelen, véres vagy kevésbé véres, de mindig sok szenvedés forrását jelentő *etnikai tisztogatások, népesség-te-*

lepítések elméleti alapját képezi, és azoknak szolgál igazolásul. Az egységes nemzetállam ideológiájának tudható be, hogy a szovinizmus egyes európai nemzetek fanatizmusba torokló vallásává fajult az elmúlt évtizedben (lásd a balkáni háborúkat). Ez a ideológia válságba sodorhatja magát a demokráciát is. A közelmúlt eseményeiből például említésre érdemes, hogy egyes nyugat-európai hatalmakat a nemzetállami eszme Szerbiával közös emlékei bénítottak meg akkor, amikor a szerbek megtámadták Vukovárt, és még az Egyesült Államok bátorítására sem voltak hajlandók fellépni az agresszorok ellen.

Az egységes nemzetállam ideológiája ma is, az emberi jogok korában is él és virul, és változatlanul a nacionalista türelmetlenség gerjesztője. Ennek az ideológiának a nevében folytak alig néhány éve a Balkánon a véres etnikai tisztogatások, ennek az ideológiának a hirdetői szervezték meg 1990-ben Marosvásárhely véres márciusát. És ennek az ideológiának a nevében utasítja vissza mosolygva a román miniszterelnök, az RMDSZ szatmárnémeti kongresszusán, az erdélyi magyar kisebbséget megillető kollektív jogokat, tudva tudván, hogy egyedül a kollektív jogok gyakorlása (területi autonómia, decentralizált és szövetséges államkeret) biztosíthatja egy nemzeti kisebbség megmaradását.

Mindezek ellenére, a nemzetek és a nemzeti kultúrák felvirágzását ígérő Európai Unióba való belépésük pillanatában, Európa nemzetei és nemzeti kisebbségei bizakodva tekintenek a jövőbe és abban reménykednek, hogy azok az egész bolygónkat átfogó erők, melyek napjainkban átformálják mind az anyagiakat, mind a szellemiek világát, össze fogják roppantani az «egységes» nemzetállam nacionalista ideológiájának az alapjait, ezt a modern korok «*demokratikus despotizmusát*», és meg fogják teremteni, angolszász megoldások felhasználásával, a decentralizált, multikulturális alapokra építkező társadalmakat. A demokrácia kiteljesedésének az előfeltételei mindenütt a központosító hatalmak lebontása, a *képviselési* demokráciából *részvételi* demokráciává való átalakulás. A kibontakozó globalizáció időszakában egyre világosabbá válik, hogy nem a nacionalista elméletek jelentik az országokat összetartó iga-

zi erőt, hanem az önmegvalósításuk kereteit megtaláló emberek és közösségek összefogása. Sikeres példák erre Kanada, Belgium és Spanyolország a közelmúltban kialakult szövetséges államszerkezetei.

Bevándorlási politika a mai nyugat-európai államokban

Itt azonban nem kerülhető meg, hogy szót ne ejtsünk azokról a társadalmi kérdésekről, melyeket az Európába bevándorló idegen vendégmunkások sokmillióis tömegeinek letelepedése vet föl. Ugyanis a betelepülő idegenekben a politikai nemzet hívei váratlan szövetségesekre találnak. Jóllehet az őshonos népcsoportok és a honosított vendégmunkások két különböző társadalmi csoportot képeznek, mégis, identitásuktól megfosztva, egyöntetűen az *egységes politikai nemzet* kategóriájába sorolják be őket. A többnemzetiségű országokban éppen ezért az idegen vendégmunkások betelepítésének mindig van az őshonos népcsoportok ellen irányuló éle is. Ugyanis minél színesebb a *politikai nemzet* palettája, a demokrácia elvei annál inkább tiltják a népcsoportok közötti megkülönböztetést. Itt tehát tetten érjük a beolvasztó *demokratikus despotizmus* modern formáját.

E kérdéskör taglalása során arra is fény derül, hogy miért lett az őshonos nemzeti kisebbségek ügye Európában másodlagos jelentőségű.

Az Európai Unió jövőjét meghatározó nyugat-európai hatalmak (Anglia, Franciaország), ma már többé-kevésbé egységes nemzetállamok és így számukra természetes a nemzetállamban való gondolkodás. A nagy újdonság az, hogy néhány éve Németország is magáévá tette a politikai nemzet fogalmát. Az a Németország, amelyik elsőnek fogalmazta meg Herder szavaival a nemzetfogalomnak sokáig hagyományosnak tekintett meghatározását, mely a nemzetben etnikai és kulturális közösséget látott, és így politikai jelentőséggel ruházta fel a népet (Volk). A német birodalom késői kialakulása (1871) és az ország 20. századi viszontagságos történelme a magyarázata annak, hogy ez a herderi etni-

kai nemzetfogalom élt a németekben egészen a legutóbbi évekig. (Most ne beszéljünk azokról a szélsőséges eltelvényedésekről, amelyekbe a náci kergették bele az etnikai nemzetfogalom híveit). Ezért sokan meglepődnek, amikor megtudják, hogy az ország 1989-ben bekövetkezett újraegyesítése és a Kelet- és Közép-Európában élő német származású lakosság többmillióis tömegeinek a hazatelepítése után, és végleg lemondva az egykori kelet-európai német területekről, a németek is lassan-lassan átveszik a politikai nemzet fogalmának használatát. De a felsorolt tényezők a jelzett paradigma-váltásnak csak előfeltételei voltak, mert felszabadították a német államot a határokon túl élő németek érdek-képviselésének kényszeréből, ennek bekövetkezését más erők kényszerítették ki. Az történt ugyanis, hogy a második világháború után a német társadalom megváltozott. A háborút követő ipari fennedülés, a híres német gazdasági csoda és a népszaporulat alacsony szintje szükségessé tette idegen vendégmunkások tömeges befogadását. 1955-től ezek száma rohamosan növekedett és 1990-ben már elérte az öt milliót. Ma az idegen, tehát nem német származású bevándorlók száma meghaladja a nyolc milliót, az ország lakosságának a 10 %-át, akiknek az egyharmada török származású. Amikor az első kőolaj-válság alkalmával, 1973-ban a vendégmunkások egy részét távozásra kérték fel, kiderült, hogy a vendégek nem akarnak hazamenni, hanem véglegesen a befogadó országban kívánnak letelepedni. Helyzetüket rendezni kellett. Nem élhettek továbbra is, sokan már évtizedek óta, idegenként befogadó hazájukban. Az idegen vendégmunkások milliós tömegeinek a német társadalomba való integrálása kényszerítette ki a szemlélet-váltást: búcsút kellett venni a kétségtelenül *elzárkózó etnikai nemzet* fogalmától és meg kellett barátkozni a *befogadó politikai nemzet* fogalmával. Sok német ezt a mai napig is kényszerű rossznak tekinti, de elfogadja. A vendégmunkások honosítása napjainkban folyamatban van, egyre többen kapják meg a német állampolgárságot. A hatóságok a ketős állampolgárság engedélyezésével könnyítik meg a bevándorlók integrálódását.

Vendégmunkások a célsországban

Hogy milyen hatalmas nemzetépítő erőket képes mozgósítani egy ország helyesen irányított bevándorlási politikája, mutatja Franciaország esete is. A 20. századi bevándorlások következtében ma Franciaország 60 millió lakosából 20 millió olyan francia van, akiknek vagy a szülei, vagy a nagyszülei idegenek voltak. Akkor, amikor a 20. század első évtizedeiben a népszaporulat soha nem látott mélypontra zuhant, mert a francia nők nem akartak gyermekeket szülni, a kormányruznál álló bölcs államférfiak vették kezükbe a francia nemzet sorsát és kiépítették azt a jól olajozott államgépezetet, mely a bevándorlók millióiból teljes értékű francia állampolgárokat teremt. A franciaországi bevándorlások története, francia nemzeti szemszögből nézve, kimondottan sikertörténet. Ezért érthetetlen a francia nacionalista szélsőjobboldali pártok (Le Pen) gáncsoskodása, (akik persze nem az őshonos népcsoportok jogait hiányolják). De ez sem az első, sem az utolsó eset, amikor nemzeti jelszavak hangoztatásával próbálnak ártani a nemzeti érdekeknek.

A leírt munkaerő-bevándorlás jelensége ma már az Európai Unió legtöbb országára jellemző. És a vendégmunkások befogadásával és integrálásával a politikai nemzet fogalmának a használata is terjed. A nyugat-európai országok központi problémája tehát ma a bevándorlók hatalmas tömegeinek a politikai nemzetbe való integrálása. A politikai nemzetben gondolkodók pedig, amint láttuk, nem ismernek el különbséget nemzeti kisebbség és bevándorló között. Ezért érthető, hogy az őshonos nemzeti kisebbségek, fennmaradásuk érdekében, pozitív diszkriminációt követelnek maguknak.

Még azok az országok is, amelyek korábban jellegzetesen emigránsokat kibocsátó térségek voltak, mint például Spanyolország és Portugália, az Európai Unióba való belépésüket követő gazdasági fellendülés következtében százezeres tömegekben fogadják be a messze földről érkező (Afrika, Közel-Kelet, Ázsia) vendégmunkásokat. A zsugorodó demográfiai európai országokban vendégmunkások nélkül ma már nem lehetne működtetni a gyárat, be kelle-

ne zárni a kórházak és az intézmények nagy részét, összeroppanna a betegbiztosítás és a nyugdíj-rendszer. A vendégmunkások tömeges megjelenése nemcsak a célsországok gazdasági fellendülésének biztos jele, hanem ezek további gazdagodásának a forrása is. De ezúttal a befogadó ország nemcsak a bevándorló munkájára tart igényt, hanem annak vérére is, hiszen a bevándorlók leszármazottaival saját nemzetét kívánja építeni. Jaj azoknak a csökkenő népességű európai országoknak, melyek ebből a legújabbkori belső gyarmatosításból végleg kimaradnak! Jaj gazdaságilag és jaj demográfiailag! Egyelőre ezek közé tartoznak a volt-kommunista országok, közöttük hazánk is. Ma még csak remélhetjük, hogy az Unióba való belépésünk után, nálunk is bekövetkezik a gazdasági fellendülés és hogy országunk emelkedő jóléte hozzánk is vonzani fogja a vendégmunkásokat. Világosan kell azonban látnunk, hogy hazánk ma nemcsak gazdaságilag, de ideológiailag sincs felkészülve idegen munkások tömeges befogadására. A Trianon által ránk kényszerített etnikai nemzetfogalom *elzárkozó* ideológiája ugyanis erre nem tesz alkalmassá minket. Nemzet-szemléletünk megváltozása csak abban az esetben következhetne be, ha az Európai Unió magára vállalná, és alkotmányos keretek között szavatolná a szomszédos országokban élő magyar nemzeti közösségek kollektív jogainak a védelmét.

EU: nemzetek szövetsége vagy nemzetállamok koalíciója?

Sajnos, az Európai Unió alkotmánytervezete, jelenlegi formájában, nem ebben az irányban halad. Ez a tervezet ugyanis kizárólagosan nemzetiállami pozícióból fogalmaz és az egységes politikai nemzet fogalmára épít, holott Európában vannak többnemzetiségű országok és szövetséges szerkezetű államok is (Belgium, Spanyolország, Németország,...), és a nemzeti kisebbségek egész sora. Jóllehet a „federatív” jelzőt lépten-nyomon használja, nem az európai népek, nemzetek szövetséges Európá-

jának a képét vetíti a jövőbe, hanem az európai nemzetállamok koalícióját. Tony Blair brit miniszterelnök jó érzékkel azonnal megállapította: „ez az alkotmánytervezet Európát valósággal belehorgonyozza a nemzetállamba”. Akkor, amikor az európai állampolgárság kritériumává a tagállamok nemzetiségét teszi, egyszerűen kétségre vonja a nemzeti kisebbségek és a szövetséges államok létezését. Mert a „tagállamok nemzetisége” nyilvánvalóan a szóbanforgó tagállam többségi nemzetének nemzetiségét jelenti, és így a tagállam minden polgárát a többségi nemzet nemzetiségébe sorolja, megfosztva az önazonosság kinyilvánításának a lehetőségétől. Az alkotmánytervezet kiterjeszti tehát az állampolgárság és a nemzetiség fogalmának társításából származó jogfosztó értelmezést az Unió minden tagállamára. Visszajutottunk oda, ahol Ceausescu Romániájában tartottunk: az erdélyi magyar újfent csak magyarul beszélő románnak mondhatja magát. Ilyen körülmények között az alkotmánytervezet természetesen nem ismeri a nemzeti kisebbség fogalmát sem, ez a szókapcsolat egyetlen egyszer sem szerepel a javaslatban, és akinek neve nincs, annak természetes kollektív jogai sem lehetnek. Ez azt jelenti, hogy az Unió minden tagállamra kiterjeszti az egységes politikai nemzet fogalmának a használatát, és így megvonja tőlünk is a jogot, hogy a magyar nemzethez tartozóknak tekintsük a határon túl élő magyarul beszélő közösségeket. Az alkotmánytervezet tehát egy tollvonással áthúzza a határokon átnyúló egységes magyar kulturális nemzet gondolatát, és ezzel mintegy hatályon kívül helyezi a nagy gonddal kidolgozott státustörvényt. Ezért kellett törölni ez utóbbiból az *egységes magyar nemzet* kifejezést. A nemzeti kisebbségek tagjai mint egyének szabadon és boldogan élhetnek az Unió bármelyik országában, de mint közösségek nem létezhetnek.

Az elmúlt években a különféle európai intézmények, mint az Európa Bizottság, az Európa Tanács és az európai Parlament számos intézkedést hoztak, számos keret-egyezményt fogalmaztak meg a nemzeti kisebbségek védelmében – hangoztatják a még mindig bizakodók. Igen ám, de ezek a rendelkezések a legtöbbször csak nem jogerős, esetleges és átmeneti ajánlások, míg az alkot-

mánytervezetnek, megszavazása esetén, hosszútávra szóló, stratégiát meghatározó alaptörvény jellege lesz. Azok üzenete tehát, akik Isten nevét is kifejeztették az Európai Unió alkotmánytervezetéből, a nemzeti kisebbségek felé ez: „lehet, hogy vagytok, de jobb lenne ha nem lennétek, mert holnap biztos, hogy nem lesztek”. A mi kötelességünk pedig az, hogy ezt az istentelen üzenetet ne halljuk meg.

A fentiekből egyértelműen kitűnik, hogy az Európai Unió eddig még nem találta meg azokat a jogi kereteket, melyek biztosíthatnák a nemzeti kisebbségek identitásának megőrzését és kultúrájának a felvirágoztatását.

Megoldás: a multinacionális állam

Mivel az európai állampolgárság javasolt megfogalmazása jelenlegi formájában létükben fenyegeti a nemzeti kisebbségeket, az érintett országoknak és közösségeknek közösen kellene fellépni és követelni az európai állampolgárságra vonatkozó törvényjavaslat módosítását.

Egyes tagországok részéről már elhangzott a javaslat, hogy célszerűbb lenne a *nemzetiségi* kritérium helyett *területi-földrajzi kritérium*-hoz kötni az európai állampolgárságot. Ez annál inkább indokolt lenne, mivel a terület (ország) által meghatározott térség az, ahol a polgárok kifejtik a közös értékekre alapozott politikai részvételüket, és ahol igényt tarthatnak önazonosságuk kinyilvánítására és elismerésére, tiszteletben tartva természetesen a lakosság más csoportjainak hasonló igényeit. Az egység és a sokféleség képezik minden demokratikusan építkező közösség két alappilléreit, ahol a polgárok tiszteletben tartják egymás önazonosságát. Az állampolgárság ehhez a politikai közösséghez való tartozás tudatát jelenti. Azt jelenti, hogy felelősséget érzünk térségünk intézményeinek jó működtetéséért, az emberi jogok tiszteletben tartásáért és lehetővé tesszük az elvek és az érdekek képviselését. Ez sok mindent jelent, de nem feltételezi az erkölcsi vagy nemzeti együvé tartozást, - állapították meg nemzetközi politológusok is.

A sikeres kanadai, belgiumi és spanyolországi példák is azt jelzik, hogy a többnemzetiségű térségekben, a demokratikus fejlődés ered-

ményeként, a nemzetállam szerepét a multinacionális, szövetséges állam van hivatva elfoglalni, melynek megvalósulási formái a federalizmus vagy a regionális autonómiák. Csak a multinacionális állam teheti lehetővé többféle identitás kinyilvánítását, biztosíthat alkotmányos kereteket ezeknek az identitásoknak a megélésére, és teheti lehetővé a regionális nyelvek hivatalos használatát, a regionális nemzeti kultúrák és műveltség fejlesztését. Azokban a közép-európai országokban, ahol nem látják be ezeknek az államszerkezeti változtatásoknak a szükségességét, a demokratikus átalakulás hosszú évekkel eltolódhat, annak minden, főleg a nemzeti kisebbségeket sújtó, káros következményével. Éppen ezért, az Európai Unió egyik legsürgősebb teendői közé tartozna, hogy az európai többnemzetiségű tagjelölt országok (Szlovákia, Románia, Szerbia) multinacionális, szövetséges szerkezetű állammá való átalakításán munkálkodjék, és ezek megvalósításához megteremtse az alkotmányos kereteket a jelenlegi alkotmánytervezet módosításával.

Kovács Attila Zoltán
2003. június 12.

KÖZLEMÉNY

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány (adószám: 19667173-1-43 cím: 1116 Budapest, Sopron u. 64.) ezúton ismerteti a 2002. évi közhasznú tevékenységének főbb adatait és szolgáltatási igénybevételének módját:

- Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány 1.487.607.- Ft cél szerinti juttatást nyújtott alapítói céljai megvalósítására.
- Az Alapítvány 2002. évben vezető tisztségviselői részére sem pénzbeli, sem természetbeli juttatást nem nyújtott.
- Költségvetési támogatásban az alábbi szervektől részesült:
 - Miniszterelnökség 333.000.- Ft
 - Országgyűlés 90.000.- Ft
- A támogatás összegét az Erdélyi Magyarságért c. folyóirat megjelentetésére, valamint egy számítógép beszerzésére fordította az Alapítvány.
- A Kuratórium 2003. évben is az Alapítvány alapítói céljainak megfelelően elsősorban a folyóirat megjelentetéséhez nyújt támogatást.

A 2002. évről készült közhasznúsági jelentés az Alapítvány székhelyén megtekinthető.

A Kuratórium

VÁLSÁGBAN AZ RMDSZ

Mi, Erdélyből elszármazottak megkülönböztetett figyelmet szentelünk mindannak, ami ott történik. Így volt ez idén, év elején az RMDSZ VII. kongresszusa tájékán. Hallottunk arról is, hogy barátunk, a történészből politikussá lett Vekov Károly sportszerűen átadta az RMDSZ vezérkarának azt a dolgozatot, amelyben feltárta, jobbító szándékkal mindazt, amit egy mondatban: „az RMDSZ válsága, a romániai magyar közösség válsága” lehetne összefoglalni. Pünkösöd előtti pénteken – barátaink többsége már Csíksomlyó felé vette útját – a szerkesztőség lapszámunk első korrektúráját javította, amikor vas-kos borítékot hozott a posta. Vekov Károly dolgozatát. A felkért főszerkesztő mit tehetett volna, ünnep ide vagy oda, ha már egy ismeretlen jóvoltából hozzájutott a kéziratához, maga gépelte le, s adja közre ezúttal, igaz rövidített változatban.

Az RMDSZ VII. kongresszusára akkor került sor, amikor az erdélyi magyarság sorskérdéseinek felelősségteljes megvitatása halaszthatatlanná vált. Közösségünk jelenlegi helyzetében nem elégedhetünk meg a szokássá vált egyszerű beszámolóval, a vélt vagy valós sikerek felsorolásával, a kongresszus előtti hónapokban megsűrűsödött, változatos tematikájú RMDSZ szervezte tanácskozások optimista megállapításaival, sem a minimális időre kimért hozzászólásokkal, amelyek égető problémáinknak még pusztán megemlézésére sem nyújtanak alkalmat.

A népszámlálás megrázó eredménye, mely szerint közösségünk az elmúlt évtizedben 200 ezer fővel csökkent, az erdélyi magyarság reményvesztettsége, rohamos anyagi romlása, az asszimiláció immár tömbmagyarságunkat is fenyegető veszélye, a szövetségünk úgymond belső ellenzékének tevékenysége nyomán megcsappant tagság, valamint közösségünk többi tagjának véleménye alapján hangoztatott bírálatok arra köteleznek minden szövetségünkben tisztséget vállalt egyént, hogy a legelső adandó alkalommal nyomatékosan hívja fel az RMDSZ legmagasabb szintű veze-

tőinek figyelmét: erdélyi magyar közösségünk érdekvédelmi szövetségünk helyzete azonnali mélyen-szántó elemzést és gyors cselekvést követel.

Az RMDSZ válságban van. Ennek oka:

Az elhibázott RMDSZ politika

A Szövetség élén álló szűk csoport nem tudott sikerrel egy következetesen erdélyi magyar érdeket érvényesítő politikát folytatni. Aprópénzre váltotta a magyarság érdekeit megjelenítő politika alapelveit, egyéni vagy szűk csoportérdekért, töredék juttatásokért, kedvezményekért. A szövetség vezetősége be sem nyújtotta követeléseinket román partnereinknek egy átfogó csomagtervben. Viszont visszavonta az 500 ezer aláírással támogatott magyar oktatási törvénytervezetet. Nem vállalta fel a kolozsvári székhelyű állami magyar tannyelvű egyetem ügyét sem, lemondott a románok történelmének és Románia földrajzának magyar nyelvű oktatásáról. Még a Demokratikus Konvencióval kötött koalíciós tevé-

kenységében is elsőbrendű szerepet kapott a többségiek úgymond nemzeti „érzékenysége”, mint a több mint 80 éven át javaitól és jogaitól megfosztott erdélyi magyarság érdekeinek következetes követelése. A jelen román kormány támogatásával csak fokozódott az RMDSZ hajbókoló, önfeladó politikája.

Szövetségünk csúcsvezetősége nem törekedett olyan tiszta jogi helyzet megteremtésére, amely fokozatosan biztosította volna jogaink kiszélesítését esélyegyenlőségünk megteremtése érdekében. Önkényesen lemondott számos olyan igényünkről, amely a magyar gyerekek identitását hivatott biztosítani, cserben hagyta az egyházi oktatást, engedményeket tett egykori magyar tulajdon kárára, nem képviselt határozott álláspontot a magyar egyházi ingatlanok visszajuttatásában, feladta Kolozsvárt és magyarságát. Sokatmondó Szövetségünk azon állásfoglalása, hogy alapköveteléseink javát megjelenítő alkotmánymódosító javaslatainkat nem kívánja protokollumba foglalni. Ezen súlyos, közösségünk-re nézve rendkívül káros lépések alkalmával az Alapszabályzatot megsértve egy szűk csoport határozott, s csak később, az események bevégeztével kérte az SZKT jóváhagyását. Az RMDSZ belső szabályzatának, kongresszusi, SZKT vagy más intézményei határozatainak megszegését tabuként kezelte és ellenségnek kiáltott ki mindenkit, aki bírálta eljárását.

Nem dolgozott ki stratégiát a magyar-román viszony hosszú távú kezelésére, nem volt képes kialakítani egy átfogó együttműködési politikát a vezető román politikai erőkkel, hogy tudatosítsa bennük és elfogadtassa velük jogos követeléseinket.

A jelenlegi RMDSZ-vezetőség számára fontosabb az elvtelen és szoros viszony fenntartása a mai vezető szerepet játszó román politikai elitel, mint a magyar érdekek

képvisellete. Nem használja ki a „csendestárs”-i helyzet előnyeit, nem érvényesítette kellőképpen a magyarság érdekeit, noha a kormánypart ránk volt és van utalva, amiként ez volt a helyzet a koalíció idején is. Mindez súlyos bizalmi válsághoz vezetett a tagság és a szövetség között.

Az elmúlt időszakban folytatott, antidemokratikus törvényeket támogató politikája révén az RMDSZ elvesztette hitelét nem csupán a magyarság nagyon jelentős részének szemében, de a román – első sorban – demokratikus politikai erők szemében is.

Lemondott érdekeink tényleges külföldi megjelenítéséről, s hozzájárult ahhoz, hogy a román politika kedvező színben tűnjön fel és a nemzetközi közvélemény modellértékűnek tartsa a kisebbségek helyzetét Romániában, annak ellenére, hogy közösségünk hátrányos helyzetben van és tagjait 13 év múltán is másodrangú állampolgárokként kezelik, megfosztva őket elemi joguktól, az esélyegyenlőségtől.

Nem volt képes egyenlő távolságot tartó politikát folytatni a magyarországi pártokkal. A román magyar alapszerződést a feje fölött kötötték meg, kihagyva belőle a jogainkat biztosító legfontosabb tételeket. A magyar kedvezménytörvény pedig az RMDSZ határozatlan állásfoglalásai miatt szintén sokat veszít eredeti céljaiból.

A Magyarország határain túl élő magyarságnak a Magyarok Világszövetsége által felvetett kettős állampolgárságra vonatkozó javaslatával kapcsolatban a román kormány véleményét támogatta és továbbította közösségünk és a román közvélemény felé, anélkül, hogy ebben az ellentétes véleményt fenntartó platformokkal, illetve az RMDSZ tagsággal konzultáljon vagy megpróbáljon legalább önálló véleményt alkotni erről a kérdésről.

Eltetlen, kivételező illetve kizáró politikát folytat az RMDSZ egyes belső csoportosulásaival szemben, az ellenvélemények nem a meggondolásra és a párbeszédre, az eltérő véleményeket integráló politizálásra, hanem indulatos kitörésekre ingerlik.

Politikájával ez a csoport aláás- ta a romániai magyar nemzeti kö-

zösség helyzetét, jövőbe vetett hitét és csökkentette életerejét. Veszélyezteteti az ország, egyben a térség politikai egyensúlyát.

Tevékenységeinek és eredménytelenségének legfontosabb jellemzője, egyben oka a:

Stratégiaatlanság

A hosszútávú, részletes erdélyi magyar nemzeti stratégia hiányában a Szövetség tevékenysége szűklátókörű, nem pedig távlati célokat követő, nagyívű. Nem tartotta szükségesnek a részstratégiák kidolgozását sem a számunkra kulcsfontosságú területeken, mint a demográfia, szociális, gazdasági, tulajdonviszonyokat érintő, magyar pénzügyi és támogatási, oktatási, művelődési, egyházügyi stratégiák.

A sokszínűségében megjelenített erdélyi összmagyar nemzeti közösségi érdek helyett az RMDSZ vezetősége rész-, csoport-, vagy regionális, illetve egyéni érdekeket próbál érvényesíteni. Például teljesen logikátlanul igyekezett a magánügyet központjává a Székelyföldet tenni, szó nélkül hagyta, hogy a felépítendő nemzetközi autópálya elkerülje Erdély központi részeit. Belemegy a felemás, számunkra egyértelműen hátrányos megoldásokba és azokat óriási eredményekként jelenti be a nyilvánosság előtt. Például még mindig a magyar karok és „tanszékek” (!) létrehozását sürgeti, az állami magyar egyetem következetes követelése helyett.

Elsődleges célja ma sem az, hogy létrehozza azt a jogi keretet, illetve azokat az intézményeket, amelyek szavatolnák az esélyegyenlősé- günket a többségekkel.

Az RMDSZ vezetősége nem volt képes egy olyan cél- és eszköz- együttest felvonultatni, amely megfelelné a magyar nemzeti közösség jelen helyzetéből következő elvárásoknak.

A magyar érdek a szórvány és a tömbmagyarság érdekeinek együtteséből áll össze. Egyiket sem szabad kijátszani a másik ellen, még a Szövetségen belül sem. Ma a kettő érdekének egybeötvözése az RMDSZ legfőbb feladata.

Az RMDSZ milyensége: egyidejűleg párt és szövetség

Az RMDSZ 13 évvel ezelőtt, a rendszerváltás kezdetén jött létre, amikor a politikai történések az átmeneti korszak kuszaságai szerint alakultak és amikor a politikai hatalom képviselői javarészt az egykori hatalmi struktúrák képviselőiből kerültek ki. Így lett belőle egy félig politikai, félig társadalmi szervezet, ezen a lényegén a későbbi szervezet- és alapszabályzat módosítások sem tudtak változtatni. Az RMDSZ ennek következtében nem más, mint egy szövetségnek álcázott egy- pártrendszer, amely elfogadva az 1989 előtti státuszunkat, megpróbálta összeötvözni a párt és a népi mozgalom elemeit egy látszólag demokratikus egységbe.

A szövetség élén található csoport külső segédlettel felszámolt minden más, párhuzamos politikai szervezetet, csoportot és csoportosulást, amely konkurenciát jelenthetne, a megmaradottakat kiürítette minden lényeges, eltérő vonástól. Ugyanakkor lejárattási technikákat alkalmazott az illető csoportosulással, illetve vezetőivel szemben. Alkalmazta ezt mostanában a Reform Tömörülésre és a tiszteletbeli elnökre is.

Az RMDSZ vezetése – ha a személyi feltételeket vesszük – egy szűk csoport, klikk és csatolt részei kezébe került, amely elsősorban e kis csoport egyéni vagy regionális érdekeit valósítja meg. Jellemző rájuk, hogy a romániai magyarság tényleges helyzetének felmérését nem tartják fontosnak, érzéketlenek a közrendű magyar gazdasági-szociális helyzetével szemben. Tevékenységükben az akarnokság, a voluntarizmus, az érdekeinkkel ellentétes cselekvés lelhető fel.

Módszereikre a demokratikus elvek és gyakorlat semmibe vévése vagy látszat betartása a jellemző. A belső ellenzékelt elvtelenül és folyamatosan vádolják, háttérbe szorítják, kirekesztik vagy hátrányos helyzetbe juttatják.

Viszont saját klienturájukat megfelelő előnyök biztosításával kulcspozíciókba juttatják. Nem szá-

mít az sem, hogy összeférhetetlenség van az RMDSZ tisztségviselők, illetve alkalmazottak és kuratóriumi tagság között.

A hibák és túlkapások, az antidemokratikus módszerek nem csupán a szűkkörű vezetés rovására, hanem annak a koncepcionális és szervezeti struktúrájának a számlájára írandók, amelyet ma RMDSZ-nek nevezünk.

Mind a Szövetség válsága, mind az erdélyi magyar társadalomban tapasztalható nagyfokú leépülés a jelenlegi országos RMDSZ-vezetőség számlájára írandó. E kormányzás tíz éves ténykedése váltotta ki azt a nagyfokú elkeseredést, amely a mai romániai magyar közhangulatot jellemzi, ez követeli meg – szinte törvényszerűen – a jelenlegi helyzet megváltoztatását.

A válság úgy szüntethető meg, ha mielőbb reformra kerül sor a Szövetségen belül, amely formáját és szervezési struktúráját tekintve idejétmúlt és korszerűtlen.

Mi tehát a teendő?

A legfontosabb feladat: különválasztani a politika és a civil társadalom intézményeit. Ez a továbbiakban sem zárja ki a kettő közötti kapcsolatot, és főleg nem azt, hogy a civil társadalom befolyásolja a politikumot, azaz feladatokat fogalmazzon meg számára.

Egyrészt biztosítani kell a civil társadalom számára az önszerveződést és érdekeinek megjelenítését minden szinten, másrészt a hazai magyar társadalom politizáló rétegének az együttes szereplését egy egységes magyar párt keretei között.

A szervezési reform lényege a Szövetség átalakítása, a politika és civil szféra különválasztása lenne. A romániai magyar nemzeti közösségnek profi politikai szervezési formára van most már szüksége, amelynek politizálása végre tényleges és hosszú távon érvényes eredményeket tudna biztosítani a Romániában élő magyarság számára.

A politikai képviselőt meg kell felelően a romániai magyar nemzeti közösség elvárásainak, míg formájában, stratégiájában, politizálásában korszerű kell legyen. Ez a

szervezési forma ismert és hagyománya is megvan a XX. századi történelmünkben, és ez nem más, mint a párt. Nem új pártra van szükség, hanem az RMDSZ-t kell átalakítani párttá.

Csak azoknak nem érdekük, hogy pártba szerveződjünk, akik a jelen szervezetlenségünkből kifelé jutnak egyéni előnyökhöz. És mindez akkor, amikor Európában ilyen nemzeti jellegű pártok szolgálják a számszerű kisebbségben élő etnikumok érdekeinek megjelenítését.

A Magyar Párt

A párt célja mindannyiunk közös érdekének, a romániai magyar nemzeti közösség érdekének felvállalt szolgálata. Egy kisebbségi sorban élő nemzeti közösség legfőbb feladata identitásának megőrzése, illetve fejlesztése. Ezért az új párt elsődlegesen nemzeti, nem pedig ideológiai alapon szerveződne meg.

Magyar Pártra van tehát szükség, ami azt jelenti, hogy a párt legfőbb feladata a magyar érdekek képviselése lenne, amelyeket semmilyen körülmények között nem vesztethetnének szem elől és nem adhatnának fel következmények nélkül.

Az már szervezési és szabályozási kérdés, hogy miként biztosítható a három vagy négy klasszikus ideológiai színezetű irányzat (keresztény-demokrata, liberális és szocialista, zöldek) számára az esélyegyenlőség a pártban belül.

A magyar érdek a szórvány- és tömbmagyarság érdekének együtteséből áll össze, amelyeket együttesen meg kell védeniük és egyiket sem szabad kijátszani a másik ellen. A kettő egybeötvözése lenne a Magyar Párt legfőbb feladata.

A magyarság e két csoportja együtt tudja kiharcolni és elfogadtatni a román politikai élet képviselőivel a számunkra esélyegyenlőséget biztosító körülményeket. A megfelelő jogi keretet és azokat az intézményeket, amelyek kisebbségi körülmények között is biztosítják a magyarság egyéni és közösségi jogainak az érvényesítését, bármilyen létszámban is éljenek egy településen.

A Magyar Párt szervezési kérdéseiről nyilván együttesen kellene döntenie a politizáló réteg képviselőinek. Mindenesetre a párt alulról felfelé, hierarchikusan, de eléggé lazán kellene szerveződjön. Belső életében fontos alapelv kell legyen az elszámoltatás és a számonkérés. Míg az országos döntéshozó szervezet a területiség és a számarány függvényében választanák, azonban úgy, hogy megfelelően érvényesülhessen valamennyi régió érdeke. A párt elnökét a területi szervezetek alapegységei vagy ezek képviselői választanák meg.

A Magyar Nemzeti Önkormányzat

A Magyar Nemzeti Önkormányzat arra hivatott, hogy egybefogja a romániai magyar társadalom valamennyi képviselőjét, egyháziakat és világiakat egyaránt, és megjelenítse érdekeiket a legalsó szinttől az országosig.

A gazdasági, társadalmi és szellemi élet képviselőit egybefogó Magyar Nemzeti Önkormányzat képes lesz nem csupán önmagát megszervezni, hanem gondjairól is tájékoztatni a magyar politikai társadalmat és kérni a segítségét, amit nyilván meg fog kapni.

Ezt az intézményt, amely hivatott megfogalmazni a hazai magyar nemzeti közösség elvárásait és érdekeit akár annak egésze, akár egyes részeinek szintjén, el kell ismerje a román politikum, szervezési struktúrájával, jogosítványaiival egyetemben, mint érdekeink egyedüli megjelenítőit, így biztosítva a magyarok számára a tényleges esélyegyenlőséget.

Ennek a szervezési struktúrának meg kell jelenítenie nem csak a többség, hanem a szórvány érdekeit is. A helyi szinten meg nem oldható, általános érvényű kérdéseket hivatott felvállalni és képviselni a Magyar Párt.

Vekov Károly
RMDSZ képviselő,
a Nemzetépítő Platform elnöke
Kolozsvár, 2003. január 29.

Az erdélyi magyarság és az Európai Unió

Érdekes polarizálódásnak lehettünk tanúi a magyar jobboldalon Magyarország Európai Unió csatlakozásának kérdésében. Noha a magukat nemzetinek mondó és a választópolgárok tekintélyes része által is nemzetinek elfogadott pártok egyértelműen támogatták az EU csatlakozás szerződés szerinti formáját, e pártok választói táborának egy része nemmel szavazott az áprilisi népszavazáson. Nyíltan felvállalni az „Így nem” gondolatot csak a parlamenten kívüli MIÉP, valamint a nem párttípusú szervezetek (MVSZ, JOBBIK, HVIM) merték.

A jobboldal széttöredezésének hangulati aláfestését jelentette az *alkotmányos aggályokat* is felvető hurraóptimista kampány. Elvonatkoztatva akár a konkrét kérdéstől, gondoljuk el: elvben létezhet-e olyan, jövőnkét alapvetően meghatározó nemzetstratégiai lépés, melynek csak előnyei vannak, kockázatai, hátrányai nem? Ezekről nem kellett volna szólni? Jelen esetben pedig a hátrányok evidensek. A mezőgazdasági támogatások ügye, mint cseppben a tenger, megmutatja, hogy mi is az EU meghatározó gazdasági köreinek szándéka velünk. Ha a magyar gazda, aki eleve lépéshátránnyal indul, *nem több, hanem kevesebb* támogatást kap, mint Unióbeli vetélytársa, s a mesterségesen fenntartott hátrányos helyzetet ráadásul a magyar állam sem kompenzálhatja, akkor nem evidens-e, hogy egy újfajta gyarmatosításról van szó? S akkor nem szóltam a magyar szuverenitás-vesztésnek olyan igen lényeges vetületeiről, mint a bevándorlás-politika, s egy sor egyéb jogos aggályról. Ezzel együtt a bal-liberális oldal még azt is EU ellenes propagandának próbálta bélyegezni, amikor a csatlakozás mellett egyébként kiálló FIDESZ és Orbán Viktor szót mert ejteni a majdani hátrányokról is. Az adófizetők pénzéből finanszírozott, milliárdokat felemésztő EU-kampány, ha nem alapozott volna

bugyuta, populistá, nyilvánvalóan manipulatív szólamokra, hanem teljesen objektíven beszélt volna a várható előnyökről, az eljárás akkor is sértette volna a *hiteles tájékoztatáshoz való alkotmányos jogunkat*, hisz a hátrányok teljes egészében tematizálatlanul maradtak.

Ami közös az anyaországi és az erdélyi magyarság esetében az EU vonatkozásában, az éppenséggel a teljes félretájékoztatottság. Ennek motivációi eltérőek. Az anyaország esetében világos a félretájékoztatás indítéka: a parlamenti elitnek megfelelő a csatlakozás kodifikált, elfogadott, aláírt formája. A baloldal érzéketlen a nemzeti kérdésekre, a globalizmus terjedésében, az ország kiárusításában pozitív programot lát, s egy szerencsés egybeesés számára, hogy mindezt EU-köntösben adhatja el, szemfőrgató módon hivatkozva több mint ezer éves európai múltunkra, kulturális kötődéseinkre. A parlamenti jobboldal egy része vélhetően őszintén hiszi, hogy több a csatlakozás jelen formájának is az előnye, mint a hátránya, a másik része a nemzetközi elszigetelődéstől s országon belüli megbélyegzettségtől félve nem mert kiállni a NEM mellett.

Az erdélyi magyarság esetében másként tevődik fel a kérdés. Itt a Frunda György-féle euro-retorika egy hamis jövőkép felmutatásával próbálja leplezni az RMDSZ jövő-

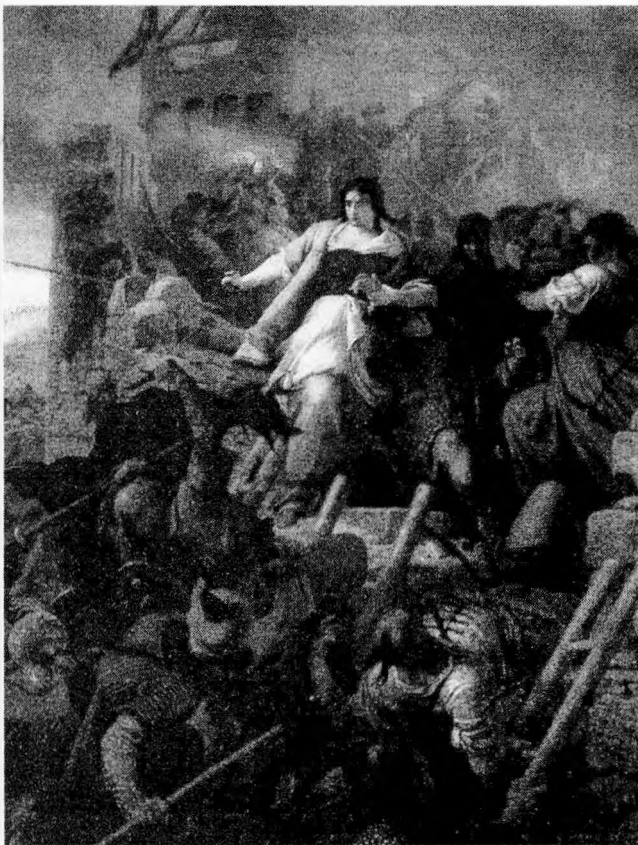
képhiányát. A jelenlegi RMDSZ-politikának ugyanis a nemzeti megmaradás szempontjából nincs jövőképe, ezt mintegy villanófényben láthattuk a tavalyi népszámlálás nemhivatalos eredményének nyilvánosságra kerülésekor. Ha tíz esztendő alatt kétszázezer lélek a veszteségünk, akkor a Reményik Sándor által a „*Parti sziklák*” című versben megíósolt jövő, a teljes felmorzsoltság nem is oly távoli. Ha így megyünk tovább, pusztulásunknak tragikuma is elvész, a román kisebbségi modelltől szóló hazug mítoszt éltető vezetőink vezérlésével szép csendben elfogyunk. S „a sírt, hol nemzet sülyyed el” nem gyászkonnyba úszó nemzetek vesznek majd körül, hanem a jéghideg közöny valamint a káröröm. Erdélyben a hivatalos RMDSZ euro-retorikája mítoszt gyártott Európából, valamint annak intézményes vetületeiből. Mítosszá vált az Európa Tanács, az Európai Unió, de még a NATO is. Sokan azt remélik, hogy Románia integrációja egyből megoldja majd a magyar nemzeti közösség sorskérdéseit, hogy automatizmus erejével minden problémánk orvoslást nyer majd. Éveken keresztül hirdették s hirdetik ma is, hogy az EU-n belül jelentőségüket veszítik, légiesülnek a határok, melyek „nem elválasztani, hanem összekötni fogják a nemzeteket.”

Egyik történész jóbarátom azt szokta erre mondani, hogy ha annyira jelentéktelenek lesznek a határok, akkor ugyanbizony miért ne lehetne a határ a Kárpátok vonalánál. De félre a tréfával! A határok légiesülésének mítosza még anyaországi jobboldali körökben is él. Ledöbbsentő olykor az emberi gondolkodás felszínessége, mely képes a határ jelentőségét a vámkézelés intézményére redukálni. *Holott a határ mindenekelőtt egy állam szuverenitásának térbeli kiterjedését jelöli ki, s ezt fogja kijelölni a továbbiakban is.* Azt a vonalat, amelyen belül a továbbiakban

is adminisztratív eszközökkel szorítják vissza a magyar kultúrát és a magyar nyelvet, melyen belül a magyarság ellen lehet heccelni az egyházon keresztül a csángókat, melyen belül közteterekről el lehet távolíttatni a Wass Albert szobrokat, melyen belül a magyar iskolákban a román államsovinizmust lehet taníttatni, melyen belül folytatni lehet az offenzívát a Székelyföld megszállására. De ha bárki mégis úgy hinné, hogy a román politikai elit évszázadok alatt a mélyrétegekben kódolt magyarellenessége majd egycsapásra eltűnik, hogy a habzószájú magyarellenes politikusok majd (Szócs Géza szavával élve) hirtelen „megdöbbenek és megjavulnak”, azok nézzenek szét egy kicsit az EU-tag Görögországban, hogy ott hogy bánnak a kisebbségekkel. Arra a nevetséges retorikai fordulatra, hogy a határok majd nem elválasztani, hanem összekötni fogják Magyarországot s a szomszédait, szót sem érdemes vesztegetni, legfeljebb felmutathatjuk e szöveget, mint a nyelvjátékának a gondolkodást félrevinni képes iskolapéldáját.

Azért van szüksége minderre az RMDSZ vezető elitjének, hogy önfeledő politikáját eladja, hogy a közösséget belelovallja a csodavárásba, hogy igazolja a román nemzetstratégiai érdekek elvtelen kiszolgálását. A képlet egyszerű: ha az EU maga a Kánaán, s nekünk nincs más dolgunk, mint Romániát segíteni csatlakozási igyekezetében. Akár annak árán is, hogy hallgatólag támogatjuk a román vezetés álságos propagandáját a példaértékű kisebbségpolitikáról. Ez a gondolatmenet megfogalmazást nyert már a választási kampányban is „külpolitika” címszó alatt s kihámozható neptuni vonal valamint Markó Béla retorikájából is. E tábor tehát az erdélyi magyar kisebbség jogait az EU-n belül „reméli” kiteljesíteni. Nehéz lenne

megmondani, hogy hányan vannak tisztában ennek abszurditásával. Vélhető, hogy a Markóékat fenntartó középárda tekintélyes része őszintén hiszi, hogy a csatlakozás kisebbségpolitikai szempontból pozitív fordulatot hoz majd. Holott semmi okunk ezt hinni. Szabédi László, midőn az ötvenes években megfogalmazta, hogy román politikus számára a magyar kérdés mindig úgy fog megjelenni, hogy *mindent meg kell adni a magyaroknak*,

Székely Bertalan: Egri nők

amit meg nem adni lehetetlen, egy máig érvényes aforizmaértékű gondolatot vetett papírra. Más szóval: a román politika csak addig fog apró gesztusokat tenni a magyarság irányában, amíg erre rákényszerül. Márpedig a bizonyítási kényszer EU-n kívül nagyobb, mint az EU-n belül. S lehetne még nagyobb, ha az RMDSZ azt az ésszerű taktikát választaná, hogy nyugati lobbizással, programban rögzített céljainak hirdetésével e kényszer mértékét növelni igyekezzen. De mi történik ehelyett? Az RMDSZ-elit néhány látszatengedmény fejében lemond az erdélyi magyarság évtizedes célkitűzés-

ének, az autonómiának népszerűsítéséről és kiépítéséről, s azokat, akik nem hajlandóak ebbe a játékba belemenni, eszközökben nem válogatva kiszorítja a szervezetből.

Nem véletlen, hogy egyre többen keresik az RMDSZ-en kívül a helyüket, hogy az RMDSZ-t egyre kevesebben tartják már alkalmasnak arra, hogy keretét adja az erdélyi magyar kulturális és politikai közéletnek. A Markó-párti sajtó azon fanyalog, hogy az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács Kezdeményező Bizottság névsorában csupa ismert névvel találkozhatunk, csupa olyan emberrel, akit vagy kiszorítottak az RMDSZ-ből vagy folyamatban van a kiszorítása. Holott mi sem természetesebb, mint az, hogy azok emeljék fel az erdélyi magyar önállóság, az autonómia Markóék által porba tiport zászlaját, akik oroszánrészt vállaltak tíz évvel ezelőtt abban, hogy akkor még egységes akarrattal az RMDSZ azt kibontotta?

A kihívás hatalmas. Két kormány akarata ellenére, médiaellenszélben, pénz nélkül, pusztán az eszme erejére alapozva igyekszik győzni a Tőkés László által fémjelzett csapat. Ha a külső tényezőket nézzük, a túlerő győzelmére számíthatunk. Viszont még nem tudhatjuk mekkora erő szunnyad a mélyben, az RMDSZ által elaltatott s most ébredő közösségben. Azoknak, akik nem értenek az alapszabályzat nyelvén, s akik nem bíbelődnek paragrafusokkal, világos és egyértelmű üzenet volt Tőkés László félreállítása. Ők nemet készülnének mondani a Markó-Neptun egységfront esélyeinket szétprédáló politikájára.

Sokan vannak. Reméljük, elegen!

Borbély Zsolt Attila

Rákóczi és szabadságharcosainak üzenete

3 0 0 É V T Á V L A T Á B Ó L

Biztos, hogy az idén és az elkövetkező esztendőekben az évforduló kapcsán még számtalanszor hivatkoznak majd félresikeredett, suta önigazolási kísérlettel labanc politikuskok tucatjai arra a történelmi hősünkre, akit Petőfi „Hazánk szentje, szabadság vezéré”-nek nevezett. De Petőfinek ugyanúgy, mint Vasvári Pálnak joguk volt a szabadságharcos Rákóczi nevét zászlajukra tűzni, mert ők a szabadság eszméje mellett életük árán is kitartottak.

Háromszáz évvel ezelőtt Magyarország és Erdély jövődő fejedelme a száműzöttek keserű kenyerét ette Lengyelországban, mert hű akart maradni a családi hagyományokhoz, és nem tudta tovább tétlenül nézni a nép nyomorát, pedig Magyarország leggazdagabb főura volt. Mégis a szélnek eresztett és lerongyolódott végvári katonák, akárcsak a végső elszegényedésbe taszított jobbágyok ismét Petőfivel szólva úgy tekintettek rá, mint: „Sötét éjben fényes csillagunk”-ra. Nem véletlen, hogy 1703 tavaszán, mikor Brezán várából Esze Tamástól elküldte a zászlókat és a kiáltványt, futótűzként terjedt a hír, s a föld népe egy emberként mozdult meg. Az eseményt másfél évszázad távlatából leghűebben Vasvári Pál foglalja szavakba 1849 február 12-én a Nagyváradon megjelent „Honpolgári Szózat” című toborzó felhívásában: „A csapat neve Rákóczi lesz. Ő alatta küzdöttek apáink a magyar szabadságért, mi is e zászló alatt seregeljünk össze. A Rákóczi nevét minden igaz magyar tiszteli, s példáját követni minden szabadság-szerető honfinak szent kötelessége. Ő hazája megszabadítására néhány barátával mert megindulni. Midőn a Kárpátoknál megjelent: 300 magyar várakozott rá s ő e néhány emberrel meg merete kezdeni a magyar függetlenség szent háborúját, s szembe mert szállni a német császárral, ki akkor is arra törekedett mint most, hogy a magyart saját zsírjában fojtja meg, hogy a magyar szabadságot eltörölje, hogy hazánkat tegye gyarmattá, az ő családja majorává, s szíjja ki min-

den zsírját a szegény, a szerencsétlen magyarnak...”

Valóban, ha végigtekintünk a XVII. század második felén, nem látunk mást, mint árulást, gályát és vérpadot. A gyászos események a Vasvári békével kezdődtek, amely árulásnak egyenes következménye a kor egyik legnagyobb hadvezérének és államférfijának, Zrínyi Miklósnak a bécsi Burg forgatókönyve szerint megrendezett tragikus halála. Következett a Wesselényi összeesküvés, amelynek résztvevői a névadó halála után a megfelelő stratégiai vezető nélkül még mielőtt bármit tettek volna, a vérpadon találták magukat. De, hogy a népnek is elvegyék a kedvét az ellenállástól a törvényszegések és nélkülözések láttán, protestáns lelkészek tömegeit idézték bíróság elé, s a leghűbbeket gályára küldték, hogy a pásztor nélkül maradt nyáj szétszóródjék. Természetesen a kincstárra is figyelni kellett a császárvárosban, mert a haditanácsban Montecucoli egyre azt ismételte, hogy: „a háborúhoz három dolog kell: pénz, pénz és pénz.” És rágalomból a Habsburgoknak mindig volt raktáron bőségesen, ha a magyarokat kellett irtani. A borban és aranyban gazdag Felső-Magyarország vagyos főurait fogták perbe Caraffa „főhóhér” forgatókönyve szerint, és az eperjesi véstörvényszéken sok magyar hazafi feje hullt porba, a vagyonukat meg a kincstár orozta el.

Úgy is fogalmazhatnánk, hogy e mártírvérrel megöntözött anyaföldből emelkedik ki az elégedetlenek újabb csillaga, Thököly Imre, akinek váratlan hadi sikerei és politikai éleslátása a szövetséges törököket is megijesztették, akik kelepcebe csalva fogságba vetették. Ezek mellett e magyarirtásnak nevezhető felvonásban gróf Draskovich Miklós országbíró váratlan halála – aki egyedül ellenezte a Habsburg-ház fiúági örökösödésének törvénybeiktatását, és az Aranybulla ellenállási záradékának eltörlését – már csak egy drámai jelenet e véres horrorban.

Visszatérve a brezáni kiáltványra emeljünk ki egy nagyon aktuális

részt: „Országunk s hazánkhoz való szeretetünkől s kötelességünkől vi-seltetvén, minden igaz haza szerető, országunk régi dicsőséges szabadsá-gát ohajtó egyházi és világi, nemes és nemtelen, fegyvert viselő és otthon lakos, egy szóval minden rendű igaz magyarokat haza fiúságokra intjük és kényszerítjük s kérjük, hogy a' mint már Isten némelyeknek sziveket az hazáért felgerjesztette s egyben hozta, úgy ki ki édes hazája szabad-sága, nemzete mellett az Isten és tör-vényünk ellen képtelenül hatalmas-kodó, zaklató, portióztató, adóztató, nemesi szabadságunkat hatalmason foglaló s fogyató, becsületünket tapo-dó, sönkat, kenyerünket elvevő, éle-tünkön uralkodó s kegyetlenkedő bi-rodalom ellen fogjon fegyvert...”

És a földönfutóvá tett pórnép özönlött Rákóczi zászlaja alá, mert bőrükön érezték a híres „Recrudescunt” az 1703 nyarán Munkácsra a „keresztény világ minden fejedelmének és republikáinak” kiadott Rákóczi kiáltványa, kezdő sorait: „Megújulnak a dicsőséges magyar nemzetnek régi sebei” amely így folytatódik: „fájdalmas dolog nyilván ez Marsal társalkodó nemzetnek, aki végtelen munkájával, vérével és költ-ségeivel, minden ellenségek ellen régi időtől fogva dicséretesen oltalmazta az egész kereszténységet, hadi méltó-ságából levethettni...”

Három évszázaddal ezelőtt Buda felszabadulását követően a Zentai-csatával a keleti hódítók végleg kiszorultak Magyarországról. De sajnos mielőtt az ország ismét független államként csatlakozhatott volna az akkori szabad világnak számító keresztény Európához, újabb hódító jelent meg a Kárpát-medencében.

A háromszáz évvel ezelőtt kitört Rákóczi-szabadságharcnak a tétje az volt, hogy Magyarország független államként tér vissza a szabad nemzetek nagy családjába, vagy egy dinasztia tartományaként, mint a fent említett kiáltványban az Aranybulla ellenállási záradékára utaló rész is tanúsítja: „Amaz nagy királyunk, Jerusálemi Andrásnak nagy törvé-nyét, mely minden rendeknek legfőbb

szabadságait ez alább való időkig nemzetünknek maradandó örök dicsőségére magába foglalta, az haza törvényei megrontásakor, a királyok ellen való állásra örökös hatalmat engedett, maga uralkodásának különös tetszésével és az országnak főbb rendjeinek kényszerített megegyezésével gyalázatosan eltörlötték,..."

Akkor ez nem sikerült, sőt másfél évszázad és Kossuth Lajos kellett ahhoz, hogy a magyar ismét szabad nemzetként, büszkén emelje fel fejét egy pillanatra a történelem viharában. **Ma** Magyarország szintén hasonló választút előtt áll, sőt számtalan történelmi párhuzam is felfedezhető.

Akkor a török kiűzése nyomán a termőfölddel kapcsolatban a „törökjog” lépett életbe (ill. maradt), ami röviden annyit jelentett, hogy a pogánytól felszabadult, életet adó termőföld idegen zsoldosok szabad prédájává vált, ahol csak az őslakos magyarok voltak az állam mostoha gyerkei: lásd az egykori törökverő hős Losonczy István temesvári főkapitányságának és vidékének sorsát vagy Buda várának korabeli lakosságát. **Ma** ezt a folyamatot privatizációnak nevezik.

Akkor a magyar várakat és földet védő végvári katonákat egyszerűen szélnek eresztették. **Ma** átszervezés címszó alatt a magyar honvédséget leépítik, elsorvasztják.

Akkor Magyarország első számú hivatalos vallási vezetője, az esztergomi érsek, Kolonics Lipót állítólag bizalmas körökben azzal hengegett; Magyarországot először rabbá teszi, aztán koldussá, majd németté. **Ma** is hallhatunk hasonló programbeszédet, egyik – másik főideológustól, legfeljebb finomabb csomagolásban.

Akkor a magyar állam függetlenségét biztosító két alaptörvény, a fent említett: fiúági örökösödés kiegészítésével és az Aranybulla ellenállási záradékának ellentmondást nem tűrően történő eltörlésével, a Habsburg birodalom egyedüli üdvözítőnek kiáltotta ki magát, hogy Magyarországot Vasvári Honpolgári Szózatát idézve: „hazánkat tegye gyarmattá”. **Ma** azok, a fent említett privatizáción újdonsült tőkések kiáltják ki az EU-t egyedüli üdvözítőként, akik még nem is oly rég, a kereszténységet a pogánynál is jobban üldöző szovjet proletárdiktatúra komiszárjaként a Közös Piacról (EU jogelődje), mint a rothadó kapitalizmus egyik utolsó eltakarítandó megroggyant bástyájáról szónokoltak. S ha zsebük úgy kívánja épp a demok-

Veszprémi Endre: „Rákóczi Ferenc és Esze Tamás találkozása”

rácia és véleményszabadság jegyében, hatalmi szóval (tankok helyett bankokkal) elnémítják a másként vélekedőket (költségvetési támogatás csak a hasonló vélemény propagálására, de arra számolatlanul, mint korábban a Moszkvába guruló dollárok). Igaz, három évszázaddal ezelőtt a Dunántúl egyik leggazdagabb főura, Festetics báró (Béri Balogh Ádám brigadéros apósa) sem szerette, ha hirtelen történt tollasodásának történetét feszegették.

Akkor Rákóczit, Bercsényit, Mikes Kelemt és a szabadságharc leghűségesebb vitézeit végérvényesen kitagadták Magyarországról. **Ma** a magyar nemzet egy részét, többek között azokat, akiknek ősei Vereckénél, Beregszászban, a Latorca partján, Munkácson először álltak a szabadságharc zászlaja alá, valakik ismét kitagadják a hazából, és jobbára általuk csak elérhetetlen vízum feltételekkel jöhetnek akár a szomszédos Tarpáig is, hogy a nagyságos fejedelem, vagy a szegény nép szószólójának, Esze Tamásnak emléke előtt tiszteljenek, vagy keservükben fogukat összeszorítva elmormolják Ady Endre gondolatait az „Esze Tamás komája” című versből:

„Urak, papok dölyfét,
Rákóczi, akárki,
Im eleget türtük,
jöjjön valahára:
Gyomrunkba a sok bánatot
Kigyóinknak, Esze komám,
már eleget gyürtük.
Lépjünk a nyakára.”

De ezt a mostoha sorsot szánják a Tisza alsó folyásánál a Bácskában és Bánátban élő honfitársainknak is.

Akkor, akik ezt az árulást véghezvitték, majd a soron következő országgyűlésben törvényerőre emelték – Károlyi és labanc bandája – grófi rangot kaptak és birtokokat.

Ma, akik a nép képviseletében a népre hivatkozva Erdélyben lemondanak a jogos egyházi javak maradvék-talan visszaszolgáltatásáról, Felvidéken a benesi-dekrétumokat csupán a történészek asztalára utalják, itthon megszavazzák a kárpátaljai meg a déli végeken élő magyar honfitársaink euró-vasfüggöny (money-money) általi kirekesztését a hazából, s lehet, hogy jövőre közülük egyesek Európa parlamenti képviselők lesznek. És cselekedetüket EU-konformnak állítják majd be, mint ahogy szellemi elődeik a nagymajtényi árulást, s ezáltal a bujdosásba kényszerített fegyvertársaik vagyonának maguk közti szétosztását szatmári békének becézik azóta is. Látni szeretném, hogy néznek majd, ezen elvtárs-urak a katalán, a flamand, az ír, a finn, a dél-tiroli stb. Európa parlamenti képviselő társaik szemébe, mikor szóba kerül a haza fogalma?

De vigyázat, mert a **jövő** csak rajtunk múlik, vagyis azon, hogy ügyünk képviseletét Károlyiakra, Ocskayakra¹ és Klementekre² bízuk, avagy Mikes Kelemenekre, Jávorka Ádámokra³ és Czelder Orbánokra⁴. Figyelem! Czeldert mondtam!

Okos Márton

Jegyzetek

¹ Ocskay László: a császári seregből szökött át a kurucokhoz, majd a trencsényi csatavesztéskor ismét átállt a császáriakhoz. 1710 január 1-én a kurucok elfogták, haditörvényszék elé állították, és január 3-án Érsekújváron lefejezték.

² Klement Mihály: kuruc diplomata, Rákóczi követé Berlinben, Hágában, Londonban. A nagymajtényi fegyverletétel után 1715-ben diplomáciai levelezését átadta a bécsi udvarnak, majd további intrikáival Poroszországban diplomáciai bonyodalmat okozott, aminek következtében letartóztatták és kivégezték.

³ Jávorka Ádám: 1704-ben a nagyszombati egyetem hallgatójaként csatlakozott a kurucokhoz. 1710 január elején egy portyázó csapattal ő fogta el az áruló Ocskayt. Nagymajtényinál nem tette le a fegyvert. 1711 őszén hazatért Lengyelországból és felkelést szervezett, de elfogták. 1712-ben megszökött a budai várbörtönből és Lengyelországban, Oroszországban, Franciaországban teljesített szolgálatot. 1724-ben Rodostóban Rákóczi volt főlovászmestere, majd a fejedelem megbízásából diplomáciai szolgálatokat teljesített. Galiciában megmentette a kallódó Rákóczi-levéltárat.

⁴ Czelder Orbán: kuruc brigadéros, aki nem hajlandó Nagymajtényinál letenni a fegyvert. Tovább szervezkedett, hogy a fejedelem visszatérhessen. 1714-ben maroknyi csapatát szétverték, őt elfogták, és kivégezték.

Naplójegyzetek

VISSZATÉRŐ GONDOLATOK, JÚNIUS NEGYEDIKE ELŐTT

A lap, melyben e sorok megjelennek és melynek sorsa mondhatni keresztmetszetét adja annak a társadalmi-politikai hangulatnak és környezetnek melyben élünk, ismét kapott egy lehetőséget az átmeneti túlélésre.

Vajon mennyiben vonatkozik ez arra is, ami a lap feltételezett olvasójának az itt írókkal együtt a legfontosabb. Tudjuk jól, hogy ez a közősen vágyott és féltett cél: a *nemzet megmaradása* lenne.

Ezzel együtt azonnal felmerül az ezirányba mutató iránytű, a *nemzeti érdek* mai helyzete a kárpát-medencei országok magyarságának tudatában és lehetőségeiben, össz-magyar és részmagyar vonatkozásban egyaránt.

Természetesnek mondható itt is, hogy mint mindennek, ennek a kérdésnek a gyökere is Trianon körül keresendő, vagy ha még okosabbak akarunk lenni, akkor a Trianon okait jelentő gyökereknél.

Érdekes módon itt egy folytonosság feltételezhető.

A Trianon előtti hibák mintha folytatódtnának, a Trianonhoz vezető hibákat kiváltó okok mintha most is hatnának, és a mai kor körülményei között fejtenék ki további romboló hatásukat. (Nem ezek elemzése a célom, ezért csak hivatkozom rájuk, tehát a saját nemzetstratégia hiányára és a szomszédos, létező nemzetstratégiák lebecsülésére.)

Ugyanakkor a környező nyertesek, a hetek magatartásában is fel-lelhető e folytonosság, természetesen más-más súllyal, módon, jelentőséggel, és továbbra is a végleges biztonság biztosítása irányába mutató előjelekkel.

Trianon csapdájának jellegzetessége éppen az, hogy az igaztalanul és kis bűneinél messze szigorúbban megítélt áldozat, az örök gyanakvás középpontjában áll a nyertések részéről. És ők ezt – valamennyi, cselekedeteikben is megnyilvánuló következményével együtt – nyugodtan tehetik, mert a Nyugat, amit most már lassan Európának fognak nevezni, abban érdekelt, hogy ezek a hibák feledésbe merüljenek, és nyugalom legyen. A nyugalom ára pedig, a hetek igaza érdekében hallgatásra kényszerített vesztesre parancsolt kuss betartása. Olyan ez, mintha nyolc személy közül egynek el kellene fogadnia igazságtalanságra alapozott hátrányait a többség érdekében. Itt a kollektív jogok és érdekek a természetesek. Milyen érdekes, hogy a kisebbségpolitikában meg folyton csak az egyéni jogokat akarják elismerni, és nem akarnak kollektív jogot adni. Orwell után szabadon tehát létezne a kollektív jog, de egy még kollektívebb is?

Minden esetben az az elfogadott, ami ellenünk hat, ami nekünk hátrányos. Az egésznek a rendező elve pedig az, hogy legyen végre csend, foglalkozhassunk nyugodtan a globális fejlődésben globálisan érdekeltek érdekeivel.

A legszomorúbb, hogy ez a mai helyzetben a legtermészetesebben hat.

Trianon áldozata csak rendzaváró lehet. A legbiztosabb helye egy képzeletbeli történelmi szertár spirituszában lenne. Vagy a holt népek skanzenében.

Na és akkor hogyan is állunk a nemzet megmaradásával?

A győztesek, pontosabban a nyertések, töretlenül ápolják, gondozzák, és ha kell „génkezelik” tömegeik nemzeti öntudatát. Ez a magatartás rendszeremlegesen íveli át XIX-XXI. századi történetüket. Nekik ezt szabad, náluk ezt tisztelni kell. Ilyen irányú érzékenységüket elsősorban nekünk

kell - minden lélegzetvételünkön - figyelembe venni. A mi feladatunk kicsinységünk megtanulása és mások nagyságának feltétlen tisztelete.

Ez a paradox helyzet is évtizedes beidegződéssé válik, hiszen a kommunizmus éveit a posztkommunizmus éveit követik és a kétszer négy év megszakítás csak arra volt jó, hogy még egyáltalán beszéljünk erről. E négyévek alatt is csak óvatos tánc lépésekkel próbáltunk elszállszni a taposóaknak között. Ami keveset előre haladtunk, azt azonnal visszatáncolta a következő ciklus, mint az előző évtizedek örököse, és mint a nagy európai elvárás feltétlen végrehajtója.

Nálunk cél a nemzettudat kiírása. Ugyanakkor köröttünk, közel és távol is, természetes. Elfogadjuk, tiszteljük, respektáljuk, csodáljuk. De amit szabad Jupiternek...

Ha a fentieket figyelembe vesszük és a versenyfutásban viselt ólommellényként elfogadjuk tényként, mi az esély?

Nagy történelmi fordulatok előtt áll a világ, a felgyorsult történelem sülyesztői is gyorsabban működnek. Van értelme résen lenni.

A legnagyobb hátrányunk, a tudatos, felelős választásra való képesség éppen itt hat. Ezért lenne nagyon fontos felébredni és megtanulni nem a 19 000 -, Ft irányítva homályosodó szemüvegével, pillanatnyi előnyök, rokon és ellenszenv alapján választani.

Mert az a kísérlet ami ebben az országban folyik, az bukásra van ítélve. Lehet, hogy ismét egy nemzet esik áldozatul, de a végeredmény nem kétséges.

Nálunk egy olyan történelmi korszak után vagyunk, melyben egy morális kötelekeztől nem gátolt élcsapat megpróbálta felépíteni a maga országát egy olyan tömegre, melyet eleinte csak szelekció, majd nevelés útján, a versenyképtelenség, a tehetségtelenség és tehetet-

lenség, az önálló gondolat hiánya jellemzett. Aki nem volt betagozható sem a szűk elitbe, sem annak éltető tömegébe, illetve az azt éltető tömegbe – az volt az osztályellenesség.

A váltás után átléptünk egy ezzel a renddel ellenkező előjelű társadalomba, egy olyanba, ahol a legkegyetlenebbül – állíthatjuk, hogy túlzottan is – érvényesül a versenyképesség, a tehetség, az önálló gondolkodás.

Magyarországon e hajtűkanyart egy emberöltőn belül bevenni kényszerült élcsapat, most ugyan arra a maga nevelte bázisra építve akar ellenkező irányba menetelni. Sem ő maga, sem kiszolgálói nem képesek ezt az irányt tartani. Egyetlen lehetőségük, hogy az új rendszernek is leghűségesebb kiszolgálói lesznek és saját tömegüket meg egykori és mai ellenségeiket egy hajón tudva bármi áron feledtetni akarják a nemzeti érdeket, a nemzeti megmaradás ösztönös óhaját. Mellékesen még előnyük lehet a globalizációban is hasznos gátlástalanság és értéktagadó érdekeltség. De egymagában nem lehet elég.

Hatalmuk megtartásának ára maga a nemzet pusztulása.

Iránytűjükön a nemzeti érdek helyett annak ellenkezője van fel tüntetve.

Helyzetünk tehát kétszeresen nehéz. Mert nem csak a földrajzi és történelmi, egyben tehát gazdasági környezet szól ellenünk, de még saját választott vezetőinknek is érdeke pusztulásunk.

Ez a parazita lét örök jellegzetessége. Az élővilágban és a társadalomban egyaránt.

A megmaradásért folyó harc tehát először is ott dől el, hogy képesek leszünk-e kinyitni a szemeket és megtalálni azt az új vezető csapatot, amelyik az említett iránytű hamis lapját képes kicserélni.

Utána és vezetésükkel kezdetük meg majd az igazi küzdelmet a túlélésért.

Eddig a hét szomszéd ebben a versenyben mindég megelőzött.

Tanuljunk tőlük.

Ezen kívül már csak egy vigasz marad. Az amit Bethlen Gábor mondott: Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk!

TÉRKÉP E TÁJRÓL

Radnóti versbéli pilótája, midőn a maradék és számára idegen magyar haza fölött repült, a költő megérzése szerint, térképnek nézte e tájat. Most magam is repülésre kényszerülök. Nagy itt a homály és a zűrzavar. Magasra kíváncszom, hogy meglássam e táj igazi térképét.

A látvány fölöttébb különös.

Alant nagy árok és annak számos apró elágazása tűnik fel, akkorrak, hogy a Kínai Nagy Fal utáni második emberi alkotásként láthatók lennének a minket kerülgető szomszédos Holdról is. A nagy árok két partján pedig nem az van amit ma minden olvasó – kit a látványtól elsápadó holdvilág nem lát – hinnie. Nem bizony.

A roppant magasságból a dolgok helyükre kerülnek és kiderül, hogy egyik oldalon van a politika, a maga érdekei mentén szocializálódott csoportjaival, a másik felén pedig mindaz ami és aki ettől irtózik, erre gyanakszik, ezt ismeri és átlátja, vagy éppen azt átlátni képtelen.

Talán kissé sarkított megállapítás, hogy azok akik az egyetlen természetes és minden gyanún felül álló iránytű – a nemzet érdeke – szerint igazodnak nagy számban állanak ez utóbbi oldalon. Vannak ugyan közülük elegenden olyanok is, kik a realitásokkal számolva, napjaink egyetlen eredményesnek hitt küzdőterén a politikain próbálnak ezért önzetlenül tenni, de nekik ezt a tömeg, az a jól pácolt emberanyag, vajon elhiszi-e? És akkor még nem beszéltünk arról ami ezt a megállapítást is cáfolhatja, már ami a küzdőteret, azt a politikait illeti. Ugyanis ma már jelek szerint a gazdasági hatalom elnyelni készül a politikait. Egy bábnak indult (indított) politikus gazdasági elkötelezettsége, támogatóinak tőke-ereje, lassan erősebbnek bizonyul egykori politikus kollégái múltjukban gyökerező politikai tőkénél.

A képzeletbeli magasban lebegő, csak nézi ezt a térképet és arra gondol, hogy jobb lenne le sem szállni. Csak lebegne ott a semmiben minden sarak és árkok, táborok és ár-

mányok fölött, és még feljebb pillantgatva keresné a segítséget.

Mert nagy a baj. Arat a hazugság. Mindent irányítanak az alkuk. A jó érvényesülésének esélyei semmivé válnak. Elmúlt az értékek világa, eljött az érdek egyeduralma, az egyéni érvényesülés istenítése teszi élehetlenné éppen az érvényesülni óhajtó számára e világot.

De az értékhió, értékörző emberek nem adják fel.

Most éppen azon vitáznak, hogy hogyan tovább.

Említett egyik részük, elfogadva a világ realitását, a politika küzdőterén akar érvényt szerezni annak amiben hisz. Ők most szövetségre léptek a politikával.

Mások tétováznak, vagy éppen tagadják az előbbi lehetőséget s a kettő között ott áll egy tábor, kiknek megnyerésére a politika sóvárog.

Ők nemrégiben Visegrádon folytattak disputát, a hogyan továbbról.

Míg a szövetségre lépők éltették a mindenki által elismerten karizmatikus vezért és az összeforrott közösség boldogan ünnepelt a kongresszusi központban, addig a visegrádi sportcsarnokban óvatos kétkedések sőt bírálatok hangzottak el irányába és ezek is tapsot arattak.

Mikor hozzáértőket kérdeztem a meglepő jelenségről, fejüket csóválták, mások arra hivatkoztak, hogy e táborban nem csak útkeresők vannak, hanem sértettek és sértődöttek, remélt előnyökről lemaradtak is. Igaz? Nem igaz? Nem tudom.

Hát ilyen a hangulat errefelé. Ez történt mostanában.

Az elismerten egyedülálló vezér mögött így sorakozik a békés had. Most is a szeretetről beszélnek és arról, hogy nem a győzelem a legfontosabb.

Ezen aztán újra elindul a vita.

Mert az ellenfél kíméletlen. Az a győzelem pedig nagyon kellene.

Félünk megöl a Globál fejű nagyúr.

Azt hiszi nélkülünk is túlélhet.

Szász István Tas

AZ IGAZOLVÁNY

AVAGY: VOLT EGYSZER EGY ÁLOM...

Igyekeztem, de így is hetedikként érkeztem: a magyar szervezet székházának előszobájában – várva soromat – egy idős férfi mellé ültem, akit jól ismertem, a családját is, mert évekig szomszédok voltunk, az unokáival egy iskolában tanultunk.

Kölcsönösen üdvözlöttük egymást, majd beszélgetni kezdtünk:

– Örülök, hogy láthatom, Laci bácsi. Hogy szolgál az egészsége?

– Köszönöm érdeklődésedet, meglennék, csak hát sípol a tüdő, meg nehézkés a járás.

Nem volt ez szokványos válasz a szokványos kérdésre, mert – ekkor vettem észre – hiányzott az egyik lábfeje.

Mintha megértette volna érdeklődő pillantásomat.

– Meg kellett válni hűséges társamtól – mutatott lábára. – Szibériából hoztam haza a nyavalyámat; a lábfagyást, a Gulágról. Elvontunk évekig egymással, de cukros lettem, üszkösödni kezdett. Az orvosok tanácsolták, hogy amputálni kell, így még lesz remény... Pedig hát a nyolcvanon túl már szűkösen mérik a reményt.

– Sosem lehet tudni, mindannyian a Mindenható kezeiben vagyunk...

– Ami igaz, az igaz... Te is az Igazolványért jöttél?

– Persze, nagy dolog ez. – Örültem, hogy ilyen hálás témára terelte a beszéd fonalát.

– Én meg a nevemért jöttem – ejtette ki hangsúlyozottan, majd némi szünet után, folytatta. – Úgy jöttem hozzájuk – pillantott az iroda ajtaja felé –, mint a jó orvosokhoz, akikről gyógyulást várok.

– Nem egészen értem, Laci bácsi.

– Elmondom én neked. Tudod, fiam, nekem Bökönyi a becsületes nevem s mint te is tudod, László a keresztnévem. Bökönyi volt minden felmenő ösöm, azok a gyermekeim, az unokáim. Csak éppen én nem vagyok az.

– Az meg hogy lehet? – néztem rá csodálkozva.

– Már pedig lehet, vagyis lehetett. 47-ben, mikor hazavezérelt s Jóisten a Gulágról, amiről te is hallottál, hisz a te nagyapád is megjárta azt a poklok poklát, itthon jelentkeznem kellett a milíción, ahol kiállították a

pasaportot. Mikor belenéztem, hát nem hittem a szemeimnek: Bekeni volt beírva Bökönyi helyett. Mondtam is legott a bárisnyának, aki kiállította a papírt, hogy én Bökönyi vagyok, és nem Bekeni. Hej, de nem tetszett neki, hogy rászóltam! Azt ripakodta: örüljek, hogy egyáltalán élek, ott kellett volna megdöglennem Szibériába, meg hogy a régi világgal elmúlt a nevem is, és hogy a szláv nyelvben – valami könyvre mutatott az asztalán – nincs ő betű, meg ip-szilon sincs.

Kis szünetet tartott, miközben fogadtuk az újonnan érkezők köszöneit, majd folytatta:

– Mikor megalakult a kolhoz hát bevettek engem is. Valami fiatal gyerek volt az írnok, aki a munkanapokat jegyezte. Kérdezte a nevemet, mondtam neki a valódit, de sehogy sem tudta kisilabizálni. Szólt: hozzam el a pasaportomat. Vittem.

– Na látja – csattant fel, mikor beleolvastott –, maga nekem ötöl-hatol, mikor ide az van írva, hogy Bekeni. Így is írta be a nevemet.

De volt még furább eset is. A kolhoz párttitkára, ő volt földön járó atyaisten abban a világban, egy leszerelt orosz katonatiszt volt. Az még a Bekeni-t se tudta megjegyezni, hát nagyritkán, ha szóba kerültem azt mondta, hogy Masztilov, mert hát oroszul az kenést, bekenést jelent. Évek múltán, mikor cserélték a személyiket, már meg se kérdeztem, csak átírták a régiből a nevemet. Egyszóval: Bekeni lettem és maradtam. Bekeni, Elkeni, Leken – ironizált keserényes mellékiizzel Laci bácsi. Ami igaz, az igaz: nem is volt nekem gondom a nevem miatt a hatóságokkal, csak fájt, hogy így megloptak.

Mély lélegzeteket vett, mint aki pótolja tüdeje éhségét, majd folytatta.

– Jut is eszembe, egyszer mégiscsak volt. A nyolcvanas években meghívót kaptam testvéremtől, akit sorsa Debrecenbe vezérelt, hogy látogatnám meg. Milliányi papírt kellett beszereznem, de mire a végére jártam, nem fogadták be tőlem azokat.

– Mit hazudozik itt össze-vissza – mordult rám a milicista tiszt. – Azt állítja, hogy a meghívó testvére, vér-

rokona, holott maga Bekeni, az meg Bökönyi. Többet nem is próbálkoztam.

Próbáltam aztán belenyugodni, hogy nekem már Bekeni-ként kell lenni a maradék életem.

Összerándultak arcának pókháló ráncai.

– De hát lett ennek folytatása is. Mikor az ukránok lettek a gazdák, újra csak cserélni kellett a pasaportot. Abba meg azt írták: Bikini, mert hát az orosz e betű átment ibe.

Elvették a fiatalságomat, vagyonomat, egészségemet, tönkre tették a családomat, jövőmet, ráadásul pórére vetkeztették a nevemet is, mint az atombomba a Bikini-szigeteket – nevette el magát hangtalanul, de látható keserűséggel. – A kevéske nyugdíjamat is Bikini-ként kapom, pedig Bökönyiként többet kapnék – próbálta oldani a hangulatot.

– Végül is azt mondta Laci bácsi, hogy orvosokhoz jött.

– Hát igen. Nem kell nekem, fiam, már semmiféle kedvezmény, nem fér az az én időmbe. Csak azt akarom, hogy gyógyítsák meg a lelkemet, mert jobban meg van csonkítva mint a lábam. Adják vissza ősi jussomat az ő betűket. Azt beszélik, hogy itt magyarul állítják ki az Igazolványt, hát azért jöttem. – Hozzám hajolt. – Már kifaragtattam a fejfámat is és rávészttem: Bökönyi László. Tenyéryni csend után hozzátette:

– Ha volna még jártányi erejem, úgy elmennék Budapestre és megköszönném mindazt, amit értem, értünk tettem és tesznek. Megmondanám, hogy most már egy Bikinivel kevesebb és egy Bökönyivel több él ezen a fertilityon... Még azt is kérném: koromra való tekintettel engedjék meg nekem, hogy hadd szavazzak, hadd válasszak én is, mert bizony hogy tudom kire kell...

Még talán mondott volna valamit, de nyílt az ajtó és szólt az adatfelvevő:

– Bökönyi László, tessék befáradni!

Laci bácsi korát meghazudtolóan állott fel. Reszkető ujjai lágyan simultak tenyerembe, rám kacsintott:

– Na hallottad?! Most már az vagyok, aki voltam.

Szöllőssy László

Csevegés a szép Anyaszékekről

**Ritkán történik, hogy Csíkban Udvarhelyről beszélges-
senek. Ha igen, akkor enyhe pejorativitással: „Udvar-
helyre nem megyünk, aszalt szilvát nem eszünk!”
„Bükkfajéjú csíkiak, komcsi hű fiak!”. Anélkül, hogy el-
mélyednénk ebbe a patópálos történelmietlen civako-
dásban, meg kell jegyeznünk, hogy a két székhely, Anya-
szék és Csík-Gyergyó-Kászón a történelem zivataros
századaiban mindig összefogott a közös székely sza-
badság védelmére.**

A csíkiak éppen úgy az udvarhelyszéki Agyagfalván lévő Székely Szabadságmezőre gyülekeztek meg-
hányi-vetni közös dolgaikat, mint a
háromszékiek és marosszékiek, de
még kicsi aranyosszékiek is, akiket
mindig kifelejt a fáma a székely név-
sorolvasásból.

Ilyen és ehhez hasonló gondola-
tokkal béleltem ki a várakozó időt,
amikor autóstoppa vártam Csíksze-
redában, a nagy híd mellett, hogy
lehetőleg még aznap Székelyudvar-
helyre érjek. Mellém áll egy nagysza-
kállú ortodox pópa is, kezében ele-
gáns diplomata táskával. A stoppos
egymásrautaltság rokonszenvével
nyomban közölte velem, hogy Szent-
egyházára igyekszik, ahol a polgár-
mesteri hivatalban arról fognak tár-
gyalni, hogy építenének egy kicsike
ortodox kápolnát a Hargita fennsík-
jára vetődött román híveknek. Kik-
nek? – akartam kérdezni gúnyosan,
de nem tettem, mert megállt mellet-
tem régi barátom, Leitman Péter
építész és nyomban fölvetett kocsijára.
A román pap hiába nyitotta ki a hát-
só ajtót, mert a hátsó ülések telistele
voltak csomagokkal, meg tervrajzok-
kal. Péter kifordította tenyerét, hogy
sajnálja, én meg magamban úgy ör-
vendtem, mintha mezítláb nyargal-
lásznék.

Hogyisne, majd éppen ortodox
pópával fogok én csevegni a Hargi-
tán!

– Ez még semmi, – legyint Péter.
– Ha tudnád, hogy milyen csalafin-
tán terjeszkednek mindenütt a Szé-
kelyföldön! – Sajnos tudom, – legyin-

tettem én is. Most ne várjad, Kedves
Olvasóm, hogy erről értekezzenek. A
román ortodoxia a székelyföldi tér-
nyerést szent hivatásnak tekinti.

Alig hagytuk magunk mögött a
Csíki-medencét, már Udvarhelyről
cserélgettük a szót. Kiderült, hogy
Péter a Kontúr Kft. vezetője és ép-
pen azért igyekszik Székelyudvar-
helyre, hogy a Polgármesteri Hiva-
talban részt vegyen a Főtér és a
Bethlen utca korszerűsítésére kiírt
versenytervezési pályázaton. (Mára már tör-
ténelem, hogy ezt a tárgyalást meg
is nyerte és a mai udvarhelyi Főtér
és a Bethlen utca a legkényesebb
európai igényekhez igazodóan ele-
gáns és kellően forgalmas is!)

A Tolvajos-tetőn áthaladva je-
gyeztem meg, hogy már Udvar-
helyszéken, vagyis Anyaszéken já-
runk. Péter kíváncsiskodott: – Ez
azért Tolvajos-tető, mert hajdanán
tolvajok garázdálkodtak itt? – Pon-
tosan – hagytam rá. – A minden
rosszra kész, s a történelem örök
századaiban folyton megjelenő csir-
kefogók kihasználta a két székely
szék határának mindig gyakori for-
galmát és a délceg fenyvesek oltal-
mába megbújva bizony gyakran ki-
fosztották az itt átmenőket. Nem
kellett sok idő ahhoz, hogy a nyelv-
alkotó székely nép el is keresztelje a
tetőt.

Fölnevetett Péter: – Te sóvidéki
létedre s én marosvásárhelyi létem-
re mindketten Udvarhelyt szeretjük?
– Hát ha nemzetközi székelyekké
léptünk elő! – mondtam vidáman.
Eszembe jutott nyomban finom

nosztalgiával az az este, amikor Bu-
dapesten, a Fészek-klub kerthelyi-
ségében félévsszázados születésna-
pomra koccintottunk néhány barát-
nómmal és barátommal. Egyszer
csak vallatóra fogott egy csinos kol-
leganóm: – Te Karscsi, ha te már
ilyen nagy székely vagy, akkor tulaj-
donképpen milyen székely vagy? –
Nemzetközi! – válaszoltam derűs
nyugalommal. Nem értették, így
meg kellett magyaráznom: Szovátán
születtem, ott és Erdőszentgyörgyön
jártam elemi iskolába, jó darabig Ma-
rosvásárhelyt tekintettem a világ
legnagyobb városának, Gyergyó-
szentmiklóson érettségiztem és ta-
nultam meg Bajna Gyuri költő barát-
omtól a legszebb székely dalokat,
Háromszékre udvaroltam, Ara-
nyosszéken, éppen mikor olvastam
volt egyetemi kollegám és íróbarát-
om, Bágyoni Szabó István *A levelek
estére hazatérnek* című gyönyörű
könyvét, úgy éreztem magam, mint-
ha ott lenne a világ közepe. Csíksze-
redában dolgoztattak húsz esztende-
ig, ott is nősültem meg. Aztán tagja
vagyok a csallóközi és királyhalmeci
székelyek csoportjainak, Bátaszéken
koccintottam a bukovinai székelyek-
hez látogató bánáti Székelykeve
atyafiával, Vas megyébe, az Őrségbe
hajazárok. De Udvarhelyt, Anyaszé-
ket szeretem a legjobban! – Miért? –
kérdte egyik barátom és hangjá-
ban féltékeny fuvallatot is éreztem,
mivel ő Csíkcicsóban, „abban a
nagy káposztatermő” faluban szüle-
tett, ahol Tamási Áron Szakállas
Ábele. – Nem is tudom – válaszoltam
töprengve. – Talán azért, mert
Budváról székely titkokat, Attilától
örökölt rejtélyeket fúj a szél a
Nagyküllő felé? Vagy azért, mert
Farkaslaka között olyan szeszélye-
sen kacskaringózik a Szőke Nyikó,
hogy Tamási gondolatait is megfuta-
mította a világhír felé? Vagy tán
azért, mert Énlaka fölött, a Firtos
oldalán „elaludt a gondviselés”? Le-
het, hogy amiatt a szép barna kis-
lány miatt, aki az ötvenes évek vé-
gén, a homoródfürdői pionírtábor-
ban táncolni hívott az esti tábortűz-
nél? Vagy az is lehet, hogy Petőfi
Sándor utolsó székelykeresztúri es-
téje véste be e tájat a szívembe?

Ekkor már fölszaporodott az asztaltársaság a Fészekben és a levegő átforrósodott Udvarhelyszék emlegetésétől. Volt, aki Nagygalambfalvára szavazott, Kányádi-jusson, megint más az agyagfalvi Szabadságmezőt emlegette. Szóba került a Nagy-küküllő partján diófák árnyékában szunyókáló kicsi Mogyorós, azt is tudta mindenki, hogy Décsfalván nincsen se szakállas, sem csóróképű tiszteletes. A csekefalvi két ferde toronyról már csak azért is meg kellett emlékezni, hogy ki ne dőljön az emlékezet romjai közül. A bágyi várteő csalfa csalogatása után elmentünk szépen – képzeletben Homoródszentpálra is. Onnan kifutottunk Gyepesre, hogy emlékéit idézzük Gyepesi Ambrusnak, aki vezére volt az 1562-es nagy székely felkelésnek, a Székelytámadtnak (vára romjai most is látszanak Udvarhelyen) és a szomorú Székelybányának. A városfalvi

busz várása közben kifutottunk Dályára, hogy a híres rovásírásos freskóból is lássunk valamit. A Kalondán aztán megpihent a beszélgetés sodra, s már nyugodtabban ereszkedtünk be Korondra, hogy a keramikus Józsa Istvánnak és a költő-festő Páll Lajosnak is köszönjünk jónapot. A parajdi Sóbányából jövet felkanyarodtunk a Bucsimba, Rapsonné várához, s ott ki is nyitottuk a magunkkal hozott sört, hogy kocintsunk szépszavú Áprily Lajosra, a nyelvünket is csípte a só, s igen a szemünket is a lelkünkhöz szegődött táj szépsége.

– Lövétét kihagytad? – kérdezte Péter barátom. Már hogy hagytam volna ki? – méltatlankodtam. – Éppen azt akartam mondani, hogy Lövétén is belémoltott Hertha szelme egy cseppnyi Udvarhelyt. Zetelakát sem felejttem ki, nemcsak azért, mert anyai nagyapám ősei in-

nen származtak, hanem azért is, mert minapában éppen a fenyédi út melletti bodegában hallgathattam kacagató évődésüket az új román erdészeti törvényről. Arra gondoltam, akkor, hogy ki kellene szaladni Sikaszóba elmondani mindazt Sütő Andrásnak, hogy viduljon az ő lelke is a zetelaki vidámságtól.

– No, meg is érkezünk Udvarhelyre, – válaszolta a tényállást Leitman Péter barátom és szent ígéretet tett: – Olyan szépen beszéltél Udvarhelyről, hogy ha mi nyerjük meg a versenytárgyalást, csodaszép Főteret varázsolunk a székely anyavárosba!

Erre már a főtéri Orbán Balázs bronzba öntött szakállja is billent egyet, s a Budvár felett kibukkant a morcos felhők közül egy boldog sóhajtasnyi napsugár.

Bereczki Károly

Az igazság békességének apostola

ÖTSZÁZ ÉVE SZÜLETETT DÁVID FERENC

A XVI. század elején Kolozsvár igencsak tarka képet mutatott. Erdély kincses fővárosának lakói vegyesen veszekedtek azon, hogy ki legyen a bíró. A szászok szász bírót akartak, a magyarok meg magyart, ahogyan ez már lenni szokott a történelemben. Mátyás király azonban azzal honorálta szülővárosát, hogy fölszabadította a kolozsmonostori apátsághoz tartozó birtokok magyar jobbágyságait és szabad költözési joggal adományozta meg őket, mire húsz-harminc év múltán Kolozsvár teljesen elmagyarosodott.

Így történhetett meg, hogy a szász családban született Dávid Ferenc gyermekkori barátai már magyarok voltak. Hiába írásták be szülei a kolozsvári német iskolába, a Szamos-parti hancúrozásban már lelkébe vésődtek a magyar szavak. Itt jelesen végzett, de lelkében már magyar volt. Mivel folyamatos volt

a magyarok beköltözése Kolozsvárra, gyerekként azt is tapasztalhatta, hogy Dózsa parasztjai, Mészáros Lőrinc parancsára szabadsággyűgyukban birtokukba vették Erdély fővárosát. Talán láthatta is a forradalmár pap máglyahalálát, és megfogant egy gondolat: magyar vallás kell a magyarnak!

A kor polgári szokásához híven Wittembergbe ment továbbtanulni, szellemét pallérozni. Ez a város akkor, a XVI. század első negyedében a reformáció melegágya volt. Luther Márton főhadiszállása. A szász és magyar igékkel feltarisznyázott ifjú Dávid Ferenc természetesen azonnal Luther hívének szegődött és egyetemi tanulmányai elvégzésével nagy vágyakkal és elszánt akarattal indult haza, kicsi Erdélyországba. Ott is szülővárosába, a közben teljesen elmagyarosodott Kolozsvárra, melynek polgárai kincsesedve már tudatosan arra készültek, hogy a magyarság meg-

tartására szegődve Erdélyország fővárosa szerepét osszák a városra. Dávid Ferenc azt tapasztalta, hogy a magyarrá lett város már nem fogékony a lutheri tanokra. Inkább hallgatta Kálmáncsehi Domokos reformata prédikációit és a hű barát, Heltai Gáspár is amondó volt, hogy jobban illik a magyar mentéhez Kálvin János reformata hite.

Így tért át Dávid Ferenc Kálvin hitére, de lelkében már fellobbant egy magyar vallás alapításának lángja. Németországi bolyongásai során ismerkedett meg a spanyol Szervét Mihállyal, aki reformata hevületében odáig merészkedett, hogy az egyházi szentháromság tant is kétségbe vonta. Egy az Isten! – hirdette, és mivel felismert igazságából nem engedett, Európához méltó jellemmel vállalta a Kálvin elrendelte máglyahalált is.

A forrongó meg-megújuló eszméktől felhős idők jártak akkoriiban. A magyar királyság a török

pengeütései nyomán elbukott. Erdély célolta meg a magyar államiság megmentését. Kolozsvár is ekkor vált igazán magyar fővárossá. A hivatalos központ Gyulafehérvár, még az ifjú király is ott székel, de egyre többször fordul meg Kolozsváron. Mintha marasztalná az alig ötven éve halott Mátyás szelleme.

Ekkor dolgozta ki Servét Mihály antitrinitárius elveibe kapaszkodva Dávid Ferenc az egy isten hitére alapozott unitárius felekezet alaptételeit. És a város magyarsága csatlakozott hozzá. A reformátusok is hajlandóak voltak a szövetségre, és mire kialakult az erdélyi fejedelemség, már ott az új magyar vallás. Az egy istenhez fohászkodó magyar ima sok ezrek ajakán rebegett. Szerencséje is volt Dávid Ferencnek, mert meghódította a királyból fejedelemmé lett János Zsigmond ifjú lelkét is. Így az állami „támogatást” is megszerezte. Nem akart ő erőszakosan téríteni. Szelíd, de lánglelkű szónok volt. A szavak, a szellem erejében bízott és annak hevével küzdött.

Ez a korszak különben is pezsgett a hitvitáktól, melyeket, kedvélve az eladdig mindenhatónak vélt római katolikus egyház szapulásában, olykor maga a fejedelem rendelt el. Amikor 1568-ban a tordai országgyűlésen, először a világon kimondották a vallásszabadságot, János Zsigmond úgy gondolta, hogy azokat a makacs csíkyergyőioakat is móresre kell tanítani, és fegyverrel rontott hitet téríteni. Csúfos kudarcát ma is ünnepli a katolikus világ a csíksomlyói búcsúval. Történelmi tény, hogy maga Dávid Ferenc nem vett részt ebben az erőszakos kalandban. Szívesen időzött Heltai Gáspár barátjánál, a kolozsvári Óváros hangulatos lakásában. Nem is azért, mert a jeles író és nyomdász szintén szász származású volt. Heltai, aki a Nagyszeben melletti Heltauban született *nemcsak Dávid feltétlen híve volt, de a XVI. század elejének forrongó magyar szellemi világában igazi magyarrá lett. Így lett a magyar irodalom egyik első méltósága, a Károli Biblia kiadója, és amikor Tinódi Lantos Sebestyén bekopogott hozzá egervári krónikájával, bizony nem

Ismeretlen olasz mester: Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér

mutatott neki ajtót! Ebben a magyar szellemi életben vert gyökeret az unitárius egyház százezrek lelkébe, és ma is az erdélyi magyarság mondhatni bevett állammüllása.

Dávid Ferenc hitbuzgalma tehát magyar nemzeti törekvéssé nemesült és ez a minőség adja meg az unitárius vallás különös nemzeti tartását mind a mai napig. Ez is olyan kincs, amely Kolozsvár jelzőjévé szegődött. Dávid Ferenc és Heltai Gáspár a XVI. század elején és közepén az önálló erdélyi fejedelemség szellemi műhelyét teremttették meg, perdöntően alapozva meg a magyar nemzeti kultúrát.

Közben konszolidálódott Erdély társadalma és a század végére a politikai változások ugyan véget vetettek a hitbéli vitáknak, de Erdély alapokmányában már senki sem tudott lényegi változásokat eszközölni. Kivéve majd a XX. században Trianonnal Erdély birtokába jutott Románia. Ám a nyolcvanhárom esztendeje romboló állampolitika sem tudott az unitárius vallásban pusztító károkat okozni. Az álnokság és igazságtalanságok ellenére Dávid Ferenc szelleme ma is él az erdélyi magyarság lelkében, hitbéli meggyőződésében.

Báthory István polgárháborús és székely fegyveres felkelések zi-

lálta állapotok után vette át a fejedelmi hatalmat a korán, 1571-ben elhunyt János Zsigmondtól. Római katolikus lévén véget vetett a prédikátorok vándorlásainak, a perzselő hitvitáknak. Akkorra kialakult a máig változatlan erdélyi magyar egyházi szerkezet: számbelileg legtöbbször a katolikus egyházhoz tartoznak, majdnem fele kálvinista református, és kb. 60.000 híve van az unitárius egyháznak.

Dávid Ferenc hitújítása során megközelítette, megkísérelte az isten tagadást is. Ezt már nem tűrte a katolikus fejedelem és Déva zárba záratta. Amolyan magán zárka volt ez, de a magyar vallásalapító törekény egészsége is közre játszott abban, hogy 1579 őszén eltávozott a földi világból. Sírhát háromnyelvű tábla jelzi Déva várában. Déva Kőműves Kelemen palléros magyar szelleme mellett az egyisten hit apostolának szellemét is őrzí. Kicsi Erdély toleráns szellemének, a magyar szorgalomnak tiszta jelképé.

Bereczki Károly

Jegyzet

* Heltau = magyar nevén Nagydisznód

*Fölkél az ömlő búza napja
és Rosta órája út*

Páskándi Géza

V E N D É G S É G

v a g y E g y a z I s t e n ?

Bevezető a Triptichon első darabjához. 1578-ban Báthory Kristóf erdélyi fejedelem Blandrata György sugallatára meghívja Erdélybe Socino Fausto olasz származású unitáriust, akit a Dávid Ferenc házába szállásoltatnak el, nyilván azzal a céllal, hogy megfigyelje a püspököt. E darabban a Socino név a Socini (Socinus) Fausto név összevonásából ered, tehát nem azonos a hiteles történelmi alakokkal. Mária egészében költött szereplő. A szerző a történelmi hűséghez csak a leglényegesebb dolgokban ragaszkodott. Elsősorban a humanista Dávid Ferencnek, a zseniális hitvallónak akart – a maga szerény eszközeivel – emléket állítani.

Első rész, 1. kép

Blandrata: Nos, ez a püspök háza. Itt az oldalsó bejárat a hátsó szárnyhoz. *(Kulcsát elteszi.)*

Socino: Fontos lettem a fejedelemnek, Blandrata doktor. Minek tulajdonítsam? *(Csomagjait letette.)*

Blandrata: Rövidre fogtad a memóriádat, Socino, pedig nagy szükség lesz rá hamarosan.

Socino: Úgy beszélsz, mintha ti tennétek nekem szívességet.

Blandrata: *(szinte nyájasan):* A szívesség kölcsönös. A vendégünk vagy.

Socino: Drága vendégség ez, olasz testvér. Nem szeretnék szégyent hozni szeretett szülőföldünkre... *(Közben ismerkedik a színnel.)*

Blandrata *(mosoly nélkül):* Édes talján testvérem. Nem fogsz te attól hányni, amit kívánunk tőled.

Socino: Erős gyomrúnak tartasz. Igaz, te is az vagy, doktor úr. A fejede-

lem udvarában bizonyára sok hullát vagdosnál már. Nem irtózol a vértől, ugye? De az én egy istenem...

Blandrata: *(szavába vág):* hagyjuk a párbajt. Már keserű a szám a sok hitvitától. Hogy egy az isten vagy három. Ez a gyakorlat oldaláról most mindegy. Tudod, mi a teendőd.

Socino: Sejtem. De én hitből akarom tenni, amit teszek. Semmi megbízást nem vállalok, csak ezt a bensőt, s ha ez megvan, akár ölhetek is. De csak hitből.

Blandrata: Mi kell annál nagyobb hit, hogy az újítások kora lejárt? A többi egyház haragját nem vivhatjuk ki magunk ellen ismét. Meg kell őriznünk azt az unitárius egyházat. Amivé már lettünk. Most a szilárdítás kora következik. Új fejedelem jött. A minket pártoló János Zsigmond után a katolikus Báthoryak. Ilyenkor mindig föl kell áldoznunk valakit. Mindig valakit. Valakiket. Embereket vagy csupán egy embert. Még ha *lángelme* is. Mert a lángelme képes elnyelni, kioltani a *szorgal-*

mas tüzet. Pedig ez a biztos, ez az állandó. A lángelme csak önmagát világítja meg. Olyan, mint az orvtámadó ellenfény. Hátulról jön, s ami közvetlenül előtte van, annak első oldala homályban marad. Mint arcod, ha a gyerityát tarkód mögé teszed. Ezért kell őt feláldoznunk a fényért, amely itt elől és arcunkba világít. *(Egy felkapott gyertyával demonstrálja.)*

Socino: Talán magánkihallgatásra jársz istenhez, s négy szemközt néked elmondotta, hogy kit kell megölnünk? Ki választott ki téged, hogy valakit is kiválasszthass az áldozatra?

Blandrata: Nem kiválasztottja, én szolgálja vagyok istennek. De a szolgálja is parancsol. A kisebb szolgálknak legalábbis. Vállalod?

Socino: Még azt sem tudom, igazából, mit kell vállálnom.

Blandrata: Mit? Megfigyeled a püspököt, s amit látsz és hallasz, jelentsd... Nem mozdulsz mellőle se éjjel, se nappal. A szolgálólány továbbítja híreidet. Vagy én magam jövök érte. Ide. Vigyázz, a püspök okos! Nem lesz könnyű bizonyítanod, hogy hitünk elensége, és el kell vésznie.

Socino: Megöljem azt, aki okosabb? Ha mindenkit ledöfünk, aki az egyházban okosabb nálunk, akkor ki marad. Hülyék egyházát akarjátok? Ha minden bátrát lenyakaztatunk, akkor a gyávákat tesszük meg papjainknak és hívónknak a nyúl szívűeket? Ha minden tudóst kiirtunk, helyükbe kit hozunk? A balgákat és a tudatlanoakat, Ha elpusztítjuk a tisztességet, a mocskot visszük majd a szőszékre föl? *(Gondolkodásnyi szünet.)*

Blandrata: Én rád bízom. Ha *te magad* véled úgy, hogy valamit jelentened kell, ha *te magad* érzed úgy, hogy bűnös, ha *te* gondold, hogy a püspök eretnek és hitújító, s meg akarja osztani az egyházat, akkor jelents! *Csak* akkor. S ha *te* is úgy gondold.

Socino: És ha nem?

Blandrata: Úgy a fejedelem ingyen vendége voltál. *(Más hangon.)* De kérlek, mindig az egyház jövőjére gondolj... Meg kell-e osztani azt, ami végre egy lett? S ha úgy véled, hogy nem – jelents! Jelents!

Socino: Elárulni... besúgni? Csak hitből! Csak hitből, doktor úr!

Blandrata *(rábámul, szemébe, szinte nyersen):* Hát higgy! Vendég vagy e hitben is – ne feledd soha.

(El.)

(Kis szünet.)

Socino *(utána):* Politizálgató doktorkcsák! *(Maga elé.)* Idehívtak, hogy vitatkozzam egy emberrel. Hogy érveit és őt magát is megfigyeljem... Nincs otthonom, ágyam, feleségem, szalonám... *(Apró csend.)* Könnyű lenne az árulás is – ha szabadon tehetném.

(Sötét.)

Második rész, I. Kép

Dávid Ferenc szobája. Nagy a rendtelenség. Socino asztal mellett bóbiskol. Mária szótlanul bejön, rájuk se néz, apró, gőzölgő fakádat tesz le. Kimegy. A püspök megrázza Socino vállát.

Dávid Ferenc: Munkára, Socino! Kérdezz! Socino, te lusta besúgó vagy... azt akarod, hogy minél kevesebről beszéljek, hogy annál kevesebbet kelljen jelentened... *(Hergeli, de az érzéketlen.)*

(Socino feláll.)

Socino: Már megírtam...Már mindent tudok. Megbizonyosodtam.

Dávid Ferenc: *(kissé hökkent):* Mit tudsz?

Socino: Hitújító vagy. Megmosam a lábadat?

Dávid Ferenc: És ez bűn?

Socino: Az én szememben nem, de a megbízóim szemében igen.

Dávid Ferenc: Akkor hát miért nem a magad ítéletét érvényesíted, miért az övékét?

Socino: Mert azzal, hogy elvállaltam ezt a ... munkát, azt is elvállaltam, hogy bűnnek ítélem meg, amit ők is annak tartanak.

Dávid Ferenc: Hogy élhet benned egyszerre két kép, hogy lehet valakiben egyszerre kétféle ítélkezés az egyetlen bűnről:

Socino: Így. *(Természetesen.)*

Dávid Ferenc: És vajon ők miért tartják bűnnek a hitújítást?

Socino: Mert Blandrata örült, hogy végre alkotmányos egyháza van.

Dávid Ferenc: És te is azt hiszed, hogy ha már alkotmányos egyházunk van, nincs többé szükség semmilyen

Páskándi Géza (1933–1995)

újításra. Egyszer s mindenkorra befejeződött a változás. Minden kezdet úgy pezseg, mint a borvíz. Emlékezz csak... amikor Luther után elkezdttük a reformációt... olyan mámor fogott el bennünket, mint aratáskor a határtalan búzamező, a bőség láttán...ahogy a csépléskor ömlik az áldott mag – úgy tödultak a jobbnál jobb gondolatok...frisek voltunk és üvöltöttünk... És ez a bőség még tart! Bennünk van! Nem szikkadt ki a lélek földje... Érzem...él bennem még a régi mámor is...a változtatás mámora...ősz fejjel is lehet az elménk eleven...már nem éretlen mint a taknyos dió, ám nem is csikorgó és köves. Hát ne legyen többé újítás?

Socino: Én nem állhatok a hited mellé, Ferenc. Soha.

Dávid Ferenc: Hát nem kell több újítás? Minden tökéletes már? Az álom testté lett, fölépült az ige?

Socino: Én is azt hiszem, hogy újításra örökön-öröklé szükség van. De én csak egy...tudod, Ferenc, hogy én mi vagyok. Nekem még a hóhér elégtétele sincs meg, aki épp egy gonosztevőt akaszt. Vagy legalábbis azt hiszi, hogy gonosztevő. Én tudom, mi vagy. De engem besúgónak küldtek melléd, Ferenc. És nekem most már nincs más hazám, csak ez. És az ilyen, mint én, csak ahhoz ragaszkodhat, aki befogadta. Akinek hazája nincs, nem szabad lélek, püspököm. Aki mindenkié, az egész viláé. Az senkié sem. Az én szabadságom itt és most csak ennyi. Ez a furcsa munka. Végzem hát melletted, és úgy kell teljesítenem, hogy lelkiismeretem sem előttem, sem önmagam, sem pedig megbízóim előtt ne mocskolódjak. A szabadságom ennyi: nem magyarázok, csak leírok. Ennyi a becsületelem is: nem teszem hozzá a magamét. Ez az én szabadságom itt és most. A szükséztávóság.

(Bejön Mária. Megvetően nézi őket. Nem pillantanak rá. Valami sófélét szór bele, a víz gőzölgésétől néhányat köhint, majd hasára teszi kezét, mint akinek hányingere van. Kicsit helyrejön.)

Mária: Tudósok, mosdjakok már... úgy néztek ki, mint valami koszos útonálló... És ezek jártak isten szószékére... kinek van szüksége rátok. A földnek, hogy hízlaljátok, mint a parasztok, akiket pedig lenéztek. Kinek kellett ti, ha mi nem lennénk, ki szóné-fonná rátok a ruhát. Belefulladás a betűbe, a könyvek fognak befődni titeket, nem az áldott anyaföld!

Dávid Ferenc: A szavaidat...csak a szavaidat kellene megégetni.

Mária: hallgass, vénség, mindjárt megmondom, milyen vagy...Te csak hallgass.

Dávid Ferenc: Eredj ki, eredj ki!

Mária: Megyek. Úgyis indulnom kell Blandratához. Mert ez a vándormadar nem végzi rendesen a munkáját. És még ő néz le engem...Pedig egyenlők vagyunk, teológus úr. A megbízóid nekem már jobban hisznek...A szekered rúdja kifelé áll...Hát jó lesz velem jóba lenned, te csellengő talján! *(Kimegy.)*

Dávid Ferenc *(hirtelen leborul):* Könyörgök, Socinó! Végezd a munkád! Tedd, amit kérnek...ne adj engem az ő kezükbe! Ne adj, mert megátkozlak, hallod? Ne adj az ördög Blandratának! *(Kis csend.)*

Socino *(révedten bámul maga elé):* Öltél-e meg valakit valaha, Ferenc?

Dávid Ferenc: Nem. *(Feláll.)*

(Lábát a fakádba helyezi.)

Socino: Várj, segítek. *(Mossa.)* Meg tudnál-e ölni valakit, Ferenc?

Dávid Ferenc: Azt hiszem, nem.

Socino *(szinte támadóan):* Beszélj a bűneidről! Hallod? Mi rosszat tettél életedben, mert lehetetlen, hogy ne tetél volna rosszat valakinek. Lehet, hogy még gyilkos is vagy, csak nem tudod. Vagy még önmagad előtt is tagadod.

(Dörzsöli a püspök bokáját.)

Dávid Ferenc: Lehet. De nem szándékosan tettem.

Socino: Akkor miért gyűlölnék annyira, Ferenc? Miért nem inkább a fejedelmet vagy Blandratát? *(Megtörli a lábát.)*

Dávid Ferenc: Mert tőlük félnek. Őket félnek gyűlölni. Tőlem nem félnek, engem hát bátran gyűlölnének. Kockázat nélkül.

(Kis szünet.) És akit nem merünk szeretni, azt végül gyűlölni fogjuk. Engem már nem mernek szeretni.

Socino: Ferenc, mondd meg igaz lelkedre, mi rosszat tettél... életedben... könnyítsd meg a dolgomat... könnyítsd meg az én nehéz áruláso-

mat. (*Eldobja a törölközőt, nem jelképesen, de nem is „hétköznapien”.*)

Dávid Ferenc: Tunya voltam a bűnre. A túl nagy bűnre legalábbis. Meg aztán félttem is elkövetni. Mégis kényelmetlen voltam a számukra. Várj. Megmosom a lábadat.

Socino: (*észre sem véve hagyja*): Kik azok a kényelmetlenek? Az ő számukra – kik?

Dávid Ferenc: Aiktól nem olyan választ kapnak, amelyet szeretnének...

hanem olyat, ami nem ad nyugalmat a lekiösmertnek. Akik mindig kérdeznek, még akkor is, amikor minden választat mindenki már mindenre megadott. Ezek sose ölnek. Ezeket mindig megölik.

Socino: A többi egyházak miért gyűlölnék jobban téged, mint Blandratát, aki pedig szintén unitárius?

Dávid Ferenc: Mert én vagyok a veszedelmesebb. Én prédikációimmal néhány év alatt az egész erdélyi feje-

delemséget unitáriussá tettem volna. Minden magyart. S talán másokat is. De mi lett volna akkor a katolikus és a protestáns papsággal? Nem a hitújításom a bűn... a hitújítás csak *fedőnév* nekik...nevet kell adni a gyerekeknek...bármilyen nevet, ha már egyszer a világra jött...az én igazi bűnöm szemükben az, hogy nem akartam múzeumba tenni egyházamat, de fejleszteni, növelni kívántam hitem erejével.

Socino: Sohasem gondoltam volna... (*Elharapja.*)

Dávid Ferenc: Mit?

Socino: Hogy...ilyen nehéz valakit elárulnom. (*A püspök felveszi a törölközőt, megtörli a másik lábát.*)

Dávid Ferenc: Nyugodj meg, Socino. Megmondtam: én téged, csak is téged akartalak. Másokkal is megkönyékeztek, de senkinek nem sikerült kiszedni belőlem semmit. Mert tulkok voltak. Ha már nem adatott meg más szabadság, ragaszkodtam ehhez az egyetlen és utolsó szabadságomhoz, hogy én választom ki az embert, aki elárulhat engem. Hát tedd, amit kívánnak! Elsőként te végezd e munkát... Gondolj csak Máriára... Vagy ott van Blandrata... Előzd meg őket!

Socino: Ferenc, most fejezzük be – végleg... (*Gyanakvóan nézi.*) Úgy érzem néha, te mégis titkolsz előttem valamit, úgy érzem, valamit tartogatsz számomra, valami nagy sörnyűséget, amittől már most félek, s amit te csak majd később fogsz elmondani. Így van, Dávid Ferenc?

Dávid Ferenc: Lehet. De akkor azt utoljára tartogatom – valóban. Írjad hát! (*Socino bólint, a jelentő levél fölé hajlik, tehetetlenül. Nem megy neki.*)

Hátha egyedül könnyebben tudod. (*Kimegy. Socino ír.*)

(*Most belép Blandrata.*)

Socino: Már – ide is...?

Blandrata: Miért? Ez szentély talán? Protestánsok vagyunk.

Socino: Mit akarsz?

Blandrata: Írd át. Nem tetszik Báthorynak. Írd át. (*Nyújtja a levelet. Socino nem veszi át. Kis szünet.*)

Socino: Ez is...rövid?

Blandrata: Ez is. (*Kis csend.*)

Socino: (közel megy hozzá, szeme ijesztő, suttog): Öltél már embert, Blandrata? A szájbán milyen érzés...milyen érzés a szájbán – embert ölni?

(*Szünet.*)

Blandrata (*hökkenen kissé hátralep*): Írd át. Rövid. Írd át.

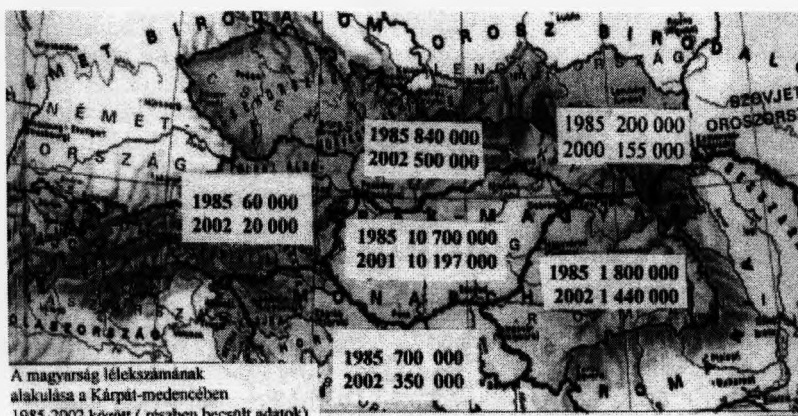
(Ezt többször ismételve, kicsit még előrébb nyújtva az írást. Majd leteszi; hátrálva indul, Socinó izzó szeme elől mintegy menekül.)

(*Sötét.*)

Katona Szabó István

PUSZTULÓ MAGYARSÁG

Cikkek, tünődések
2001–2003

ALIG KÉT ÉVTIZED ALATT TÖBB MINT MÁSFÉLMILLIÓVAL
CSÖKKENT A MAGYARSÁG LÉLEKSZÁMA
A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

A KÖNYVHÉTRE JELENT MEG

KATONA SZABÓ ISTVÁN: PUSZTULÓ MAGYARSÁG
Cikkek, tünődések, 2002-2003

A TARTALOMBÓL:

Fogyó magyarság a Kárpát-medencében • Oláh átverés 2001-ben • Évvégi számvetés • Szórványok, szigetek sorsa • Volt – e nemzetközi alapja a benesi-dektrétumoknak? • Emlékezések • Bolyai János emléke Erdélyben • Ferenczy István Bolyai János alakítója • Rákóczi példája • Találkozások • Jékely Zoltánnal Segesváron 1945-ben • Sütő András köszöntése • Szárszón hatvan év múltán • Tünődések hétről-hétre

Megjelent a Magyar Tájékoztató Alapítvány kiadásában,
100 példányban, a szerző aláírásával, csak támogatók,
adományozók számára.

(Postaköltséggel 700 Ft. Adomány készpénzutasítással megbízással küldhető, vagy az Alapítvány 10103836-10398839-00000007 Budapest Bank folyószámlájára utalható)

Kolozsvári Grandpierre Emil:

ROSTA

(REGÉNYRÉSZLET)

Első fejezet (12.)

...Este a bíró úr pénzt vett magához, s fölment a brétfői tekeklubba. Ez volt a kisebbségi tekintélyesek találkozóhelye. Néhai polgári méltóságok, egyháziak, akadémiai rendes vagy levelező tagok, konstruktív lapszerkesztők, kevésbé megbízható újságírók, tanárok, költők, írók, bankigazgatók el-ellátogattak ide. Szopogatták a bort, és szapulgatták a világot.

Körülnézett...

Szemben vele három kisebbségi politikus, búsmagyarrá kókadva, fehér bort ivott. Könyököltek mind a hárman. Vigasztalanul maguk elé merengtek, mintha csak tegnap taglózott volna fejükre a nagy csapás. Szót nem prédáltak. Nem volt miért. Ha valami mégis eszükbe tévedt, melán sóhajtottak, vagy zordan morogtak. Az élet semmiféle változásai nem tudták más cselekvésre indítani őket. Veszedelmes irredenták hírében állottak...

A másik asztalnál szikár, inas kis embertünet pattogott. Fenesi Géza eposz- és melodramaköltő lángolva fejtegette, hogy a Petőfi Társaság minden tekintetben az ő álláspontját vallja a modern magyar irodalommal szemben. Hálás szavakban ecsegtelte örömét beválasztásáért... Két lapos homlokú középiskolai tanár csodálattal guvadt rá. Az eposzköltőtől jobbra, belesüllyedve cézári hallgatásába, fityegő bajszú, deres hajú férfi ült. Szájában ormóttan szivar, s mértéktelen méltóság a tartásában. Ha Fenesi szünetet tartott, mordult egyet, és mintegy magában, senkihez nem intézve beszédét, néhány velős és reprodukálhatatlan mondattal megforgatta sirjában Ady Endrét...

Távolabb húsos papok gubbasztottak. Közel hozzájuk újságírók.

A Fenésiek asztala mögött Patkós szerkesztőt pillantotta meg. Mellette, rejtélyesen összekucorodva, Páll tanár úr soványkodott.

Az öreg Szabó enyhe grimasszal vakaródzott... A tanár úr azon a réven, hogy Szabóné és a felesége jó

**Kezében óriási rostával
Áll az idő és rostál egyre,
Világokat szed és rostál ki
Vidáman és nem keseregve
S busul csak az, akit kihullat.**

Ady Endre

barátnők, következetesen az ő asztalához szerénykedett. A tekeklubban és a törzskávéházban egyformán...

Kezet szorított velük. Darabig megadással tűrte, amint Páll, folyton szája szélét nyalogatva, az új női divatot bírálta:

– Véleményem szerint a rövid ruha jelentős lépés az erkölcsök romlása irányában. Az ember, kérlek alássan, nem mehet végig az utcán anélkül, hogy a szeme meg ne akadjon a szoknyák alól kiszemérmetlenkedő lábakon. A térdüket tökéletesen lehet látni. Az egészet. Nem is beszélve arról, kérlek szépen, amikor fúj a szél, mert akkor... akkor...

Elcsuklott a hangja...

– Mert akkor úgyszólván mindent láthat az ember... Megértitek, hogy minő hatása van ennek a fiataalságra?... Pedagógusi szemmel mérlegelve a következményeket. Hajh, szomorú korban élünk. Én már öreg, higgadt ember vagyok, de kérlek alássan, egy fiatalember nem úgy viselkedik az ilyenyszerű látványosságokkal szemben, mint a magamkorú. Hajh, hajh, balsors jutott osztályrészünkül... Pedagógusi szemmel mérlegelve a viszonyokat...

Csüggedten nyalogatta szája szélét.

Nemsokára útnak is indult...

– Dolgozatokat kell javitanom – mentegetődzött tévetegeten, s elköszönt.

A szerkesztő megbillegtette fejét:

– Na, Józsi?

A bíró úr a széles, közbül homorodó padlódeszkákat vizsgálhatta. Lassan barátjára emelte szemét.

– Érdekes dologra jöttem rá. A fiammal kapcsolatos események váltották ki belőlem. Lehet, hogy nagy-

képűnek vagy felületesnek fogsz ítélni, mégis elmondom neked... Úgy érzem, hogy e percben mint szimbólum emelkedem fajom fölé. Egész népem sorsa testesül meg bennem... Meg fogod látni... A történelem engem igazol, meg fogsz győződni... Tanult, intelligens embernek tartanak...

Szemérmesen elpirult.

– ... az élet minden körülményei között becsülettel megállottam helyemet. Mostanig... Most úgy érzem, mintha valami hiányoznék belőlem. Erre a valamire volna éppen szükségem. Ez a hiány magyarázza meg az én gyengeségem, gyávaságom, tehetlenségem...

– Miért kertelsz? A fiad? Mi lesz a fiaddal, mi? Erről beszélj!

– A fiam Pécsre megy jogásznak. Ezen nem segíthetek többé... De hadd folytassam. El kell mondanom, mert magam sem értem még világosan. Van egy megfigyelésem. Paradoxnak látszik, de igaz: minél műveltebb egy magyar ember, annál kevésbé intelligens, és minél műveletlenebb, annál inkább intelligens. Előrebocsátom, hogy az intelligens tömegéről beszélek, mert a tömeg alkotja a talajt, amelyben egy nép kultúrája megfogamzik. Mármost régóta hangoztatott megállapítás, hogy a magyar paraszt föltűnően intelligens. Az a magyar gyerek is. Az a középosztály is, de valahogy egészen sajátságos módon... Tény az, hogy haladni képtelen... hogy lehetséges ez? ... Hogy lesz az értelmes parasztból, az okos szemű, élénk magyar gyerekből például az a veszedelmesen korlátozott középiskolai tanár, aki cséptelt frázisokon kérődzik, és aki a maga szűk agyával a magyar jövő legsúlyosabb kerékkötője? ... Hogy lesz belőlük megcsontosodott bürokrata? ... A probléma ez: hogy változik ez a nagyszerű anyag azzá a haladásra képtelen középosztállyá, amilyen a mienk?

A szerkesztő meghimbálta csimbókós fejét.

– A memóriakultusz! Öregfiú, a memóriakultusz. Egyebet, ne is keress egyebet: kész. A magyar nem művelt. A magyar tud. Anyagot za-

bál. Zabál, de nem kérődzik, mi?... szó van irodalomról. Én beszélek, mondom: X francia költő 1864-ben a rue Rivoli 45 szám alatt lakott Párizsban... Ő itt ül. A magyar tudós. Ott, ahol te. Nevet. Fölényesen. És kijavít: a 63. alatt lakott, kérem... Mást nem tud róla. Az életét igen. Meg a verslábait. Mást nem... Az Akadémiába akar jutni, az Akadémiába. Ír. Ír. Tudod mit? ... He-he... Ilyen problémák fújják az oldalát: a magyar irodalom Jánosai. Ez a címe, ez a munka címe. Nahát? ... Meg: a nadrag a világirodalomban... Kezdi: a nadrag a történelem előtti időkben... Végzi: a jelenkor a nadragológia tükrében... Tükrében, mi? Az Akadémiába, bevásárlják az Akadémiába... Példa lenne... Elég ennyi is. Elég. Nahát, ez a memóriakultusz... Az okos szemű fiúcskák ezt biflazzák az iskolában meg az egyetemen... Tudni, s ezzel vége... Aki csak tud, az papiros. Papiros, nem ember. A műveltség más. Nem zabálás.

– Ugy van, úgy van – kepelte lelkesen a bíró úr –, tökéletesen megértetted a gondolatmenetet. De vannak más okok is. Tény az, hogy a fejünk tömve van meg nem emésztett véleményekkel, egyeztetetetlen ellentétekkel... A magyar ember öt-éves korában már politikai véleményt alkot magának, s mivel a jellem fő nemzeti büszkeségünk, kitart véleménye mellett ötvenéves korában is... Közben szert tesz valahonnan gazdasági meggyőződésre, amely épp ellentéte a politikainak, nem jön zavarba, hisz ebben is... És így tovább... Alapjában véve pedig fűtül minden véleményre, s hagyja gurulni a világot saját szakállára. Ez az az úgynevezett fatalizmus. A fatalizmusnak dekorált lustaság.

Lenyelt egy korty bort, aztán folytatta:

– A mai világ két fő embertípusa a tudós és a praktikus ember. Az egyik gondolkodik, a másik cselekszik. A gondolkodáshoz és a tethöz egyformán kritika kell. Általában a kritika a kultúra mozgatója. Kritika nélkül a gondolat értelmetlen, felelőtlen vízió, a cselekvés pedig öngyilkosság. És az is volt valamennyi tettünk: a háború, a fegyverletétel... Minden megvan bennünk ahhoz, hogy vezető nép legyünk azon a helyen, ahova a sors rendelt. A kritikai gondolkodás hiányzott belőlünk, s elbukunk.

– Igen, igen – recscent meg a szerkesztő nagybőgőorgánuma. Egyszerre mindenki érdeklődni kezdett... Az eposzköltő szűrőszra hegyezte füleit. A fityegőbajszú féloldalra tolta szé-

két. A búsmagyarok hangtalan kortyokban fogyasztották sóhajtásaikat. A papok görbe nézésekkel lapultak csendessé...

Igen, igen – recsegett Patkós –, mibőlölünk hiányzik a történelmi szusz! Öregfiú, a számba nyúltál. Onnan veszed a szót. Kritikátlanság. Ezért nincs szusz. Mátyás óta. A történelem kirázott a nadragunkból Mohácsnál! Akkor kezdte. S ráz, mi? A nadragunkból, s most lenge magyarban állunk a pusztában. S fűjnak a szelek. Nyugatról, máskor keletről, s a lengénk lobog a horizonton. Mint egy zászló, lobog. Fehéren és gyáván. A patyolat, ez a patyolat üzenete... Vagy nem így gondolta Ady, amikor az eltévedt lovasról írt, mi?...

Előrántotta gyűrött, piros zsebkendőjét, s letörölte a szája szélére gyűlt habot. Aztán folytatta:

– Intervenció és tökéletesítés. Ez kell a történelemfabrikáláshoz. A kis nemzetek és a németek tökéletesítenek, mi? A németeket, ne véd a németeket – fordult az eposzköltőhöz, aki közbeszólt –, a németek, a németek egy dolgot találtak föl: a puska port. Azt is véletlenül. De mindent tökéletesítettek, mindent, ami kezük ügyébe akadt. Egy német mindenhol okul, a német... Árpád apánk nagy hadvezér volt. Megverték, később mégis megverték a németek. Mert tanultak. Mi ismételtük ázsiai repertoárunkat. Ők akkor már fűtülték a slágert a Lech mezején. A fogunkat, mi otthagytuk a fogunkat. Azóta sok a fogbeteg Magyarországon – he-he... Így Napóleon is. Mi akkor is ázsiai trükkjeinket pazaroltuk... Néhány franciát, az öreg itthagytott néhány franciát. Dicső öröklét jutott nekik. Reklámot, csontjaikra a Zsolnay-cég rakott reklámot. A Mecsek tetején. Szarkofág speciális Zsolnay-zománcsal... Hogy a tárgyra térjek. Nem tudunk tökéletesíteni. A bajunk, ez volt a bajunk. A Művelethez kritika kell. Mint a fajvédelemhez. Mit csinál a fajvédő, ha kritikája nincs. Mi? Had lám? Hát keresi a fáját... Fajtalan fajvédő lesz... he-he...

– Ez a hang nem illik azokhoz a végzetes jelentőségű problémákhoz, amelyekről beszélsz. – Fenesi eposzköltő rákszínen virágzott, s tikkadozott az ingerültségtől. – Nem szabad viccet csinálni a magyarság tragikus sorsából. Eposzra méltó anyag, nem viccre. Te nem érzed át eléggé magyarságodat.

A szerkesztő lomhán törölgette tájtékos ajkait, s közben vérfagyasztó derűtség terpeszkedett arcára.

– Tudod-e, Géza, miért vagy te magyar? Mi? Tudod? Mert nem is rég Féder voltál, nahát. Azért, öregem, mert ez a legkényelmesebb dolog a világon. Mert mit kell tenned? Mit, hát magyarul beszélni, enni a töltött káposztát karácsonykor. Húsvétkor is. Megnézed Bánk Bán-t is. Egyszer. Csak nézed... Meg dicséred. Az ember tragédiáját. Azt is, dicséred azt is. Shakespeare, Goethe? – mi az neked? ... A fejedet, elfordítod a fejedet, ha szembejönnek az utcán. Még: dicséred Petőfit, Aranyt, Kemény Zsigmondot... he-he... A többi könnyebb. Szidni tudsz. Szidod a moderneket. Azok neked nem magyarok... Nem írnak eposzt, mi?... Szidod a konzervatívokat, mert nem Petőfik. Szidod barátodat: te hibrid fráter, már újból neologizmusokkal operálsz? Anyanyelvünket, védeni kell anyanyelvünket, mi?... Kedvesen szidogatsz... Szidogatsz kedvesen... Meg eposzt írsz. Egyebet, nem csinálsz egyebet... Ezért tudtunk mi asszimilálni, öregem! Egy angolnak, franciának, németnek tíz órát kell dolgozni naponta, mi? – hogy angol vagy német lehessen... Csak úgy özőnlöttek hozzánk a háború előtt az idegenek. Pedig sehol, emberfia sehol nem unatkozhatott annyit, mint amaz emlékezetes monarchiában... Jöttek, jöttek... Persze. Dolgoztak napi három órát, mi? Megtanultak pipázni és szidni... he-he... S szidtak minket. Nem voltunk eléggé pänger-mánok, mi?

Fenesi elsápadt. A lapos homlokú pedagógiai erők várákózón guvadtak rá. Már robbanni készült szájában a felelet, amikor az Adyt ócsároló deres üstökű, fityegő bajszú méltatlan-kodva felhőrdült:

– A monarchia tett bennünket nagygyá. Nélküle ázsiai tudatlanságban leledzenénk ma is. Gyerekes dilettantizmus így nyilatkozni, és alacsony hálátlanság. A monarchia teljesítette misszióját: Megmentett a hitetlenektől. Hálával kell adoznunk neki, különösen most, hogy az emberi szűklátókörűség fölfüggesztette a közép-európai politikai életnek ezt a csodálatra méltó harmonizálóját... amely konstrukcióban... a... a... kölni dóm architektúrájához hasonlítható.

A bíró úr idegesen pattant föl.

– A monarchia inkább ahhoz az emelkedéshez hasonlítható, amelyet istállók mellett figyelhetni meg, mint a kölni dómhoz.

– Mi? – fordult a szerkesztő a fityegőbajszúhoz. Megrázkódott, s vérmes arcára kilüktettek az erek.

– Dilettantizmus, mi?... a monarchia... a Habsburgok... – S a szerkesztő véleménye csattant a terem padlóján, s szétterült, mint egy pecsét.

A lapos homlokú oktatók megsárgultak. Fenesi magánkívül hadonászott. A fityegőbajszú fölmorajlott, mint egy lomha tenger:

– Ez a rebellis mentalitás okozta vesztünket.

– Az beszél így, aki újságból ismeri a történelmet!

– Komolytalan szószátyárkodás!

– A monarchia varázsszó bennünket kultúr-nemzetté!

A szerkesztő ijesztő orgánuma még egyszer keresztülhasított a zűrzavarban:

– Amit mondtok, az csakis a klisék számára használatos úton halthat be olyan ember belsejébe, akit még a germanizmus, nem becstelennített még meg a germanizmus!...

– Kikérem magamnak ezt a hangot!

– Fordulj a monarchiához!

– Uraim! Fő a nyugalom!

– Feküdj le!

– Mérséklet, uraim, mérséklet!

– Így nem lehet komolyan beszélni!

– A történelem, a történelem mellettünk áll!

– Ki mellett?

– Nyugalom! Beszéljünk értelmesen!

– Ezt nem lehet így elintézni!

– Az antant már mindent elintézt!

– Elintézte a monarchiát!

– A monarchia föltámad!

– Ez csak átmeneti állapot!

– A halál is átmeneti állapot, mi?

Kavarogtak, poharakat döntöttek föl, palackokat, hadonásztak. Néhanan félrevonultak. Mások a szerkesztő köré csoportosultak. Az eposzköltő és a fityegőbajszú egymás mellett álltak. Maguk, s haptáiban. Csak a két guvadt szemű tanár settenkedett melléjük.

A padlón pedig hallgatagon feküdt a szerkesztő véleménye, s e percben szimbólummá nőtt. Demarkációs vonal volt. Két talpig fegyverbe bújtatott hadsereg között...

Második fejezet (15.)

...Fehér pontok szédelegtek a levegőben: hó. Mintha bársonypapucsban járna a világ, a zajok megtompultak. A füttyök lefeküdtek a házak mellé. A konyhákban dalolva dolgoztak a cselédek. Szerelmesen döfték

be könyökig meztelen karjukat a dagasztani való tészta alá... Mari valami halk, lágy nótát dúdolt, s a laskatészta simogatta a nyújtófával...

– Fuss be, te, nézd meg, mit csinál az úr?

Az úr az ágy szélén ült, s gondolkodott.

– Te Mari – szólt, amikor a cselédet észrevette –, gyere csak, segíts egy kicsit nekem. Átvisszük ezt az asztalt a másik szobába.

Erősen fújtak. Az asztal súlyos volt. A bíró úr öreg. Mari fiatal. Végül sikerült.

– Most mehetsz. Estére az ebédlőben fogsz ágyat vetni nekem. Oda, ahol azelőtt az úrfi aludt, érted?

Könyveit, írásait, asztali lámpáját, írószerszámaikat mind átszállította az ebédlőbe. Berendezkedett. Aztán ledőlt a díványra. zsebében ketyegett az óra, halántékán az ér... Lomha bágyadság zsibongott tagjaiban...

Künn kövéren himbálództak a hópelyhek...

Benyitott az asszony. Bizonytalanul közeledett ura felé... Megtörtén, tompán csillámlott a szeme... Rekedten búgott a hangja:

– Hogy érzi magát, Józsi?

Először arra gondolt, hogy nem felel. Hogy soha többet nem szól hozzá. Hogy kitörli az életéből... Megingatta fejét.

– Túrhetően... Egyébként átköltöztem ide az ebédlőbe, ezentúl itt is fogok aludni... Tudja, egy könyvön dolgozom, így kényelmesebb lesz mindkettőnk számára...

– Igen, igen, így kényelmesebb lesz mindkettőnk számára... – ismételte az asszony.

Valami megkönnyebbülésféle született bennük. De nem értették, hogy mi az. Az asszony kiment. Az öreg tovább hevert a díványon... Oda hozatta ebédjét is.

Mari már csörgette a tányérokat a késeket, a kanalakat, amikor Márta megjelent. Csendesesen jött. Megállt a dívány mellett. Elfogódottan szólt, mint egy kislány:

– Hogy érzi magát, apa?

Apa nem tudott mit felelni. Tétova gesztusokkal igyekezett kifejezni valamit. A lány megkérdezte még egyszer:

– Ugye, már jobban van... ugye, nem haragszik?...

– Nem haragszom – mondta, s elfordult –, nem haragszom...

Délután Balázs doktor hirtelenkedett be. Szaporán dobálódzott a szavakkal. Mielőtt elment volna, háromszor visszafordult az ajtóból...

Ót órakor a bíró úr bement a

szerkesztőségbe. Kollégái egymásba csimpaszkodtak, taszigálództak, lökdösődtek, kiabáltak:

– Mi történt, mi történt?

– Embertelenség, barbárság!

– Bolond Sándort megbotozták...

– Huszonötöt kapott...

– Magyar nemzetiszínű szalagot tűzött a kalapjába.

– De hát bolond, egy bolondot nem lehet így büntetni!

– Embertelenség, barbárság!

Kattogott az írógép. A riporter bombasztokat hajigált. A kisasszony kifogta őket röptükben, s belegyömöszölte a masinába. Itt-ott még fölförmedt egy-egy ember, de sok volt a munka, s lassan megfellekedtek a kokárda mártírájáról...

A görbe lábú főszerkesztő hírfet írt a bolondról, aki mindig kacagott. Még akkor is, mikor a szerzsant közömbösen számolta a háta mögött a ráesőző botütéseket...

Kilenc óra tájban a tekeklub felé ballagtak Patkós és a bíró úr. A klubban sokan izzadtak. Legjobban Kaucser bankigazgató, mivel ő volt a legkövérebb. Mellette szikár, merev nyakú férfi pödörgette kócos bajuszát: Bíró Samu, volt százados.

– Van szerencsém – ropogott keményen az öreg Szabó felé –, örülök, hogy találkoztunk. Itt a könyv, amelyet megígértem volt. Itt van. Tesék.

– Hálásan köszönöm.

– Nincs mit.

A szerkesztő feléje sandított a könyvnek:

– Mi az, mi az, mi?

A bíró úr a pincérrel foglalkozott:

– Natúrszelet – súgta neki.

– Nekem is – reccsent föl Patkós.

Darabig vártak. Aztán natúrszeletet ettek, s vörös bort ittak hozzá.

– Hogy állsz a könyvvel?

A bíró úr legyintett. Mintha mondaná: nem érdekel. Legyintett még egyszer, aztán beszélni kezdett. Íjeden botlottak ki belőle a szavak:

– Hibáztam, nagyot hibáztam, sokat hibáztam... Egyebet nem tettem, csak hibáztam... Ötvenéves fejjel, tisztán látva a dolgokat, elengedtem a fiam... Gyenge voltam. Gyenge voltam a lányommal szemben is. El fog menni ő is... Tegnapelőtt este a ház előtt találtam egy román kapitánnyal... a... vőlegényével...

– Mi, a vőlegényével?

– Igen, igen, gyenge voltam vele szemben is. El fog menni ő is. A kapitánnyal, valaha a régi királyságba, mint ahogy elmentek már sokan... Nem is sejted, mennyien...

– Hogy nem? Sejttem bizony. Sejtteni, nem is kell nekem sejtteni. Mit sejtteni, amit amúgy is tud az ember?... Az unokatestvérem asszony, Bukarestben asszony.

– Hibáztam a feleségemmel szemben is. Nem adtam meg neki, amit várt tőlem, a boldogságot. Elvesztette bennem való hitét. Ebből következett Laci elutazása is... Furdal a lelkiismeret, segítenem kell magamon, különben elpusztulok... El kell számolnom mindennel, mert különben nem tudok dolgozni, s akkor...

– Mit akarsz még, hiszen dolgoztál eleget, mi?... Talán...

– Valamikor büszke voltam arra, amit végeztem... Nem is olyan rég... Akkor még nem értettem, azt hittem, elég, ha valaki elvégzi, amit a hivataltól kizab. Azt hittem, minden a kötelesség... Azt hittem, a kötelesség: jó szót, ruhát, ételt adni a családnak s börtönbe juttatni a gazembereket. Bíró voltam, családos ember, és minden kollégám így gondolkozott... Pedig ez nem elég... Ez semmi. Ez nem elég. Azért, mert én többet is tudtam volna tenni. Ezért volt meddő semmittevés egész életem. Nem szolgáltam én sem családomat, sem önmagam, sem népemet... Ugye, nem érted?... ugye... Pedig láthatod, ami elkövetkezett: családom elszakadt tőlem, fiamra ki tudja, milyen sors vár, unokáim idegenek lesznek, feleségem huszonöt évet töltött mellettem, s egyetlen percet sem élne újra, egyetlen percet sem... Ez az én ezüstlakodalmam... S magamat is elfelejtettem. Nem lettem az, aki akartam lenni. Megpenészedtek bennem a tervek, a tehetségek... Népemnek sem szolgáltam. Nem dolgoztam érte. Dicsértem Petőfit, a magyar dalt, a magyar konyhát... siránkoztam az iskolarendeleteken, a választási jogtalanságokon, a többiekben... Mindig tiltakoztam valami jogtalanság ellen, s mindig dicsértem a múltat... Ez volt minden, amit csináltam... *Mi, magyarok mindig ezt tettük: dicsértük magunkat mások rovására, s amikor már a fél világ a nyakunkra nőtt, akkor a múltat dicsértük, s panaszkodtunk a jogtalanságok ellen... A könyvem lesz életem egyetlen cselekedete... Javítani akarok, meg akarom mutatni másoknak, mi sodort a pusztulásba engem... Úgy látom, mint szimbólum emelkedem a magyarság fölé. Kihullok a megváltozott időkből, s velem együtt kihullanak mindazok, akik olyanok voltak, mint én...*

Sokára megszólalt a szerkesztő. Vastag, érdes hangját megtikkasztotta valami:

– És ha így lesz, hány magyar fog maradni a földön?...

László György:

Önmagunkból kiverten

Magunkból kivet kutyák
ugatunk ha kell, ha nem
szemünk a Holdra kiált:
idebenn üres a menny.

Hol vagyunk, merre leszünk
elfogyunk, kidagadunk,
magunkból aprán eszünk,
s pechünk: már nem
nyughatunk.

Nem kell csont, fogunk
szuvas,
dajnánkat nyeli az úr,
húzunk az égre, csupasz
bundánk egy moly-ette szúr.

Már csak a szánk jár ki-be
s ahol a hangunk kiált
készülünk nagy Semmire;
süketség csepűje várt.

Ránsütik: véletlenek,
sáncmély-csend körbe matat:
nem kutyák, kivet ebek,
így jár ki folyton ugat.

Fennen járt a szemünk

Messzi, messzi mezők
közelik, közelik,
el nem felejthetők
vagyunk mi valakik.

Napszentület vétkén
túszul ejtett táncunk,
kituszkoltság tétjén
jövőnek is jártunk.

Őszi párás ködben
tavasz-hóharmatban
asszony-felöltöbe
elhagyottság-fagyban,

álarcos szivárvány
nyújtózott fölöttünk,
szítt máglya-járvány
sivatagán jöttünk.

Összefircelt mezők
meddősült vidékek,
vetelő szeretők
elhazudott képek,

riadt gyökeresdi
hazából kihulló,
nem tudunk elesni
hírünk el nem múló.

Nem telik otthonra,
de mi messze járunk;
bűvösségbe vonva
bölcsönknél találunk.

Közeli, közeli,
messzi, messzi mezők,
leszünk mi Valakik:
el nem felejthetők.

AZ OLÁH BEVÁNDORLÁS

Kosáry Domokos 90 évvel ezelőtt született Selmezbányán, még az Osztrák-Magyar Monarchiában. Történelem-latin tanárként szerzett diplomát, a Csonka Magyarországon. Majd külföldön folytatta tanulmányait. 1941-1945 között a Teleki Pál Történettudományi Intézet igazgató helyettese volt. 1949-ben másokkal együtt őt is eltávolították egyetemi állásából. 1949-1957 között bibliográfus, majd könyvtáros volt. 1956-ban a forradalom idején a magyar Történészek Forradalmi Bizottságát vezette. 1957-ben letartóztatták, 1960-ban amnesztiával szabadult. 1960-68 között levéltáros volt, majd 1968-tól a MTA Történettudományi Intézetének munkatársa, 1990-1996 között a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. Görgy, Széchenyi és Kossuth kutató, a Mohács előtti magyar külpolitikáról, a 18. századi magyar művelődésről, az európai kis államok fejlődési típusairól és „Nemzeti fejlődés, művelődés, európai politika” címmel írt monográfiákat. A magyar történettudományról összeállított bibliográfiáján történelemtanárok, történészek nemzedékei nőttek fel. Kosáry Domokos mint ember az emelt fő, mint értelmiségi a kitartás és mint tudós a következetesség példája. Isten éltesse sokáig Kosáry Domokos akadémikust! Alábbi, egy korai tanulmányával tiszteletét kívánja kifejezni a szerkesztőség a kiváló, hazai és nemzetközi tájakon egyaránt elismert magyar történész iránt.

tinuitás-kérdéstől egész függetlenül. De ez utóbbit is eldöntöttnek tekinthetjük. Alföldi András kutatásaiból kitűnik, hogy Traianus császár megsemmisítő hadviselése a II. század elején, a maradék elemeknek Balkánra áttelepítése, a férfiak besorolása annyira kipusztította a dákokat Erdélyből, hogy azok a romanizmus alapjait nem alkothatták. Az új provinciába a Birodalom különböző részeiből állami pártfogás ültetett romanizált barbárokat. Ezek utódait azonban nem sokkal több mint másfél század múlva a római helyőrséggel együtt a Balkánra telepítették át. Aurelianus császár 271-ben a gótok nyomására kénytelen volt teljesen feladni Erdélyt, a távoli Dáciát, melyet a Birodalomhoz csak keskeny korridor fűzött a Duna mentén. Megszűnt itt a római élet minden feltétele. Egyetlen római telep neve nem öröklődött korunkra. Századokon át harcias germán és türk néphullámok csaptak erre át, nyomukban a lassú szláv vándorlással. Erdélyben a románok őseinek tekinthető népről közel egy évezredig semmi nyom nincs.

Tizenhetedik századeleji nagy erdélyi történétírónk, Szamosközy István, az 1603-i eseményekről szólva szélesen gördülő klasszikus mondatokkal panasolja szűkebb hazájának „balsorsnál is kegyetlenebb” romlását. Erdélyt hatalmas várfalhoz hasonlítja, melyen hol itt, hol ott ütnek rést a lövedékek, oldalán vagy sarkain, míg a kikezdett rész egyszerre nagy zuhanással összedől. A bajok közt, teszi hozzá, csak az Ég nyújthat segítséget... Történétírónk elsősorban a politikai változások felett elmélkedett, Székely Mózes és Basta küzdelmének bevezetéséül. Mi azonban, több mint három évszázad múltán, szélesebb értelemben is igaznak érezzük e hasonlatot. Az erdélyi magyarság hatalmas népi tömbjén éppen akkor, a török pusztítások századaiban szakadtak rések, hol oldalán, hol sarkain, ősi telepek sora ekkor vált semmivé s lett részben új jövevények, idegenek szállásává. A réseket új

hullámok szélesítették ki, s az elpusztult vidékekre a harcok megszűnése után, a XVIII. században is nagy mértékben folytatódott az idegen telepedés. Így jött létre Erdély táján az a népi arány, melyet a mi századunkban észlelhetünk. Az erdélyi fejlődés része és tükröke annak a folyamatnak, mely a magyarság középkorvégi, mintegy 76%-os népi többségét a Kárpátmedencében valóban „balsorsnál is kegyetlenebb” küzdelmek közt fokozatosan lemorzsolta. Erdély XX. századi népi viszonyai tehát aránylag újkeletűek, a románság bevándorlással aránylag nem nagy kezdetekből nőtt fel e tájon mai tömegére. Ma már egész sor olyan tanulmány áll rendelkezésünkre, melyben hivatott kutatók, szakemberek világították meg e bevándorlási és terjeszkedési folyamat számos részletét.

E folyamatot és például az oláhoknak a középkori Erdélyben vitt szerepét nyomon kísérhetjük a kon-

Kiegészítik ezt azok a nyelvészeti eredmények is, melyek, mint Tamás Lajos kutatásaiból látjuk, lényegében már választ tudnak adni a balkáni romanizmus egyik alapvető kérdésére: hol s hogyan alakult ki az oláh nép. Ezekből azt tanuljuk, hogy a későbbi dunai oláhok ősei az albánokkal földrajzi közösségben éltek nyelvük kialakulása idején. Az oláhság őshazája tehát a Balkán nyugati felére tehető, hol a sokszázéves római uralom alatt nemcsak a városi és földművelő lakosság, hanem a pásztorkodó trák-illír elem is latinizálódhatott. Ezek a hegységekben vándorló pásztorok – a „vlach” szó nemcsak népnév, hanem foglalkozást is jelölt – megőrizve szokásaikat, később más tájak felé is vonultak. Elszórt oláh csoportok (aromunok, megléniek stb.) ma is találhatók Macedóniában, Görögország, Albánia néhány részén. Az oláhság a X-XI. század fordulóján lépte át az Alduna vonalát és a Kárpátoktól délre, a mai román síkságon, türk

fajú, szervező népek, besenyők, főként kunok uralma alá került. Észak felé húzódva a XI. század végén elérhetett a kun-magyar határhegységek széléhez. Első nagyobb rajai a XII. század második felében kezdtek Erdélyben dél felől megjelenni. A XIII. század eleje óta a bevándorlás okleveles adatokból olvasható ki.

A honfoglaló magyarság, életmódjának megfelelően, elsősorban a sík, füves tájakat szállta meg, szabadon hagyva az erdős magas hegységeket. Az Erdélyből az Alföldre nyíló folyóvölgyeken azonban már korán, a X. században, kelet felé húzódtak telepei, így a Szamos, a Körösök, a Maros táján; ez utóbbin Gyulafehérvár a mai napig a Gyula törzs nevét őrzi. A síkvidék központi, nagy népi tömbjéből mindjobban emelkedő és erősödő magyar ágak nyúltak a Kárpátok nagy félkörívének vadona felé. Erdélyben a magyarok valóban találtak más népi elemet, a hegyek lábainál elszórtan élő bolgár-szlávokat. Ők azok, akiket később, a XII. század legvégén, Anonymus, a honfoglalásról írva, vlachokként szerepeltet, saját kora viszonyait vetítve ezzel vissza, amint hasonló etnográfiai tévedéssel ír a kunokról is. E táj a honfoglalás előtt bolgár érdekszférába tartozott. A szlávval vegyülő bolgártürk elem, éppen türk vonásai miatt, nem volt teljesen idegen a magyarságtól. A királyság megalakulásával kiépülő erőteljes királyi, megyei szervezetben, a növekvő magyar népesség között e csoportok a természetes beolvadás felé haladtak. A XI. század végén a Kükküllő, Szamos, Maros mentén összefüggő magyar területeket lehetett már találni. Régi, türk szokás, de ugyanakkor királyi terv s rendelet alapján a védelmet látták el a meszesi végekről mai helyükre vonult székelyek, mint csatlakozott rokontörzs. II. Géza korában, a XII. század közepén telepítették azután Erdélybe a szászokat. Zömük a Királyföldre került. A vöröstoronyi szoros felé védelmi szolgálatot is teljesítettek. Beilleszkedtek a megyék szerint kiépült királyi szervezetbe, míg II. András király 1224-ben legfőbb bírójukká a szebeni comedst téve egységesítette őket, megadva az autonóm élet feltételeit.

Már javában folyt tehát az ósvadon elleni harc, az erdélyi tájat nehézküzdellel kialakító munka,

amikor a XII. század második felében az oláh pásztornép első jelentősebb rajai megjelentek Erdélyben. Amikor a következő században a vadonból leereszkedtek, jól szervezett államra, közigazgatásra, fejlett viszonyokra bukkantak. A magyar (és a maguk területén a szász) telepek megelőzték az oláhokat. Ősi oláh víz- vagy helynevet nem ismerünk, ezek magyar vagy magyar közvetítéssel jött szláv vagy bizonytalan idegen eredetűek, helyenként németek. A római időkben is ismert Temes, Körös, Szamos, Maros neve előbb bulgártürk közvetítéssel került a magyarokhoz, majd magyar közvetítéssel az oláhokhoz. Az állandó oláh bevándorlásra nincs mit csodálkoznunk. E tulajdonságuk már a Balkánon ismeretes volt. Egyes csoportok Lengyelország, sőt Oroszország területére is eljutottak. A magyar királyok oklevelei először 1210-ben emlékeznek meg oláhokról. 1222-ben hallunk „oláhok földiéről” (terra Blacorum). Ez minden valószínűség szerint a későbbi Fogarasvidék volt, a Barcaság és a szebeni táj közti még vadon terület, hová a vöröstoronyi szoroson át jöhettek a beköltözők. Éppen e kisállattartó, vándor életmódból következik, hogy nehéz meghatározni, hol meddig juthattak el egyes rajok a völgyek fölött, az erdőkkel övezett hegyhátakon. 1252-ben tatároktól elpusztított tájon tűnnek fel. Világosan a bevándorlásra mutat IV. Béla 1256-ból származó oklevele, mely az esztergomi érseket megerősíti többek közt az oláhoktól szedhető dézsma kiváltságában, bárholnan jöjjenek is azok.

Erősebbé a beköltözés az Erdélyt is végigpusztító 1241-2. évi tatárjárás után vált. Az elhagyott helyekre leszállhattak a jövevények. Komolyabb, faluszerű telepeik azonban csak lassan, a XIV. századra keletkeznek az általuk szórványosan megszállt vidékeken. Akkor is sok falunév viseli az „oláh” jelzót, a magyar környezet jeléül és gyakran magyar telep mellett, már előkészített talajon bukkann fel. Fehér megyében csak a tatárjárás után, a XIII. század közepétől jelennek meg oláhok és valószínűleg Kolozsban is, bár itt 1332-ben találjuk csak az első oláh telepet. A váradi regestrumban, mely 1210-1230 között 389 esetet sorol fel, egyetlen bizonyosan oláh név nem található. A

bihari hegyekben a XIII. század végén tűnnek fel először, Szeben táján szintén, de telepek csak a XIV. században mutathatók ki. Hunyad vidékére, a Zsilvölgyön át, a XIII. század második felében jutnak. Mármaros a XIII. század végéig a király majdnem lakatlan erdősége; Beszterce, Marostorda, nyugaton Arad, Zaránd, Szilágy, Szatmár vidéke a XIV. században, főként annak második felében látja az első oláh betelepülőket. A székely vidéken, Csíksban, Háromszékben a XIV. század végéig nincs nyomuk.

Ekép mindjárt világossá, határozottabbá válik, ha egy-egy kisebb, olyan tájat figyelünk meg, melynek települési viszonyait elmélyedő részletkutatások dolgozták fel. Ilyen kutatás áll rendelkezésünkre például Szatmár megyéről. A megye háromnegyed részét kitevő síkság régi magyar szállásterület volt. De a XIII. század végére már keleti részén, az Avas és Bükk vadonjában is ott találjuk a kultúrtájért küzdő magyar telepeket. Erre az előkészítésre szállott rá az oláh hullám a XIV. század végén, később magába nyelve elszigetelt magyar részeket is. A két nép számarányára vonatkozóan azonban ki kell emelnünk a következőket: 1. a magyarságé volt a legsűrűbben lakott, a legtöbb embert eltartó, nyíltabb táj, 2. a régóta fejlődő magyar falvak sokkal népesebbek voltak, mint az oláh hegyi telepek. Szatmárban a középkor végén 400 faluból 23 oláh és 17-ben van erős oláh hozzátelepülés. És amíg egy átlagos, síksági magyar faluban 30-70 család található, a fontosabb központokon, mezővárosokban pedig száznál is jóval többet, addig a hegyi telepeken legfeljebb 10-15 a számuk! Hasonló volt a helyzet Bihar megyében, hol a síkságról szintén erős magyar népi kezdeményezés haladt fel a völgyeken, hol az oláhok – a belényesi hegyvidék kivételével – mindenütt magyar kulturmunkára telepedtek le és ahol a nagy, ritkán lakott hegyi tájakkal szemben a magyar síkvidék népsűrűsége mintegy tízszeresre tehető!

Ezek után nem is csodálkozunk III. András királyunk 1293-ban kelt oklevelén, mely elrendelte, hogy „az összes oláhokat, akár a nemesek, akár mások birtokain tartózkodnak”, a gyulafehérvári káptalan hatvan háznépe kivételével a székes

névű – Gyulafehérvártól keletre eső – királyi birtokra telepítsék, ha kell, erőszakkal. Az oláhok száma Erdélyben az Árpádkor végén, a XIV. századi beköltözések előtt, de a középkori magyar királyság alapvető három évszázada után alig érhetette el a párezer családot, ha a király őket erre a mintegy 36.000 holdra becsülhető birtokára akarta összegyűjteni.

Figyelmeztet azonban bennünket ez a rendelkezés arra is, hogy milyen tévedés lenne, ha a középkori magyar államnak pusztán szenvedőleges szerepet tulajdonítanánk e beköltözésekkel szemben. A magyarság már magával hozta a más népekkel bänni tudást. A központi hatalom kézben tartotta a betelepedők ügyét, életformájuknak megfelelően elhelyezte őket, megállapította jogaikat és feladatukat. Az oláhok helyzete a XIII. században olyanféle volt, mint a többi „királyi népé”, kezdetben a besenyőké, székelyké. A tatárjárás után királyi birtokra helyezték el őket, részben hegyvidéki határőrként. A várak körül, a várnagy hatásköre alatt, katonai jellegű szervezetben éltek, külön határvidéki districtusokban. A király saját birtokain kívánta tartani őket, 1292-ben még külön engedéllyel lehetett csak őket magánbirtokra telepíteni. E szervezet, akár korábban a szászoké, magában rejtette az autonóm életnek bizonyos lehetőségeit. Igazságot a várnagy esküdt kenézek segítségével tett. A középkori Magyarországban valóban – Deér József szavaival élve – minden népelem „megtalálta azt a helyet, melyet társadalmi, gazdasági és művelődési adottságai kijelöltek számára”. Hogy az oláhoknak nyújtott autonóm lehetőségek nem fejlődtek tovább, annak oka elsősorban az oláh társadalmi adottságokban keresendő. Az oláh rajokban nem volt meg az egységnek és közös tudatnak valami eleme, intézményeik a magyar állami és társadalmi rend közvetlen hatására alakultak ki. Amellett a mindig újabb bevándorlókat, a XIII. század királyi politikájával szemben, fokozódó ütemben fogadták be a magánbirtokok. A XIV. század első felében érkező új hullámaikat már nem lehetett királyi ellenőrzés alatt tartani. Mindenfelé az új oláh telepek, novae plantationes sora keletkezett.

Erre az egység kezdetéhez sem ért népelemre természetes hatással

volt a magyar társadalmi fejlődés, mely az általános európai vonalán haladt. Az oláh rajokat, a költözést, a telep életét kenézek vezették. Ez a vezetőréteg, mely elég nagy részben kun-türk eredetű volt és még őrzött türk jellemzőket, szívesen katonászkodott, s amikor megismerte a magyar nemesi életformát, az nagy, természetes vonzerőt gyakorolt rá. A nemesi rendbe feljutás, melynek útjába megfelelő esetben idegen származásuk egyáltalán nem állott, megnyitotta előttük a magasabb társadalmi és politikai érvényesülés kapuit. A nemes-jobbágy szétválás a magyarságban is létrejött. Amikor a királyi birtokok nagy része szétesztődött, a kenéz is arra igyekezett, hogy a kenézbirtokból királyi adomány útján nemesi, családi birtokot alakítson és ottéló népét jobbágyaivá tegye. Számos ilyen, a magyar nemes-ségbe felemelkedett kenéz-családról tudunk, ilyenek voltak például Mármarosban és Beregben a Szaplanczy-, Ilosvay-, Gorzó-, Lipcsei-, Dolhai-, Mór- stb. családok.

De nem pusztán az oláh vezetőréteg számára jelentett emelkedést az új társadalmi viszonyokba való beilleszkedés, hanem a határkerületek s a magánbirtokok jobbágygá vált szélesebb oláh rétegei számára is. Az európai történet fejlődését tekintve a magyar kilenced helyett ötveneddel adózó oláh jobbágy azzal, hogy a vándorló pásztoreletformából a települt, földművelő, paraszti életforma felé közeledett, kétségtelen magasabb fokra lépett. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a Kárpátokon túli oláh síkság örök viharstorkából, a tatár uralom, majd a török beütések elől, tehát az erős politikai bizonytalanságból Erdély védett bástyájába, rendezett viszonyai közé jutni kétségtelenül előnyös volt, akkor ebből megértjük a még a XVIII. században is tartó oláh bevándorlás egyik alapvető okát. Erdély biztonság volt, kedvezőbb életforma, örök refugium. Ilyen refugium volt a fogarasi birtok a XV. században a havasalföldi belső zavarok elől menekülő előkelőbbek számára, akik a magyar királynál, a vajdaság hűbéruránál kerestek menedéket.

Társadalmi viszonyokról, kedvezőbb helyzetről szólva Erdélyt nem lehet kiragadva, önmagában nézni, de nem is lehet egyszerűen egy más feltételektől függő, mondjuk nyugat-

európai területtel összevetni. Erdély nyugatról nézve a középkori Magyarország régies színű, keleti része, törökkori önálló állami léte idején, nagy fejedelmek alatt az európai politika és a nyugati eszmék messzi fényű, távoli bástyája. Jelentősége azonban akkor tűnik ki igazán, ha a kárpát-európai táj egészen, a szomszéd területekkel összehasonlítva tekintjük meg. Ekkor látjuk, hogy Erdély a beköltözők számára védelem a nyugatias eszmék és formák szüntelen alkalmá volt. Protestáns hatásra, magyar és szász támogatással itt jelennek meg az első román nyomtatott könyvek, felszabadulva az egyházi szláv nyelv uralma alól. A XVIII. századi vallási unió készítette elő a román öntudatnak a magyar humanizmus hatásai közt történő kibontakozását. A kialakuló nacionalizmus képviselője a XIX. század elején mindenütt egy fejlődő értelmiségi réteg volt, mely hordozni tudta az általános eszmét: a román nacionalizmus Erdélyben nem primitív reakcióként született valaminő elnyomásra, mint néhányan naivul hiszik, hanem megszületett azért, mert ott jobban megvoltak hozzá a szükséges társadalmi és szellemi feltételek, mint a Kárpátokon túl.

Táji összehasonlítást kell végelnünk akkor is, amikor a XVI-XVIII. századi társadalmi fejlődésről szólnunk. Ennek iránya lényegileg hasonló volt az Elbától keletre eső vidéktől le a Balkánig, egész Keletközép-Európában. Az általános alól Magyarország sem vonhatta ki magát, bár azon belül aránylag még mindig jobb viszonyokat hozott létre, mint legtöbb szomszédja. Általánosan ismeretes, mint alakult ki az újkorban Európa keleti felén a nagybirtok mint paraszti ingyenmunkára épült mezőgazdasági nagyüzem. Ebben az „embertelen, keserű zónában”, amint Szekfű Kelet-Poroszországot, Brandenburgot, Lengyelországot, Cseh- és Magyarország egyes részeit nevezi, a paraszt szolgáltatása az úr kénye-kedve szerint nőtt, szabadsága eltűnt. Gyermekei az úr „udvarában” szolgáltak, ő maga földhöz lévén kötve, el nem távozhatott, de léte örök bizonytalanság volt, mert bármikor el lehetett úzni, helyenként valósággal el lehetett adni. A kelet-európai, orosz viszonyokról nem is szólnunk itt. A jobbágyság megkötése Magyarországon is bekö-

vetkezett a mezővárosok vezette 1514-es nagy mozgalom elfojtása után. Keletközép-európai viszonyokhoz mérten azonban aránylag még mindig tűrhetőbb a jobbágy helyzete, földjéről, melyet utána fia művelt, elüzni nem lehetett, szerzett vagyona egy részéről szabadon testálhatt, szolgáltatásai világosabban voltak szabályozva. A törökkori nagybirtok sem pusztán nagyüzem Magyarországon, hanem az állandó harcok szervező és némi védelmet adó támpontja is. Erdélyben a három rendi „nemzettel”, magyarral, székellyel, szásszal szemben az oláhság közjogi vonatkozású jogokkal nem bírt, de a régi, kenézségi telepek előnyei megmaradtak, nem nehéz és körülírt szolgáltatás fejében. Az oláh jobbágyok helyzete a magyarokénál nem volt rosszabb, sőt jobb, amennyiben egyházi adót nem fizettek. Ugyanakkor a török alatti Moldvában és Havaselvén a politikai bizonytalanság, örökös hadak mellett sokkal súlyosabbak voltak a szociális viszonyok, a paraszt szinte ingóságának számított, el lehetett adni. A XVIII. századi szerencsétlen fanarióta-kor elnyomását pedig román történészek is valóságos rabszolgaságnak írják le.

Erdélynek tehát mindig voltak előnyei s benne, amint a török harcok a régi magyar lakosságot szüntelen tizedelték, mindig új részek üresedtek meg az odakívánczók számára. Már a XV. században is számos török beütés vágott rendet egyes magyar részekben. 1493-ban pedig a töröktől elpusztított és oláhoktól megszállt szász falvakról hallunk. A közvetlenül nem érintett tájakon azonban magyar erősödést figyelhetünk meg a XVI. század derekáig. Népi erőnket csak súlyos csapások sorozata tudta megtörni. Amikor a töröké lett a Kárpátmedence középső, sík része és az ellenség a nagy magyar néptömb szívéig hatolt, amikor Erdélyt már nyugatról is, háromfelől szorongatta a pogány nagyhatalom, akkor indult meg igazán a gazdag magyar tájaknak, a középkori magyar kulturális munkának mérhetetlen emberi szenvedéssel járó pusztulása, melynek történetét a késői kutató is elszorult szívvel lapozza végig.

Ugyanazon folyóvölgyeken, melyeken egykor a magyar népesség áradt keletre, Erdély felé, most török martalócok vágattak végig. Éppen Erdély s az alföld sűrűn lakott, ma-

gyar határsávja pusztult legjobban az örökös hadjáratok nyomán s a számos tatárjárás következtében, mely utóbbiakról közönségünk ma már nemigen tud. Erdélyért másfél századon át, gyakran fegyverrel küzdött a Habsburgok alatti Magyarország és a török s a haragvó hadakat a táj szenvedte meg. A nyugatról jövő török pusztítás valósággal háttámadta az erdélyi magyarságot, éppen nagy tartalékát, a központi tömbbel való erőteljes összeköttetését kezdte ki. „A török fegyver keletnek, az oláh telepedés nyugatnak nyomul, az egyik a síkságról fel a hegyiségnek, a másik a havasról a völgyek irányában, a kettő közt vannak a magyar őstelepek, de mire a kettő összetalálkozik, nincs többé magyar falu.” A XVI. századvégi tizenöt éves török háború, 1660-ban Várad eleste, majd a felszabadító háborúk: mind egy-egy fejezete a pusztulási folyamatnak, mely sok részletében ismeretes. Dél-Bihar déli részén a XVII. század elejére majdnem tizedére csökken a magyar lakosság; 1697-ben a tatárok a Fekete Körös völgye egy részének kivételével végigpusztítják a tájat s akit lehet, rabságba visznek. Egész sor olyan népes magyar községről tudunk, mint Belényesszentmiklós, Szentbenedek, Jánosd, Bél stb., mely a XVII. század elejére végleg elpusztult, vagy a régi magyar helyett oláh lakosságot kapott.

A hadak a nyílt folyóvölgyeket, népes magyar falvakat pusztították, a hegyi oláh telepek védve maradtak. A fennsíkok még mindig félnomád pásztorok pedig leereszkedtek az Alföld felé terülő, fölégett tájra. Ezt a folyamatot s az oláh pásztorok félnomád életmódját az egykorúak is látták. Verancsics a XVI. század közepén írja, hogy az oláhok Erdélyben „szétszórva, ritkán nyílt helyeken, leginkább hegyeken és erdőkben” laknak. Reichersdorfer György 1550-ben átutazva megjegyzi, hogy „némely elhagyott birtokon és falun” laknak oláhok. Nála éppúgy, mint a többi korabeli művelt szemlélő, így Szamosközy írásában is, világosan kifejeződik, hogy e primitív életformát méltatlannak, a korukbeli társadalomba nem illőnek tartják. Másrészt a török földesúr szívesebben látta az igénytelen, új költözőket, akik nem tekintettek keresztény tájak felé, mint az öntudatosabb magyar job-

bágy. Az oláhoknak elhagyott magyar helyekre költözésére igen sok adat van. Az erdélyi rendek 1666-ban elmondják, hogy a rácok és oláhok „Tövisre telepedvén, nem gondolván a régi, portionátus nemes emberekkel”, maguknak szántóföldet, réteket, berkeket foglaltak. És aztán hozzáteszik: „Tövis igen nagy hely volt régen”. Mindennek eredménye az volt, hogy a síkvidék nagy népsűrűségi fölénye eltűnt, az arány a hegyesebb vidék javára megváltozott, amint ugyanerre az eredményre jutunk, ha a dunántúli és felvidéki megyék népességét egymással összehasonlítjuk a középkor végén és három század múlva.

Sokan rámutattak már arra, hogy a magyarságot nemcsak pusztulással érte népi veszteség, hanem elszigetelt magyar részek beolvasásával is. Ezt ismét a török-kor adottságaiból érthetjük meg legjobban. A rendezett, középkorvégi viszonyok a nyílt, nagy falvak magasabb életformájának kedveztek, a török erre sújtott le a legnagyobb erővel. A tönkrement menekülők, a vezetés nélkül maradtak, a nagy tömbből kiszakadt magyarok ahhoz a primitívebb életformához közeledtek, mely a mellékük szálló oláhság sajátja volt, s melyet az adott helyzetben könnyebb volt élni. Számos adatunk van arra, hogy bizonyos fajta telepeket, s ha van is ott magyar, vlachnak mondanak. Ennek rövidesen nyelvi beolvasás lett a vége. Az életforma közelsége magyarázza, hogy vándorló szláv-vlachok is olvadtak az oláhságba.

A törökkor változásait a XVIII. századi nagy telepedések tették teljessé, kialakítva a mai helyzet alapját. Ideérve azonban már néhány számszerű adattal is meg kell próbálkoznunk. Ez természetesen nagy nehézségekbe ütközik, hiszen a XVIII. század végéig, a kortársak becslésén kívül csak egyházi és telekösszeírási adatok állanak melyeket kell figyelembe vennünk, ha tisztában is vagyunk azzal, hogy tökéletesen pontosak nem lehetnek.

A XVI. század elején, Mályusz Elemér számítása szerint, Erdélynek összesen mintegy 425.000 lakosa volt, ebből magyar jobbágy és székely volt 255.000 – ehhez jön még a nemesség –, szász mintegy 70.000 (Schuller szerint 68.160), oláh pedig körülbelül 100.000. Nagyjából ennyi-

re teszi Szekfű is az oláhok számát a XVI. század közepén, amikor Verancsics Antal azt jegyezte fel, hogy az oláhok száma kezdte meghaladni, külön-külön, a székelyek, szászok, magyarok egyenkénti létszámát. Verancsics becslése természetesen igen általános volt, tekintve, hogy a székelyek száma nem sokkal több, mint negyedrésze volt csak a magyarokénak! Máshelyt például Verancsics a székely harcosok számát 30.000-re becsüli (Oláh Miklós egyenesen 50.000-re), holott egy XVII. századeleji összeírás nem egészen 10.000 székely családról tud. Ennek alapján Szekfű a székelyek számát összesen 50.000-re, illetve, a XVI. századi pusztítások előtt, ennél valamivel többre teszi.

A XVII. század végén a jezsuiták 200.000-re becsülték az erdélyi oláhok számát. Ennél azonban mintegy 25%-kal többet számíthatunk. Adataink tehát a mellékelt táblázat szerint alakulnak.

A törökkort magában foglaló két évszázad alatt tehát, megközelítő adatok szerint, Erdély egész lakossága csak mintegy 18%-kal nőtt, ugyanakkor az oláhság 150%-kal. A magyarság 49%-os csökkenése – kétszáz év alatt! – illusztrálja a törökkor veszteségeit. A XVIII. században Erdély egész lakossága több mint 200%-kal nőtt, a regenerálódó magyarság 133%-kal, a szászok 50%-kal, az oláhok viszont 220%-kal növekedtek!

1700-tól 1765-ig a lassan szaporodó szászok növekedése 40%, a magyaroké erőteljesebb, 80% volt, az oláhoké pedig 12 %. 1811-ben az oláhság 950.000, 1837-ben 1.132.000, Lenk 1939-es földrajzi lexikona szerint 1.169.000, 1857-ben pedig 1.227.000 lelket számlált Erdélyben. Hogy ez nem lehetett pusztán természetes szaporodás eredménye, azt az is bizonyítja, hogy míg 1730-1794 között, 64 év alatt az oláh szaporodás majdnem 90% volt, addig az ezt követő 63 év, tehát közel ugyanannyi idő alatt, 1857-ig nem is egészen 54%. A feltűnő növekedést a XIX. század eleje után egyensúlyozottabb, természetes szaporodás váltja fel.

Az oláhság XVIII. századi, feltűnően erős szaporodása a Kárpátokon belül nagyjából egybeesik a Kárpátokon túl uralkodó fanarióta fejedelmek korával (1716-1821). A XVIII.

	MAGYAR, SZÉKELY	SZÁSZ	OLÁH	ERDÉLY
1700 körül	150.000 (valamivel több)	100.000	250.000	500.000
1730	195.000	110.000	420.000	725.000
1761-5	271.000	120.000	547.000	983.000
1794	350.000	150.000	800.000	1.300.000

század végére már mindenfelé javult a parasztok helyzete, a felvilágosult uralkodók figyelme is feljűk fordult. A két dunai fejedelemségbe viszont a szultánok konstantinápolyi görög kereskedőcsaládok leszármazottait küldték uralkodni, akik a helyükért való versengésben súlyos összegek lefizetésére kötelezték magukat. A szerencsétlen nép számára mindebből kegyetlen elnyomás következett. „A román paraszt a csupasz földön hált, feje alá párna gyanánt követ téve s takarója volt a menybolt”, – „a fanarióta farkasok falánksága arra kényszerítette a parasztot, hogy vagy az erdőkbe menjen (t.i. végső keserűségében rablónak) ... vagy pedig tömegesen vándoroljon ki a Kárpátokon túlra vagy a Duna jobbpartjára”. Magyarországon délkeleti tája, Erdély volt ismét a legbiztosabb menedék, a könnyebb élet ígérete. Magyarországon éppen ekkor folyt a XVIII. század nagy telepedése, kipusztult tájak, mint a török alól 1718-ban szabadult Temesvidék megtöltése, a későbbi helyzet alapjait megalkotó, nagy rendeződés. Az oláhoknak a szociális viszonyokkal összefüggő költöztetésére jellemző, hogy amikor 1718-ban egy időre a Duna és Olt közti Kisoláhszág császári uralom, rendezettség közigazgatás alá került, az odatóduló népesség az 1721-ben számlált 13.245 családot, tehát mintegy 66.000 főnyi lakosságot 1736-ig 200.000 főre emelte. Két év múlva e terület újra a török és fanarióta uralom alá került, ekkor nagy tömeg a temesi táj felé költözött innen. A bevándorlással kapcsolatban a délvidéki hatóságok szüntelen panaszkodnak, hogy a jövevények török uralom alatt, balkáni területen megszokott életmódjukkal zavart okoznak, földműveléshez szokni nem akarnak, a közbiztonságot veszélyeztetik. 1766-ban rendelet ment Bécsből Temesvárra, tegyenek róla, „nehogy a menekült oláhok Temesvárnál errébb és Bégánál tovább menjenek”. A nyugatra, északra húzóódó új rajok

persze ismét nehezítették a már bent lévőknél rendezettebb viszonyokba illesztését. Königsberg gróf, Erdély katonai parancsnoka, 1725-ben a szászföldre, egy más, Mária Teréziához 1767-ben intézett memorandum a temesi új német falvak mellől kívánta az oláhok eltelepítését, ez utóbbi azzal az indoklással, hogy a falvak az utolsó háború idején az oláhoktól még a törököknél is többet szenvedtek, s hogy az oláhoknak mindegy, keresztény vagy török fennhatóság alatt állanak-e.

Oláh részről rá szoktak mutatni, hogy Erdélyből kifelé is volt népmozgalom. Valóban van adat kisebb-nagyobb csoportoknak többirányú ki- vagy visszafelé való költöztetésére, a végső mérleg azonban mégis a bevándorlás többségét mutatja ki. Kivándorlással inkább a magyar elem vesztett: az idegen katonai szervezet ellen minden erővel tiltakozó székelyek soraiból.

Így alakultak ki Erdélyben a XX. század elejének népességi viszonyai. Román részről nagy érzékenységgel szokták szemlélni e történeti folyamat részletezését és önteltséget, lenéző modort vetnek szemünkre, ha a balkáni pásztorkodó életforma továbbéléséről és elmaradt vonásairól írunk. Holott csak a múlt őszinte megismeréséről van itt szó, és az igazság keresése nem másokat lebecsülni és a magunk küszködése előtt szemet hunyni tanít bennünket. Hogy a román nép csak lassan, az újabb századokban a török uralom alatt állandósult viszonyok folytán késve tudott korszerűbb utakra jutni, az számára nemzeti balsors volt, melyet a történelem elmond, de le nem nézhet. A magyarság számára a vérvesztés volt a balsors, középkorvégi nagy népi fölényének tragikus múlása, melyet az Európa ellenségével vívott hosszú harc kívánt áldozatul.

Kosáry Domokos
Magyar Szemle, 1940. október

Nyugati kortársak Trianonról

A Csallóközből Kaliforniába elszármazott Lángi A. Mária újságíró több éven keresztül búvárkodott külföldi történetek, politikusok, diplomaták műveiben, és gyűjtötte össze véleményüket, állásfoglalásukat Trianonnak a magyarságot érintő igazságtalanságával kapcsolatban. A Cleveland-i Magyar Kongresszushoz tartozó Árpád Akadémia pályadíjas könyve „Trianon” címmel 2001-ben látott napvilágot Budapesten. Ebből közlünk válogatást.

KEYNES, Anglia pénzügyi szakértője: „Említésre méltó az elnök szellemi lassúsága. Nem volt képes pillanatok alatt felfogni, amit a többiek mondtak – Aligha volt még rá példa, hogy egy hatalmas államfő, olyan tehetetlenül viselkedett volna a tárgyaló asztalnál, mint az elnök. Így túlságosan lassú és gyámoltalan volt ahhoz, hogy bármilyen lehetőségre válaszoljon.”

NITTI, Francesco olasz miniszterelnök:

„A Balkánon, különösen Szerbiában, Oroszország cinikusan és szégyentelenül megvesztegető politikát követett, minden alkalmat megragadva a lazításra Ausztria – Magyarország ellen. – Oroszország és Szerbia politikája valóban bűnös volt.” „Wilson nem ismerte az európai kérdéseket. Már az első döntései meggyőztek, hogy fogalma sincs az európai kérdésekről, alig tudott valamit Európáról...” „Ami Magyarországon a román megszállás alatt történt, a rendszeres rablást, fosztogatást igyekeztek titokban tartani. Teljesen indokolt az az erős szemrehányás, amit Lloyd George a román miniszterelnökhöz intézett.”

– „Magyarország szenvedte a legsúlyosabb területi és gazdasági veszteségeket. Ez a szerencsétlen nagy ország, amely megmentette a civilizációt és a kereszténységet, olyan kegyetlen bánásmódban részesült, amire nincs más magyarázat, mint azoknak a rablásvágya, akik őt körül veszik. Továbbá az a tény, hogy az alantasabb népek,

látván az erősebb legyőzését, teljes tehetetlenségre kívánták kárhoz-tatni.

A háború után, mindenki áldozatot kívánt és nem akadt senki, aki az ország érdekében egy békülékeny, jó szót is szolt volna. – A győzők gyűlölik Magyarországot a büszke ellenállásért. – A szocialisták nem szeretik, mert kénytelen volt ellenállni, és ellen is állt a legnehezebb körülmények között is a külső és belső kommunizmusnak.

Ilyenformán, Magyarország minden igazságtalanságot védelem nélkül és minden cselszövést védekezés nélkül szenved el. – Egyetlen országot sem kínoztak meg, marcangoltak szét és raboltak ki jobban. – Magyarország megcsonkítása olyan nagy becstelenség volt, hogy senki nem akarja vállalni érte a felelősséget! – De hát ki kívánta Magyarországnak ezt a borzalmas és méltánytalan megcsonkítását, ha most hallatára mindenki elpirul”? NITTI, aki az olasz tanácsot vezette, megállapítja: „Nem lehet ennél ostobább tervet, vagyis inkább gyalázatosabb rendszert elképzelni egy ország ok nélkül való lerombolására. – A Jóvátételi Bizottság, a Határmegállapító Bizottság és a Katonai Bizottságok költéségei akkorák, hogy amikor olvasuk, megalázást és borzalmat érzünk...”

„Magyarország demográfiai állapotát, amely néhány évvel ezelőtt még kitűnő volt, most veszedelem fenyegeti. – A gyermekhalandóság és a tuberkulózis áldozatainak a

száma ijesztő méreteket ölt! Az utóbbi évek valamennyi „újszülöttje” – részint az anyák nélkülözése, részint a tejhiány miatt – a tuberkulózis jelöltje. Az életfeltételek olyan súlyosak, hogy nincs párjuk.

– „A népek önrendelkezési joga, amelyet az Antant a háború alatt hangoztatott, csalt „hazug” formula volt, melyet a veszély óráiban táskoltak össze, a jószándékuk igazolására. – Nem teremtették meg az ígért békét és eszmét, melyért az emberek az életüket áldozták, s a szerződő felek azt elárulták. A feltételeket, melyeket az Antant Hatalmak a legyőzöttekre kényszerítettek, – becstelenség voltak. A leggonoszabb módon visszaéltek a győzelemmel!

„Mint ahogy a görög tragédiákban – az Artridák, – az első bűn, a bűnök sorozatos láncolatát vonja maga után, de a folyamatos bűnökért mindig az első a felelős, az a – legbűnösebb...”

„A – „La PAIX” című munkájában írja: – a békeszerződések ahe-lyett, hogy valóban békét teremtenének, a gyűlölet, a bizalmatlanság és a bosszú magvát hintik el. – Ki hinné, hogy a legyőzöttek belenyugodnának ilyen – békefeltételekbe? – Tény az, hogy a legyőzöttek elszenvedtek egy ilyen békét, de azt el nem fogadták SOHA! Európában nincs béke, csupán átmeneti bele-törődés az ERŐSZAKBA! Addig nem lesz béke Európában, míg a sorozatos háborús igazságtalanságot jóvá nem tesszük, amíg a különböző európai népek között helyre nem állítják a szükséges kölcsönös-ségi – viszonyt...”

A jelenlegi „Status Quo-t” csak a győztesek erőszakja tartja fenn. – Tévednek, ha a legyőzöttek bölcs belenyugvására számítanak. Igazságos helyzetet kell teremteni, mert a mostani – elviselhetetlen! Gyakran elfelejtik, hogy a történelem folyamán Franciaország folytatta a legtöbb háborút, hogy Franciaország által kezdeményezett háborúk nagyrészeinek Németország volt a színhelye. – A háborúk szin-

te szakadatlan sorozatában a legnagyobb katonai hatalmat Európában Franciaország gyakorolta, Richelieutól kezdve Napóleontól: a 17. századtól 64, a 18. században 52, a 19. században 32 éven át...”

„– Nincs örökké tartó szerződés! Nincs olyan katonai megszállás, amely megakadályozhatná egy nép újjáéledését! – Magyarország különösen nem fogja elismerni sohasem a csonkítást, amelynek az áldozatává vált!”

BORWN, Phillip Marshal – a Princetoni Egyetem professzora írja:

„Magyarországot oly mértékben darabolták fel és csonkították meg, hogy önálló nemzeti életet élnie igen nehéz, hacsak nem – lehetetlen! Aligha merülhet fel kétség az iránt, hogy az elméletek emberei és a tehetetlen szomszédok az önrendelkezési jog alkalmazása nélkül akarták szétörni Magyarországot, néprajzi alapon. Magyarok millióit és német eredetű népeket csatoltak román, szerb és cseh uralom alá. –”

Dr. MACEACHON Roderick a Washington-i Catholic University professzora:

„Minden rablásvágy és igazságtalanság közül, amit csak beleírtak abba az okmányba, Magyarország kapta a legkönnyörtelenebb részt. Ezt az országot a szó szoros értelmében szétszakították, kegyetlenül feldarabolták, s végül, területének kétharmadát odaadták a szomszédos ellenséges nemzeteknek. –

Elrabolták bányáit, ipari központjait, egyetlen kijáratát a tengerhez és legjobb mezőgazdasági területeit. És, ha a békeszerződés érvényben marad, megéljük és meglátjuk, miként „hal meg egy civilizált nemzet és miként jut egy virágzó nép Armenia sorsára”.

– „Három és fél millió magyart fosztottak meg születési jogától. Három és fél millió magyart szakítottak el a hazájától és tettek idegen népek rabszolgájává.”

Lord BRYCE a párizsi békeszerződés meghozatala utáni nyilatkozata:

„Ez a békeszerződés „fait accompli” elé állít bennünket. Már nem változtathatunk rajta semmit sem, pedig azt hiszem, hogyha hazánkban tudták volna, hogy mit

csinálnak Párizsban, és módunkban állt volna a közvélemény érdeklődését felkelteni, akkor megakadályozhattuk volna, hogy ilyen békefeltételeket szabjanak. Sajnos, nem szerezhettünk tudomást a törtétekről, és most elibénk terjesztik a szerződést, melyet nem lehet már megváltoztatni. Nem marad más hátra, mint tiltakozni azon igazságtalanság ellen, amely a szerződésből kiérezhető. – Hogyha az egész tárgyalás a külügyi hivatalunkra bízott volna, akkor egészen más békeszerződés állna előtünk.

Mi lehet az oka, hogy Párizsban így döntöttek? Sok dolog kiderült már, amit a Négyek Tanácsa vagy a Tizek Tanácsa intézett, de ezen értesülések közül egy sem derített világosságot azon sötétségbe, amelynek a leple alatt Magyarország sorsát eldöntötték! Még azt sem tudjuk tulajdonképpen, melyik hatalom befolyásának tulajdonítható, hogy ez a békeszerződés ilyen lett, és hogy ez a hatalom, milyen indokból cselekedett így?

Magyarország mindenesetre több megbecsülést és rokonszenvet érdemelt volna! Ez az ország egyike Európa legrégebb királyságának, sokkal régibb, mint az olyan gombamódra keletkezett államok, mint Poroszország és Bajorország, Ausztriáról nem is beszélve...

Mi történt most Magyarországgal?

Magyarország a területének több mint a felét elvesztette! Népeisége is hasonlóképpen, felénél kevesebbre redukálódott, és 3 millió magyarul beszélő magyart idegen uralom alá vetettek.

A párizsi konferencián a nemzetiségi és önrendelkezési elvet félretolták olyankor is, amikor nagyon könnyű lett volna alkalmazni. Vegyük például a székelek esetét. Ez körülbelül 500.000 főnyi népesség, amely minden tekintetben tiszta magyar és semmiképpen sincs a románokkal összekeveredve. – Ez egy összefüggő nemzeti egység, mely különél azon a hegyvidéken, amely a Moldva határa és Kolozsvár, Ma-

Ismeretlen mester: Kuruc-labanc lovas összecsapás

Borsos József: Mohácsi ütközet

rosvásárhely nevű városok között terül el.

Miért nem húzták meg a határvonalat úgy, hogy a Székelyföldet Erdélynek a magyar részéhez csatolták volna, mert hiszen Erdélynek ez a területe jó részben – magyar? Olyan városoknak, mint Kolozsvár, Arad és Nagyvárad, a lakossága csaknem kizárólag magyar. Kolozsváron 1910-ben a lakosság lélekszáma összesen 60.808 volt, ezek közül magyar volt 50.704 (83,4%), a románok száma pedig csak: 7562 volt! Arad összes lakosainak száma: 63.166, ezek közül magyar volt: 46.085 (73%), a románok száma csak 10.279 volt. Szatmárnémetinek a 33.094 lakosságából 32.892 (94,9%) volt a magyar anyanyelvű. Nagyváradon összesen 64.169-en laktak, ezek közül 58.421 (91,1%) volt a magyar. Pozsony városát a csehszlovákoknak adták, azt hiszem azért, hogy kijussanak a Dunához. Igen méltányos, hogy legyen kijáratuk a folyóhoz és hogy jogosultak legyenek hajózási célokra felhasználni, de ebből az okból nem volt szükséges, hogy a magyarok által lakott területek, a szintizsita magyar Csallóközt elvették és a tótoknak adták! – A két nagy egyetemet: a pozsonyit és a kolozsvárit is elvették Magyarországtól.

Elvették csaknem valamennyi erdejüket, amelyek nagy értéket képviseltek. – Erdőállományának a 85,7 %-át elvesztette. – Hasonlóképpen elvesztette ásványainak a legnagyobb részét is: 80,5 %-át. – Ezek a változások azt jelentik, hogy

nincs meg a lehetősége a gazdasági újjáéledésének és gyáripára fejlesztésének...”

GORDON Gabriel – Trianon a szabad rablás vásártere volt, a tudatlanságból fakadt béke. „A cseh, román és szerb diplomaták céltudatosan hamisított tájékoztatást terjesztettek a Nagyhatalmak felé.”

DESBONS Georges: – Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy miként a békeszerződésben a „vak és alaptalan gyűlölet, ugyanúgy a határok kijelölésében a végtelen önkény, a rosszindulat és a részrehajlás jelei nyilvánulnak meg! – Ez a magatartás egy becsületes országgal szemben, mely évszázadokon keresztül védte a Nyugatot –, egyszerűen elképesztő.” – „Érintetlen-e ez a szerződés, amely bűzlik a tudatlanságtól és a tévedéstől? – Végleges-e az a szöveg, amit a diplomaták csak aláírása után, egy év múlva mertek ratifikálásra a francia parlament elé terjeszteni?”

TISSEYRE Charles képviselő: Az egyik fél teljes rosszindulatának kellett a másik fél tudatlanságával párosulnia, ahhoz, hogy Magyarország csodálatos egységét, egy „képzelt elnyomás” nevében szétrombolja. – Szétszakították azt a nemzetet, amely politikai és gazdasági egységét 10 évszázadon át megtartotta, azzal a kifogással, hogy különböző népekből áll. – Mit tettek ezután? Alkottak három új államot, még vegyesebb népességgel, mint amilyen Magyarország volt!

„Szétrombolták egy életerős, egészséges ország politikai és gazdasági egységét és romjaiból új ál-

lamokat alkottak, melyek messze állnak az előző egységtől – Magyarország nem ok nélkül tartja felelősnek Franciaországot a tévedésekért és az igazságtalanságokért. – Ez a helyzet nem tarthat a végtelenségig. Miért tette, vagy engedte ezt tenni Franciaország? Ezt a káros cselekedetet? Ez a szerződés a – MI – munkánk! Egy hosszú történelem tényeivel szemben, ügyetlen politikai cselekménnyel eltávolítottunk magunktól egy népet, amelynek inkább közelebb kellett volna kerülnie Franciaországhoz!”

– „Trianonban nemcsak a valóban nem magyar lakta területekre szorítottak, ahogy ezt eredetileg tervezték, hanem – mintegy az ország testébe vágva – körös-körül leválasztottak erről a szerencsétlen országról nagy magyar néptömegeket, melyek addig a lakossággal teljes közösségben éltek. Kizárólag stratégiai vagy közlekedési szempontból a tisztán magyar lakta Alföldből hatalmas területeket adtak az utódállamoknak. Ezek a szomszédos területeken több mint 2 millió magyar élt a 3 millióból, akik idegen uralom alá kerültek.

Itt voltak még a régi Magyarország nagy városai: Pozsony, Nagyvárad, Arad, Temesvár, Szabadka, melyeknek lakossága többségében magyar volt. Pozsony (Pressburg, ma Bratislava) három évszázadon keresztül Magyarország fővárosa volt. Elképzelhetjük – írja Ch. Tisseyre – „milyen vérző sebet vágott, erre a hazájára és történelmére büszke népre a nagy, történelmi múltú városainak az elszakítása.”

„Bizonyos, hogy a magyarok a háború alatt a németek hűséges és őszinte szövetségesei voltak – nem is arról van szó, hogy erről tudatosan megfélemlítettünk –, de szemére vethetjük-e Magyarországnak, hogy Németország szövetségésévé vált? Nem mi sodortuk-e arra felé azzal, hogy tőlünk telhetően támogattuk az Osztrák-Magyar államokban a PÁNSZLÁV mozgalmak kifejlődését?

Trianonnal Magyarországot ismét Németország karjaiba sodortuk! megtehetette-e hát Magyarország, hogy nem visel háborút Ausztria oldalán?

Lángi Mária

ROMÁN ATROCITÁSOK az I. Világháború után

Cornish a magyar kisebbség helyzetéről a román kormányhoz átnyújtott memorandumában több (szám szerint 25) román atrocitást sorol fel (46-64. l.) A könyvben azonban paralel közli a román kormány ezekre a vádakra adott hivatalos cáfolatát is.

A református presbiteri világszövetség keleti bizottságának jelentésében olvashatjuk a következőket: Meggyőződünk róla, hogy durva erőszakosságok egész sora jellemezte a most már átengedett magyar terület megszállását és közigazgatását, hogy a faji bosszúérzet elnézte és elősegítette egy felháborító terrorisztikus elkövette sérelmeket, erőszakoskodásokat, kegyetlenkedéseket és jogfosztásokat, melynek áldozatul előszeretettel választották hitközségeinket és lelkészeinket nem azért, mert protestánsok, hanem mert származásuknál és iskoláztatásuknál fogva magyarok, és mint ilyenek a politikai elégedetlenség született vezéreinek tekintettek. Lelkészek és köztisztviselők, kiket kihallgattunk, csoportostul lettek megbotozva, bebörtönözve, vagy erőszakkal, vagy halállal fenyegetve. Egyeseket hónapokon át tartanak börtönben anélkül, hogy bírói ítélet értelmében, vagy legalább törvényesen emelt vádak alapján cselekednének. (Curtus-Fleming-Webster 23.1.)

Bandholtz többször említi Magyarországnak a románok által történt kifosztását (38,48,131,322-3.1.)

A Szolnokra küldött Borrow őrnagy jelentése szerint a románok szeptember közepéig átvittek a Tiszán 684 mozdonyt, 231 szalon és Pullman kocsit, 946 személykocsit, 2900 teherkocsit, 1300 wagon búzát és állatot, 1300 wagon lőszert, 298 ágyút, 43 autót, 56 repülőgépet, 1400 tankkocsit, 2000 wagon vasúti anyagot és mezőgazdasági gépet, 1435 wagon hadianyagot és 4350 ismeretlen tartalmú wagont. (Bandholtz 90.1.)

Munro dr. (British Food Commission) és Brunier svájci kapitány (International Red Cross) ellenőrző körúton voltak a románok által megszállt következő városokban: Hatvan, Gyöngyös, Miskolc, Sátoraljaiújhely, Nyíregyháza, Debrecen, Szolnok, Nagyvárád, Békésgyula, Arad, Temesvár, Szeged. Ők jelentik a következőket: Minden a románok által megszállt városban olyan elnyomást találtunk,

amely az életet teljesen elviselhetetlenné teszi. A gyilkosságok napirenden vannak, gyerekeket és nőket megvesszőznek, egyeseket vizsgálat nélkül bebörtönöznek, ok nélkül letartóztatnak, a magántulajdont rekvirálás címen ellopják (Bandholtz 154.1.)

Néhány adat a románok által elvitt értékekről. Hatmilliárd értéket vittek el a románok Magyarországról. A Dunántúlról 5 millió 128 ezer aranykorona élelmiszert, 27.465.000 a.K. állat, 21.179.000 a.K. tenyészállat, 4.377.781 a.K. takarmányt – elvitték a MÁV mozdony és kocsiállomását, a posta üzembeállítását az anyagraktárral. Járműleplel s mozgópostájával és a telefonközponttal. Leszerelték az összes gyárat és raktárakat és elvitték az egész hadifelszerelést. (Marjay 160.1.)

A román rendőrség megengedi az erkölcstelenkedéseket magyar temetőben (Thomas: 178.1.)

1927. január 10-én a román katonaságnak drótra lévő szükségére kobzási parancsot adtak ki Thomas kerítésére, amikor Thomas erre panaszt tett, bocsánatot kértek tőle mondván, hogy mindez azért történhetett, mert azt hitték róla, hogy kisebbségi (Thomas 120.1.)

A Glas Romanesc 1936. nov. 12-i számában írja, hogy a románok Szent Bertalan éjszakát ígérik a magyaroknak s majd akkor „az olaszok eljöhetnek összeszedni a magyarok holttesteit Erdély földjén”. (Thomas 305.1.)

Abrudbánya: Az unitárius és presbiteri egyház lelkészeit együtt csukták be, mert nem húzták meg a harangokat a románoknak Budapestre történt bevonulásakor. (Drummond 13.1.)

Alsórákos: Az unitárius kántort megverték, mert ellentállt rekviráló katonáknak öltözött román parasztoknak. (Drummond 10.1.)

Alsósófalva: Három embert megölték.

Arad: 1921. novemberében egy sztrájk alkalmával a rendőrségre bevitt 14-15 éves munkáslányokkal leírhatatlan módon erőszakoskodtak. (Szász, angol kiadás 118.1.)

Kossuth szobrát lerombolták (Olay 6.1.)

Atyha: Négy embert megöltek. (Szadeczy: 196.1.)

Árkos: Több embert megverték, mert azt a hírt terjesztették, hogy a románok Nagyváradot kiürítették. (Drummond 10.1.)

Bácsfalu: Bálint Vilmos a román börtöntől való félelmében felakasztotta magát. (Szász, angol kiadás 116.1.)

Borossebes: Nagypénteken a románok váratlanul megjelentek Borossebesen és 250 magyar katonát foglyul ejtettek. Ezeket kifosztották, levetkőztették és bajonettekkel halálra szurkálták, de vigyáztak arra, hogy kínlásuk minél tovább tartson. (Bandholtz 153.1.)

Böln: A sorozás alatt több magyar fiút félholtan vertek 1920-ban. (Szász, angol kiadás 115.1.)

Brassó: A millenáris emlékművet 1916-ban felrobbantották. (Olay 15.1.)

Budapest: A románok azzal, hogy a Nemzeti Múzeum kincseinek egy része Erdélyt illeti, október 6-án 14 autóval megjelentek a Múzeum előtt. A tábornoki tanács erről értesülve, Bandholtz tábornok lement a rablást megakadályozandó, lepecsételte a kapukat. (Bandholtz)

Budapest: A románok október 10-én a Schmitt és Társai cégtől elvitték a gépeket és így 2000 munkás munka nélkül maradt. Sok hasonló eset történt még – teszi hozzá Bandholtz. (Bandholtz 151.1.)

Budapest: Az I. számú katonai kórházból kikergették a betegeket, csak 57-et hagytak meg, kiket nem lehet elszállítani. (Bandholtz 42.1.)

Budapest: A Központi Egészségügyi Raktárt teljesen kifosztották. (Bandholtz 43.1.)

Budapest: A Leszámitoló Bank közraktáraiból 2400 kocsi rakomány rekvirált holmit vittek el. (Bandholtz 42.1.)

Budapest: A főposta központi rakára előtt hét megrakott szekeret talált Bandholtz. Kettő cipővel, öt pedig pokróccal és szőnyegekkel volt megrakva. (Bandholtz 42.1.)

Bukarest: Az egyik moziban megverték egy magyar újságíró, mert Magyarul beszélt – jelenti a Curentul. (Thomas 311.1.)

Csatád: Lenau szobrát megrongálták. (Olay 7.1.)

Csegez: Az unitárius kántort puskatussal elverték, mert gyanú volt rá, hogy puskát rejteget. 8-10 másik em-

bert pedig megkorbácsoltak. 1919. (Drummond 9.1.)

Csegez: Bartók András lelkészt, mert nem köszönt a csendőrnek, több órára becsukták. (Drummond 13.1.)

Csikmádéfalva: Bíró Ferenc plébános a cenzúra által engedélyezett újságban olvasta, hogy szabad magyar zászlót kitűzni és a magyar himnuszt énekelni. Mikor ezt megtette, a csendőrök félholtra verték és Szebenbe vitték. (Transsilvanus Viator 16.1.)

Csikszentgyörgy: Wagner kereskedelmi utazót, mert nem köszönt a csendőröknek, megverték és három napra bezárták. (Borbély-Fall 107.1.)

Etéd: 22 embert meggyilkoltak a románok. (Szádeczky 197.1.)

Etéd: 1919 márciusában a román csendőrök magyar asszonyokra és gyermekekre lövöldöztek (Szász, angol kiadás 146.1.)

Felsőrákos: Két ember belehalt a verésbe. Egyiket azért verték meg, mert lopással vádolták, a másikat pedig, mert fegyveralkatrészt találtak nála. (Drummond 11.1.)

Felsőófalva: Négy embert meggyilkoltak. (Szádeczky 196.1.)

Gyergyószentmiklós: Tódor Veronika cselédlányt Netoleanu rendőrkapitány véresre verte és erőszakot követett el rajta. A leány öngyilkos lett. (Borbély-Fall 105.1.)

Hodgya: A román csendőrök összetörték a falu valamennyi népművészeti emlékét és alkotását. (Borbély-Fall 136.1.)

Homoródkarácsonyfalva: Barabás Dénest az unitárius konzisztórium tagját a mezőn, ahol senki sem látta, megverték, majd elengedték. Ezt minden ok nélkül követték el. (Drummond 10.1.)

Homoródszentmárton: Zoltán Sándor tiszteletet, mert egy beszédében egyetlen mondatot mondott, a kormány ellen, egy hétre becsukták Kolozsvárott, majd tárgyalás nélkül elengedték, de csendőri felügyelet alá helyezték. (Drummond 12.1.)

Homoródszentpál: A lelkész, Ürmösi Józsefet négy napra becsukták. Okát sohasem tudta meg. (Drummond 12.1.)

Ikland: az unitárius kongregáció egyik tagját megverték, mert nem adott szállást egy csendőrnek. (Drummond 10.1.)

Izsló: Az unitárius egyház kurátora szilvapálinkát főzött, s nem fizette meg ennek adóját. A csendőrök felfedezték és két liter pálinkát megittattak vele. A kurátor rövidesen belehalt. (Drummond 11.1.)

Kénos: Egy embert megverték, mert magyarul szólt egy román katonához. (Drummond 11.1.)

Kézdivásárhely: Egy embert, kit már hatszor vagy hétszer jelentettek fel erőszakoskodásért, de mindannyiszor eredménytelenül, egy tehetetlen 10 éves fiú fejét beverte, testét összezúzta, haldokló állapotban hagyta a helyszínen. (Curtis-Fleming-Webster 24.1.)

Kisborosnyó: Két földbirtokost megöltek (Szádeczky 192.1.)

Kissolymos: Pünkösöd vasárnap az istentisztelet után a csendőrök a tömeget szétszórva az utcán több fiatal embert megverték. (Drummond 10.1.)

Kobátfalva: Négy gazdát megöltek. (Szádeczky 197.1.)

Kolozsvár: Vermes Teréz nyolc éves kislányt véresre merték, mert piros-fehér-zöld színű virágokból kötött csokrot. (Borbély-Fall 7.1.)

Kolozsvár: Báró Bánffy Kolozsvár környéki birtokost és feleségét súlyosan bántalmazták. Az ügy a Népszövetség elé került, ahol eltusolták. (Jancsó Benedek Emlékkönyv 241.1.)

Kolozsvár: Stenczel Lajos brassói adminisztrátort az utcán elfogták s minden ok nélkül bekísérték a rendőrszobába. Itt levetkőztették, megverték és egy tömegbörtönbe dobták, majd másnap elengedték. (Transsilvanus Viator 14.1.)

Kolozsvár: Az utcán megverték három cselédlányt, mert az egyiknek piros szalagja, a másiknak fehér blúza, a harmadiknak pedig zöld szoknyája volt. (Thomas 308.1.)

Kolozsvár: Megrongálták, vagy elpusztították a következő szobrokat: „Őrszem a Kárpátokon”, Ferenc József, Katona József, Döbrentei Gábor, Wesselényi Miklós, Jósika Miklós, Mátyás szobrának mellékalakjai. (Olay 10.1.)

Korond: 18 embert megöltek. (Szádeczky 196.1.)

Lupény: Lajos Balázs segédlelkész éjszaka román katonák felzavarták, kivitték a Zsil völgyébe a jéghideg vízbe kényszerítették, vaktöltésekkel lövöldöztek utána. A másik parton egy ágynélküli hideg szobában magára hagyták. (Transsilvanus Viator 15.1.)

Máramarossziget: 1920-ban elpusztították a honvéd emléket. (Olay 14.1.)

Marosvásárhely: 1919-ben elpusztították, vagy megrongálták a következő szobrokat: Bem, Kossuth, Bocskay, Rákóczi, Honvéd, Szabadság. (Olay 11.1.)

Nagyenyed: Egy perben tartott vizsgálat folyamán 1919 áprilisában több mint 20 embert megverték. (Drummond 9-10.1.)

Nagykároly: Kossuth szobrát ledöntötték. (Olay 8.1.)

Nagyollós: Geller Áront két román csendőr meggyilkolta és kirabolta. (Szász, angol kiadás 117.1.)

Nagyszalonta: 1919 májusában Kossuth szobrát elpusztították. (Olay 6.1.)

Nagyvárad: 1920 áprilisában Vajszlócs kereskedőt, mert expatriáló magyaroknak szállást adott, agyonverték. (Szász, angol kiadás 116.1.)

Nagyvárad: 1927. dec. 11-12-én a diáktüntetések során, melyben 6000 diák vett részt, átmentek a magyar határon, s ott egy zászlót leszakítottak. A New York Herald jelentése szerint ugyanekkor megöltek több magyart, köztük egy gyermeket is. (Thomas 303.1.)

Nyarádszereda: Bocskay szobrát a csendőrök célbalőtték. (Olay 13.1.)

Nyomát: 12 embert, mert nem akartak tanúskodni a lelkész ellen, négy óra hosszat kukoricaszemekre térdellettették őket. Közben az egyik fülét úgy megütötték, hogy megszakadt a dobhártyája. (Drummond 10.1.)

Oroszhegy: 17 embert megöltek. (Szádeczky 197.1.)

Parajd: 37 férfit és 7 nőt megöltek, 20-at pedig elhurcoltak. (Szádeczky 196.1.)

Preszák: az 1848-as vérengzés áldozatainak emlékművét lerombolták. (Olay 13.1.)

Sepsikőröspatak: Székely Kálmán lelkészt becsukták, majd egy hónapi fogvatartás után még egy hónapra elítélték, 1000 koronára büntették, mert inasa puskát rejtgetett. (Drummond 13.1.)

Sepsiszentgyörgy: Az unitárius egyház kántorát és még egy férfit becsuktak, a himnusz énekléséért. (Drummond 8.1.)

Sepsiszentgyörgy: Kovács Kálmán ügyvédet becsukták, mert nem tett esküt a királynak; éjszaka megverték és két nap múlva tárgyalás nélkül elbocsátották. (Drummond 10.1.)

Siklód: 11 embert megöltek. (Szádeczky 196.1.)

Siménfalva: 2 férfit és 2 nőt megöltek. (Szádeczky 197.1.)

Sinfalva és Borrév: 1933-ban a románok tüntetések során több házat elpusztítottak és több magyar megsebesítettek. (Thomas 304.1.)

Szatmárnémeti: 1921: Kölcsey szobrát ledöntötték. (Olay 8.1.)

Székelyudvarhely: A székelyszobrot és az ezredéves emlékművet elpusztították. (Olay 14.1.)

Székelyderzse: A tanítót és a kongregáció három prezsbiterét becsukták, a kormány elleni izgatás címen és el sem engedték őket Drummondék ott-tartózkodásáig. Az egész

mindenféle tárgyalás nélkül történt. (Drummond 9.1.)

Székelykál: Mátyás Ferencet a csendőrök megkardlapozták. (Drummond 10.1.)

Székelykeresztur: Az unitárius egyház zsinatát 1934. szeptember 3-án szuronyos csendőrök durván szétszórták. (Gower 44.1.)

Székelykeresztur: Az unitárius kollégium tanítóját és több tanítványát letartóztatták, mert az iskolában a háborút Romániára kedvezőtlenül tárgyalták. (Drummond 9.1.)

Szentgerice: Gál Gábort az unitárius kongregáció pénztárosát 1919. február 21-én megölte egy tiszt. Gál azzal vádolt egy katonát, hogy elloptott egy pénztárcát. A katona tagadta, de a vizsgálat folyamán Gál megtalálta nála, mire a tiszt haragjában agyonlőtte a pénztárost. (Drummond 11.1.)

Telekfalva: A népművészeti alkotásokat összetörték. (Borbély-Fall 136.1.)

Tordátfalva: Öt gazdát megöltek. (Szádeczky 197.1.)

Vargyas: Egy embert megkorbácsoltak, mert nem köszönt a csendőröknek. (Drummond 10.1.)

Végvár: A Nikolényi postáskisasszonyokat a házkutatást végző detektívek mezítenre vetkőztették. (Borbély-Fall 111-112.1.)

Zalán: Két katonaköteles férfit megöltek. (Szádeczky 192.1.)

Zilah: Laczkó Györgyöt és Albertet a börtönben megkínózták. (Szász, angol kiadás 147-8.1.)

Zsombolya: Kossuth szobrát dinamittal felrobbantották. (Olay 7.1.)

* * *

(Forrás: Magyar Országos Levéltár, K63 – 1940-27/7.1., 247-255 p.)

IRODALOM:

- H.H. Bandholtz: An undiplomatic diary. New York, 1933.
- Louis Cornish: The religious minorities in Transylvania. London, 1926.
- Curtis-Fleming-Webster: A református presbiteri világszövetség keleti bizottságának jelentése Közép-európának, főleg az oláh uralom alatti Erdélynek helyzetéről. Budapest, 1921.

- Sir Robert Gower: The Hungarian minorities in the succession States. London, 1937.
- Marjay Frigyes: Ámokfutó Bukarest.
- Szádeczky-Kardoss Lajos: Az oláhok Erdélybe törése és kiveretésük 1916-1917.
- Transsilvanus Viator: In Siebenbürgen. Budapest, 1921.
- William H. Drummond: Transylvania under the rule of Roumania. (Report of the American Unitarian Commission. Budapest, 1921.
- D'Olay: La compagne de destruction contre les monuments hongrois 1918-30. Budapest, 1931.
- Borbély-Fall: Román uralom Erdélyben. Budapest, 1936.
- Szász Zsombor: The minorities in Roumanian Transylvania. London, 1927.
- Szász Zsombor: Erdély Romániában. Budapest, 1927.
- Jancsó Benedek emlékkönyv. Budapest, 1931.
- Thomas: Les Roumains, nos alliés?

PARIS 1919: Six months that changed the world (HAT HÓNAP, AMELY MEGVÁLTOZTATTA A VILÁGOT)

Margaret MacMillan tollából érdekes, számunkra fontos könyv jelent meg a nemzetközi könyvpiacra, a fenti kanadai címmel (Random House of Canada Ltd., Toronto). Az eredeti angol kiadás címe *Peacemakers* (John Murray Publishers, Ltd., 2001). A kötet ára 53.- CAD, minden nagyobb könyvkereskedésben kapható.

A szerző egyetemi tanár Torontóban és dédunokája Lloyd George angol miniszterelnöknek, aki országunk egyik vonakodó sírásója volt.

Könyvének főként a Magyarország-ság foglalkozó része érdemel figyelmet. Meglepően tárgyilagos, de látszik, hogy a magyar Trianon irodalmat nem ismeri alaposan. Ennek ellenére tényként ismeri el, hogy Magyarország trianoni megsemmisítése indokolatlan és teljesen igazságtalan volt.

A magyar «feudális» társadalmat sajnos csak a baloldali szakirodalomból ismeri. Mint majdnem minden történész, egyszerűen nem ismeri a gazda-

sági tényezőket, amelyek segítenek kialakítani egy bizonyos társadalmi rendszert. Kissé elnagyol ugyan, de bemutatja a vidéki életkörülményeket, az azokat előidéző gazdasági tényezők ismeretelése nélkül.

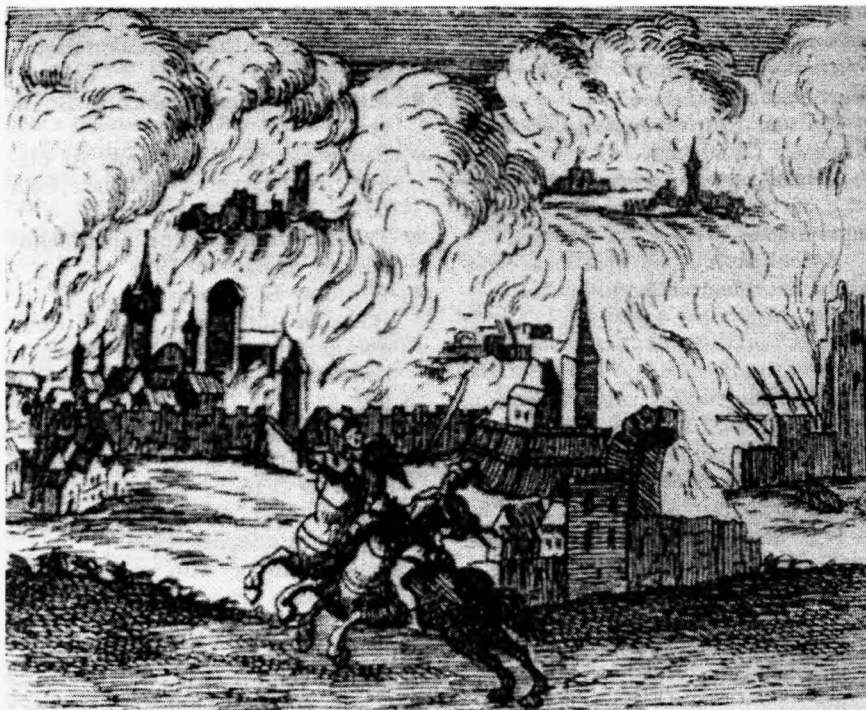
Említi az óriási birtokokat, de azt nem osztja meg olvasóival, hogy a tulajdonos családok legnagyobb része idegen származású volt, akik a Habsburg ház feltétlen támogatásáért kaptak tulajdonjogokat, vagy hitbizo-

mányt a törökök kiverése, a Rákóczi szabadságharc és 48/49-es szabadságharc leverése után.

A másik fontos, a földek igazságos elosztását lényegesen befolyásoló tényezőt, az ipari forradalom 150 éves kérését sem említi. Pedig még egy – a marxista történelem hamisítást nem olvasott – történésznek is tudni kell, hogy Magyarországnak sem tengerentúli gyarmatai, sem ipara nem volt, amely a népfellegel felvehette volna. Nagy-Britania, Franciaország, Németország, Hollandia, Belgium könnyen levezette az efajta gondokat, kivándorlás, és iparosítás által.

Magyarország a Trianont követő gazdasági összeomlásából (vasútvonalak, nyersanyagforrások stb. lemetészése) csak a «Győri program» meghirdetése után tudott kilábalni és gyors ütemű iparosításba kezdeni.

Megtörtént a két bécsi döntés, az ország területeinek jelentős része visszatért. A tragédia az volt, hogy egyszerre iparosítottak minden rendelkezésre álló gazdasági forrás felhasználásával, igyekeztek a visszacsatolt te-

Ismeretlen német mester: Portyázó kurucok Bécs körül, 1704

rületeket beépíteni az ország vérkeringésébe és ugyanakkor kénytelenek voltak egy nem kívánt háborút is folytatni. Ennek ellenére, 1943-44 telére az ipari termelés, a mezőgazdasággal együtt, ugrásszerűen emelkedett. Olyan munkahiány lépett fel, hogy ha a trend folytatódik, néhány éven belül súlyos munkaerő hiány állott volna be a mezőgazdaságban. Az pedig a bankkölcsönök hiányában modernizálni képtelen hitbizományok felszámolásában és a magángazdaságok gépesítésében nyilvánult volna meg. A történelem másként rendelkezett. Az elért eredményekről a kommunista közgazdászok egyszerűen nem vettek tudomást és összehasonlítási alapul csak az 1939-es adatokat használták.

Ezekről az adott körülményekről történészeink alig tudnak valamit, a külföldiek pedig semmit. Így MacMillan is csak a látszat alapján ítélkezik, ha felerészben reálsan is.

A továbbiakban prof. MacMillan az első világháborút követő békekötés folyamatát tárgyalja könyvében. Meg erősíti azt a «horthysta» szemléletre jellemző állítást, hogy a trianoni tragédiánknak nagyrészt Károlyi Mihály és Kun Béla bandája okozta. A kommunista hatalomátvétellel, Magyarország még a maradékát is elvesztette annak a szimpátiának, amelyet addig itt-ott élvezett. A románoknak pedig kitűnő alkalmat adott arra, hogy a civilizáció megmentőiként tetszelegjenek. Ezeket az állításokat a szerző számtalan idézettel erősíti.

A könyvnek más érdekessége is van. Az előszót az a Mr. Richard Holbrooke írta, akinek a magyar származású felesége, ismert amerikai író, Marton Kati, nemrégiben éles kirohanást intézett ellenünk az amerikai sajtóban az állítólagos magyar «atiszemitizmus» miatt. Az tisztán véletlen lehet, hogy a hölgy előző férje Peter Jennings, híres TV hírszerkesztő (anchore man) könyvében (The Century) az 56-os forradalmunkat néhány szóban intézte el, holott maga is lelkesen és nagy szimpátiával tudósított Budapestről azokban a világot eresztékeiben megrázó, sorsdöntő időkben.

Nos, jó volna tudni, Mr. Holbrookenak, aki hatalmas befolyással rendelkezett a balkáni kérdés (részleges) megoldásában, van-e valami köze ahhoz, hogy Bácskáról Vajdaságról) olyan gyorsan elfeledkezett az USA és az EU.

Visszatérvén prof. MacMillan könyvére, örülhetünk, hogy aránylag elnéző volt velünk szemben és a miénkhez hasonló véleményre jutott: Trianon és Párizs egy bűnös tévedés volt, amit MÉG nem tett jóvá a világ. Hogy tévedés ne essék, itt van 20. fejezet eredeti angol záró szövege: *«In 1945, the victorious Allies restored the boundaries of Trianon and there they remain, one of the arrangements from the Paris Peace Conference that has not been undone. Yet.»* (1945-ben a győztes szövetségesek visszaállították a

trianoni határokat és még ma is ott vannak, a párizsi békekonferencia rendelkezése szerint, amit nem változtattak meg.)

Köszönjük a jóindulatát és tárgyilagosságát, Professzor MacMillan!

A könyvnek komoly visszhangja van nyugaton. Két nagyon fontos recenziót említünk. A egyik a torontói «Globe and Mail» című újságban – Kanada legjelentősebb lapjában – jelent meg, Doug Sanders, a neves külpolitikai szakértő tollából, «Blame them on Woodrow Wilson» címmel. Több történelmi munka alapján arra a konklúzióra jut, hogy a «nemzetállam» elve borította fel a huszadik század eleji rendet. Ugyanis addig Európában többnemzetű államok funkcionáltak nagyszerűen, amíg a «nemzeti mítoszgyártók» fel nem borították az addigi évszázados rendet. Hivatkozik többek között Patrick Geary (University of California): The Myth of Nations (A nemzetek mítosza) című munkájára és végül Margaret MacMillan könyvét tárgyalja, amelyet «stunning» jelzővel tönkelt ki. Ezt a szót nehéz lefordítani magyarra, de talán a «meglepő» vagy «elkápráztató» fogalmak közé lehet sorolni.

A másik – talán fontosabb – recenzió a *Knight Ridder Lapokban* jelent meg. Ez a cég külpolitikai szakértői cikkeket terjeszti Amerikában. Tehát valószínűleg több lap vehette át az elmúlt hónapokban. A cikket Mr. Max Lale írta, «Modern history as it should be written.» (Modern történelem, ahogyan azt meg kell írni) címmel. Bár nem említ más munkákat ő is kiemeli a három személy (Wilson, Lloyd George and Clemenceau) személyes felelősségét egy rettenetesen rossz békekötésért, ami többek között Hitler hatalomrajutását eredményezte.

Nota bene: Minap egy cseh szerző könyvbemutatóján voltam. A cseh nyelvű könyv Trianonnal és annak a magyarságra gyakorolt hatásáról szól. Aránylag tárgyilagos, de Csehszlovákia létjogosultságát egy pillanatra sem kétségbevonó «birtokon belüli» hangvételű munka magyarul nem kapható, így csak a szerző és a tolmácsok szavai után szereztünk némi tudomást a tartalomról. Hozzászólásom, amelyben megemlítettem Margaret MacMillan könyvét, meglepetést okozott. Úgy az MTA egyik fontos intézményének a vezetője, mind az egyik csehszlovák szakértőnk kapott a ceruza és papír után, hogy a címet és az író nevét lejegyezzék....

Magyaródy Szabolcs

Szabadságra Vágyó Ifjak Szervezete

PÁSKÁNDINÉ SEBŐK ANNA KÖNYVE, 1956, HALMOS INTÉZET, 2003.

Romániában a történetírás, így a magyar is bizonyos történelmi kor-
szakok hiteles bemutatásával jelentő-
sen el van maradva – összevetve a volt
szocialista országok történetírásával –,
vonatkozik ez természetesen a valóság-
feltáró írói, szakírói tevékenységre is.
Oka természetes, indokolást sem kí-
ván: a hosszúra nyúlt sztálini típusú
diktatúra.

A közelmúlt egyik fehér foltja: a
magyarországi 56-os események hatá-
sa Romániában, visszhangja, esetleges
megmozdulások és az azt követő retor-
zió. Néhány, a 70-es években megjelent
irodalmi alkotástól eltekintve – pld.
Alexandru Ivasiucot (Madarak) és
Paul Goma tevékenységét az emigráci-
óban – '56 romániai történéseivel a 90-
es évek második felében kezdtek el fog-
lalkozni. Mihai Retegan, Balaskó Vil-
mos, Benkő Levente, Csiha Kálmán,
Palczer Károly, Pietsch Miklós stb. stb.
könyvei, írásai, szintén ekkortól jelen-
tek meg. Szakmai szempontból kiemel-
kedő a romániai Tófalvy Zoltán (Ma-
rosvásárhely) és néhai Gagy Balla Ist-
ván (Kolozsvár) gyűjtése, interjúi és ku-
tatása. Gagy Balla István, Tófalvy
Zoltán mint kutatók és az eddig meg-
szólaltatott személyek többsége a szé-
kelyföldi és a kolozsvári eseményeket
és pereket, illetve perek részleteit tár-
ta fel. Páskándiné Sebők Anna a ko-
lozsvári per után egy nagyváradi szer-
vezkedés és szereplői nyomait kutat-
ta. Araszolva, de kerekedik és kitelje-
sedik a kép – sajnálatos, hogy Romá-
niában eddig nem sikerült a fiatal tör-
ténész generációt rávenni a téma ku-
tatására.

**Páskándiné Sebők Anna múlt-
feltáró tevékenysége hozzájuk áll
a legközelebb.** A SZVISZ-szel foglal-
kozó kötete is megcáfolhatatlan bizo-
nyítéka annak, hogy

- A Romániában élő magyarság a magyar nemzet részének tekinti magát.
- Ez nemcsak azt jelenti, hogy közös volt (1918-ig) a történelem, kultúra, nyelv hanem azt is, hogy „vigyázó szemét” mindig Budapestre vetette és veti.
- Az 56-os történésekre túlnyomóan (kivéve a Szoboszlai-pert, az ENSZ-memorandum pert, tehát a tapasztalt magyar értelmiségi szervezkedéseket) a spontaneitás volt a jellemző.

- A magyarság – és a többi nemzet/nemzetiség – számára a gazdasági, társadalmi, kulturális, nemzeti elnyomás megtestesítője: a minden-kori román hatalom volt.
- Mely hatalom hosszútávú nemzeti stratégiájának legfontosabb fejeze-
te, fennállásának immáron 83 esz-
tendeje alatt a homogén román
nemzetállam megteremtése volt.
- Mindazon folyamat, esemény,
amely 1956–57-ben a magyarság
körében tapasztalható volt, ürü-
gylő szolgált e nemzeti stratégia ki-
teljesedéséhez, de nem képezte
okát.

A szerző, aki nagy empátiával és
felkészülten közelít a kérdéshez – té-
maválasztása sem véletlen –, tudatá-
ban van mindennek. Annak is, hogy a
Rákóczi szabadságharchoz, az 1848/49-
es forradalomhoz és szabadságharchoz
és az 56-os magyarországi események-
hez a Kárpát-medencében élő magyar-
ság egészének köze volt. Az a közös
múlt része, amelynek feltárása, megis-
mertetése részét képezi a magyar ér-
telmisségi missziójának.

Páskándiné Sebők Anna az utolsó
előtti pillanatban találkozhatott a ro-
mániai magyar „ötvenhatosokkal”,
kérdezhetette ki őket arról a pár hónap-
ról, ami életük meghatározó része volt,
és ami utána jött. Amire így, a nehéz
börtönévek ellenére büszkén tekinte-
nek vissza. Hogy megállták a helyüket
egy nehéz és sötét történelmi korban.

A szerző megoldotta azokat a ne-
hézségeket, amely a téma kutatása so-
rán az adott körülményekből követke-
zik. Világos a történelemben egymás-
sal szembe kerülő két pólus: a szervez-
kedők és a megtorló hatalom szándé-
ka: egyfelől a tenni valamit, ezzel is
kifejezni nemzeti hovatartozásukat,
politikai nézeteiket, másfelől a feltét-
len és kérlelhetetlen megtorlás, mely-
nek csak a megtorlás számított, és egy-
általán nem szándékozott figyelembe
venni az elkövetett „bünt”. A megtor-
lás, amely nem önmagáért való volt,
hanem mint említettük, s amit világó-
san lát a szerző is és ezért tudja kimon-
datlanul is sugallni: az elnemzetlenítő
román stratégia része.

A kutatásnak nehézségei is voltak
természetesen. A párt archívumokba
és a belügyi levéltárakba szinte lehe-
tetlen bejutni, még román állampol-

gárnak sem. E levéltárak publikált do-
kumentumai – lsd. Retegan: *Explozia*
című kötetét, illetve a megjelenés alatt
álló un. Jeszenszky dossziét, amely a
magyarországi román nagykövet 1956-
os jelentéseit tartalmazza, a *Cartea
neagra a Securitatii*-t – elvéve közül
egy-egy a témánkkal kapcsolatos ira-
tot.

A szerző magától érthetődő forrá-
sa maguk az eseményekben résztvevő
személyek voltak. Mint kiderül: a
SZVISZ 1956–59 között létezett, tagjai
pedig 1956-ban 13–16 éves gyerekek
voltak! A „valamit tenni” – mint cél a
szervezkedésben résztvevők részéről:
ha a forradalom átterjed Romániára,
akkor részt venni abba. Erre nem ke-
rült sor, így a cél is redukálódott: né-
hány rendszerellenes fali feliratra.

Retegan: *Explozia (Robbanás)* című
könyve leleplezi, hogyan működtek a
romániaihoz hasonló rendszerek. An-
nak jelentős fejezete foglalkozik a he-
lyi hangulatjelentésekkel, amelyből
önmagából is nyomon követhetők az
események: az 56-os magyar forrada-
lom visszhangja mit váltott ki Romá-
niában az emberekből? A SZVISZ tag-
jainak fogalmuk sem volt arról, hogy
egyetlen lépésük, egyetlen találkozásuk
nem maradt titokban a hatalom előtt.
Amely a magyarországi példán okulva
megvárta, míg betöltik a 18. életévü-
ket, és akkor szinte egyszerre csapott
le az ország különböző pontján élő ta-
nuló vagy dolgozó szviszesre.

Szerencsésnek mondható a szerző,
mert ha az 59 egykori vádlottat nem
is, de jó néhányukat sikerült szólásra
bírnia. Teljesen egybehangzóan emlé-
keztek vissza arra ami velük történt,
teljesen egyformán élték meg *akkor* és
értékelték ki *ma* azokat a hónapokat,
éveket. Mint hogy – a könyv különösen
megható része –, a börtönévek, a meg-
aláztatás ellenére többségük nem bán-
ja a történeteket, s ha lehet ma is ha-
sonlóan cselekedne.

Páskándiné Sebők Anna munkáját
olvasva, remélhetően többen szánják
rá magukat arra, hogy felkeressék és
megszólaltassák a közelmúlt nagy ese-
ményeinek résztvevőit és szemtanúit.

Az ilyen és ehhez hasonló kiad-
ványok, írások megkülönböztetett fi-
gyelmet érdemelnek mind a kiadók,
mind az olvasók részéről.

Lipcsy Ildikó

Quo vadis Székelyföld? Konferencia.

Június 21-én Csíkszeredában lezajlott a Magyarok Világszövetsége Erdélyi Társasága által kezdeményezett Quo vadis Székelyföld? konferencia, melyet megelőzően Patrubby Miklós, az MVSz elnöke Rácz Sándorral és dr. Csapó Józseffel együtt Székelyföld kilenc településén tartott találkozókat, amelyeknek tárgykörét képezte a térség jövője az EU küszöbén. A Csíkszeredai konferencia megfogalmazta Székelyföld és a székelység autonómia-törekvéseit, melynek alapját a székely nép és a székely székek évszázadok során kialakult és megélt önkormányzata képezi.

A zárónyilatkozat

Emlékezve arra, hogy az I. világháborút követően létrejövő román állam önkormányzatot ígért az erdélyi magyarságnak, valamint arra, hogy 1919. december 9-én Párizsban, a Társult Főhatalmakkal megkötött szerződésben Románia kötelezettséget vállalt a székelyek autonómiájának szavatolására, mely önkormányzási lehetőség Isten színe előtt minden népet megillet, üdvözölve az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésében megfogalmazott szándékot a regionális autonómia elveinek jogi érvényesítésére, emlékeztetve arra, hogy Székelyföldön – mely föld megközelíti az EU-tagvárományos Szlovénia nagyságát – az összefüggő területen élő székelység 87%-át adja a közel egymillió lelket számláló népességnek, felidézve azon gazdag és kikristályosodott rendszert alkotó önkormányzati hagyományokat, amelyek a rendtartó székely települések falutörvényeitől az 1505. november 23-án elfogadott Székely Constitution-ig terjednek, amely az európai jogalkotást két évszázaddal megelőzve törvényerőre emeli a személy szabadságát, a Csíkszeredai Konferencia a következőket nyilatkozta:

A történelmi Székelyföldön meghonosult önkormányzást a székely székek szervezettsége és hatásköre testesítette meg. A székek területi autonómiával éltek, saját közigazgatással, sajátos társadalmi felépítéssel és jogokkal.

Körlevél a világ magyarjaihoz

MAGYAR SZOLIDARITÁS TÜZE

Az 1933-as gödöllői jamboree idején a Külföldi Magyar Cserkész Szövetség Magyar Szolidaritás Napot rendezett. Az előre megbeszélt napon cserkészeink tábortüzeket gyújtottak egész Magyarországon és a megszállt területeken. A megbeszélt időben lobbantak fel a szolidaritás lángjai Gödöllőn, a Hargitán, a Tátrában, a Mecsekben, Szabadkán, a Bakonyban. Mindenfelé, ahol magyar cserkészek voltak.

Szép és hasznos volna, ha feléleszténénk e felejthetetlen akciót.

Ezért azt javaslom, hogy augusztus huszadikán este a budapesti tűzijáték kezdetének idejét vegyük alapul, s annak helyi időszámítási órájában lobbantjanak fel a magyar testvériség tüzei az egész világon. Valószínűleg nincs olyan időzónája a földnek, ahol nem élnének magyarok, így csak szervezés kérdése a megvalósítás: Tábortűz Croydonban, Fillmore-ban, Los Angelesben, egy gyufavillanás a Hargitán, gyertyák a budapesti lakásokban, mécse Dunaszerdahelyen, tábortüzek Rióban, Caracasban, Sydneyben, Münchenben, Oslóban, Krasznahorkán vagy Körösmezőn.

Egy Budapesten meggyújtandó mécse csak másnap este aludna ki, miután a Magyar Szolidaritás Lángja körüljárta a föld minden lakott időzónáját.

E kezdeményezést a Külföldi Magyar Cserkészszövetség vezetősége elfogadta és felkérte csapatait az egész világon a megvalósításra. A Magyarok Világszövetsége is küldöttgyűlési határozatban kéri tagszervezeteit a Magyar Szolidaritás Tüze lángjának fellobbantására.

Mindenkit felkérünk a csatlakozásra! Ez a könnyen hagyománnyá válható kezdeményezés a magyar identitástudat egyik pillére lehetne.

*Magyaródy Szabolcs
cserkészcsapat tiszt, Kanada*

A székely nép Székelyföldön őshonos, ismeri történelmét, őrzi hagyományait, tudatában van kulturális öröksége gazdagságának és birtokában egy saját írásmódnak, a székely rovásírásnak. A Magyarok Világszövetsége által kezdeményezett székelyföldi tanácskozás-sorozat és ennek záró rendezvénye, a Csíkszeredai Konferencia, a székely népnek, mint a magyar nem-

zet szerves részének magára találását, önkormányzási törekvéseinek megismerését szolgálta és szolgálja. Ismerve és elismerve az Európai Parlament, az Európa Tanács és az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet nemzeti önazonosság védelmére vonatkozó elveit és dokumentumait, Székelyföld lakosaiként halaszthatatlannak tartjuk a történelmi székely székek alkotta Székelyföld euró régióvá minősítését és a többségben lévő lakosság nemzeti önazonosságának védelmében, a közigazgatási hatáskörök mellett, sajátos közösségi jogokkal való felruházását, mely területi önkormányzás Székelyföld minden polgárát megilleti. Amikor időszerűvé válik, az

ERDÉLYI
MAGYARSÁG

H - 1116 Budapest
Sopron út 64. I. em.

Európai Unió biztosítson Székelyföld euróregió részére a számarányának megfelelő képviseletet az Európai Parlamentben. Székelyföld őshonos közösségének tagjaként, el akarjuk nyerni az Európai Unió államaiban gyakorlattá vált, a Nemzeti Kisebbségek Védelmére Vonatkozó Európai Keretegyezményben jogként feltüntetett, és a székelység történelme során már megélt teljes és tényleges egyenlőséget. Igényeljük a székely székek és a Székelyföld területi autonómiájának törvényerejű statútum általi helyreállítását.

Felszólítjuk az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács Kezdeményező Testületének tagjait, késedelem nélkül kezdeményezzék a települési és a széki nemzeti tanácsok, a Székely Nemzeti Tanács megalakulását, az agyagfalvi megemlékezés méltó köszöntésére. Székelyföld autonómiáját csakis együtt, közös akarattal érhetjük el. Legyen ennek az útnak első mérföldköve az Isten ajándékaként elnyert székely rovásírás közkinccsá tétele. Kérjük pedagógusainkat és a szülőket, tanítsák gyermekeinket, hogy sajátítsák el e kincset. Kérjük székely településeink önkormányzati testületeit, hogy a helységtáblákon tüntessék fel a települések nevét a székely rovásírással is.

*Csikszereda, 2003. június 21-én
Isten áldása legyen a munkánkon!
A Quo vadis Székelyföld? Konferencia*

Marha messze lehet az az Európa,
ha még innét se lássuk...

Karikatúrapályázat: Lohoczky István rajza

És Trianon által elszakított testvéreinket
még ennyire sem!

Beküldte: A. F. Leányfalu

„...Amit erő vagy hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszaadhatják. De arról a nemzet félve a szenvedésektől, önként lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és mindig kétséges...”
(Deák Ferenc)

Ágoston András levele Orbán Viktorhoz

A VM DP nevében Ágoston András elnök levelet küldött Orbán Viktor-nak, a Fidesz - Magyar Polgári Szövetség elnökének.

A tartalma a következő:

Nagy érdeklődéssel és helyesléssel figyeljük a Fidesz és az Ön személyes küzdelmét a legáltalánosabb értelemben vett szabadságjogok érvényesítéséért. Az akció, amelynek eredménye a magyarországi antidemokratikus jelenségekkel kapcsolatos CDI-állásfoglalás, azon kívül, hogy hozzájárul a nemzetben gondolkodó magyar szavazók számának növeléséhez, legalább három szempontból fontos. Szoktatja a magyar közvéleményt ahhoz, hogy a valaha dogmaként kezelt arculatörző konszenzus tartalma az EU-csatlakozást követően ugyancsak megváltozik. Szoktatják a köztársaság kormányát ahhoz, hogy a magyar nemzeti egység kialakulását gátló hatalmi akciók nemzetközi ellenreakciót válthassanak ki. S harmadszor, az Ön személyes politikai bátorsága és kezdeményezésének sikere – mivel értékelhetően igaz alapra támaszkodik – példaként szolgál arra, hogy a nemzetközi politikai porondon nemcsak engedni lehet, de eredménytel is kezdeményezni is. A szerb kormány a parlamentnek megküldte az új párttörvény tervezetét, amely 3000 alapító tagot követel a pártok újbóli bejegyzéséhez. Elvileg nincs kifogásunk a szerb politikai elit döntése ellen. Így akarják elvégezni a pártok radikális megrostálását. Mivel Szerbiában a kisebbségek nem hozhatnak létre saját többpárti alapon működő perszoná-

lis autonómiát, a párttörvény megszigorítása a kisebbségek vonatkozásában diszkriminatív lépés, hiszen ellehetetleníti a kisebbségek politikai szubjektivitásának érvényesítését. Ha a magyaroknak számarányukhoz mérten 21-szer több alapítót kell bemutatni, ha magyar jellegű pártot akarnak létrehozni, mint a szerbeknek, ha szerb jellegű pártot akarnak alapítani, ez a diszkrimináció legsúlyosabb formája, hiszen a kisebbségi közösségek teljes politikai ellenőrzéséhez nyit utat. De nemcsak erről van szó. Ha csak azonosítószámmal ellátott aláírásokról lenne szó, elvi kifogásaink ellenére vállalnánk a bejegyzés megújításával járó nehézségeket. Választási listáink támogatására 2000-ben – egyedül amagyar pártok közül – 16 ezernél is több aláírást gyűjtöttünk össze. A gond az, hogy a törvénytervezet hatóságilag hitelesített alapítói aláírásokat követel. Mivel a hitelesítést csak munkaidőben lehet elvégezni, az egy aláírást terhelő költségek legalább 10 eurót tesznek ki. Erre egy vajdasági magyar pártnak sincs pénze. Mi az ügyben levelet küldtünk a szerb, illetve a magyar miniszterelnöknek, de egyelőre eredmény nem mutatkozik. A napokban megkeressük a belgrádi nagykövetségeket és a nemzetközi szervezeteket is. Elnök Urat arra kérem, hogy a Fidesz képviselője emelje fel a szavát a kisebbségek politikai szubjektivitását ellehetetlenítő szerbiai diszkriminatív megoldás ellen. Abban a reményben, hogy ez nem lehetetlen,

tisztelettel: Ágoston András

HUNSOR medencefigyelő
HUNSOR -<http://www.hunsor.org>

Adjunk a látszatra

Az egyre sikertelenebb kormányzás nyomán a közvélemény-kutatók azért mutatják ki az MSZP népszerűségének további növekedését, mert miként a politikusnak nem elég tisztességesnek lennie, annak is kell látszania, ugyanúgy a választónak sem elég hülyének lennie, annak is kell tűnnie.

Nits Árpád – Kolozsvár

ADOMÁNYOK (Ft)

BELFÖLD

Andrássy Gyula dr.	Békéscsaba	500.-
Árkossy Ottó	Esztergom	1.500.-
Balázs Károly dr.	Bp.	1.000.-
Bartha Sámuel dr.	Balatonendréd	500.-
Bátor Béla	Jászapáti	2.500.-
Beniczky Sándor	Berettyóújfalú	500.-
Biczó Erzsébet	Márok	500.-
Bíró Gábor dr.	Szigetvár	2.500.-
Bognár Magdolna	Bp.	3.000.-
Brumár Mihály dr.	Karancsés	2.000.-
Czakó József dr.	Göd	2.500.-
Cserenyés János dr.	Szombathely	500.-
Csizmadia György	Leányfalú	1.000.-
Csupor Dezső	Jakabszállás	2.500.-
Dáné Hortenzia Erzsébet	Felsőpakony	3.000.-
Dankó Miklósné	Gödöllő	2.500.-
Deák Gábor dr.	Miskolc	500.-
Domahidy László	Bp.	500.-
Elekes József dr.	Debrecen	2.500.-
Fal-Con Audit Kft.		
Bödecs Barnabás	Győr	50.000.-
Fábián Tibor dr.	Bp.	500.-
Főgyházmegyei Könyvtár	Eger	2.000.-
Gáspár Ferenc	Bp.	1.500.-
Gidai Erzsébet dr.	Bp.	8.000.-
Gréppály András dr.	Bp.	7.500.-
Gyurich László	Bp.	2.000.-
Hahn Tobes Mária dr.	Bp.	2.500.-
Harmath Ferenc dr.	Abony	1.500.-
Hoyos Imre	Bp.	2.500.-
Incze Miklós dr.	Bp.	500.-
Inspurger Antal dr.	Veszprém	500.-
Issekutz Sarolta dr.	Bp.	2.500.-
Jántti Eskó Olavi	Budapest	500.-
Jordán Éva dr.	Bp.	15.000.-
Kádár Gyula	Békéscsaba	2.000.-
Kalló Sándor	Cegléd	5.000.-
Kántor József	Baja	2.000.-
Katona Mária	Leányfalú	500.-
Kegyes Attila István	Pécs	2.500.-
Kerekes Kiss László	Bp.	2.000.-
Kese Ferenc Antal	Székesvárad	500.-
Kesze József	Nádasd	2.500.-
Kiss András dr.	Pöcsmegyer	2.000.-
Kiss Irén	Bp.	1.000.-
Kolossy Marion dr.	Bp.	1.000.-
Koltai Erika	Pécs	500.-
Kotró László dr.	Kengyel	2.500.-
Kovácsné Sárcz Erzsébet	Miskolc	2.500.-
Kovács Attila	Budapest	10.000.-
Küllő Károly	Leányfalú	500.-
Kuti József	Tura	500.-
Lendvay Eleméne	Bp.	500.-

Lokodi Árpád	Gyöngyös	1.000.-
Lökkös János dr.	Bp.	500.-
Ludvig Gyuláné	Bp.	2.000.-
Lukács Anikó	Bp.	8.000.-
Makay Mihályné	Solymár	500.-
Mándi György	Bp.	10.000.-
Máté Károly	Balassagyarmat	2.500.-
MEAN-ING Bt.	Miskolc	2.500.-
Miskolci Városi könyvtár	Miskolc	2.500.-
Nagy Baka György	Zsámbok	2.500.-
Nagy István	Dömsöd	500.-
Obál Ferenc dr.	Szeged	7.500.-
Ocskay Gábor	Vác	3.000.-
Orbán Balázs	Martonvásár	2.500.-
Orbán és Társa Bt.	Pécs	2.500.-
Orbán József	Miskolc	2.500.-
Osváth Gizella dr.	Győr	2.000.-
Pál Csaba	Hajdúhadház	500.-
Parászka Mária Szonja dr.	Bp.	2.000.-
Pataky Géza	Bp.	2.000.-
Pázmány Annamária dr.	Szentendre	2.500.-
Péterffy Pál dr.	Budakalász	500.-
Petheő Károly dr.	Bp.	2.500.-
Póka Ferenc	Tiszavasvári	500.-
Premontrei Prépostság	Csorna	1.000.-
Ráb Lászlóné	Bp.	500.-
Római Katolikus Plébánia	Tataháza	1.000.-
Rózsás János	Nagykanizsa	2.000.-
Schneider László	Bp.	7.500.-
Szabó Gyula	Szentlíván	1.500.-
Szamosi Elemér	Bp.	1.500.-
Széchy Gábor dr.	Bp.	500.-
Szentkirályi Miklós	Bp.	10.000.-
Szentpéteri Ádám dr.	Bp.	40.000.-
Szigeti Julianna	Orkény	5.000.-
Tarr Ferenc dr.	Nyíregyháza	15.000.-
Tóth Zoltán	Tatabánya	500.-
Török István	Sárospatak	2.500.-
Török Miklós	Leányfalú	2.500.-
Tringer Lászlóné	Bp.	2.500.-
Vályi László	Bp.	2.500.-
Varga Ferenc	Mosonszentmiklós	1.000.-
Vaszkó Tamás	Bp.	500.-
Zabányi Alajos	Tokodaltáró	1.500.-
Zágoni István	Bp.	10.000.-
Zimányi Magdolna	Bp.	15.000.-
Zsombori Ilona	Pécel	20.000.-
KÜLFÖLD		
Fodor Albert	USA	200.- USD
Svájc Magyar Keresztény Munkavállalók Szövetsége		
- Böröcz József	Zürich	600.- SFR
Márton Hugó	Olaszország	6.500.- Ft
Kulhavy László dr.	Németország	70.- EUR

Az Erdélyi Magyarság külföldi képviselői:

Amerikai Egyesült Államok:

Maria Orbán-Bihary
402 East 65th street 2B
New York, NY. 10021
Tel.: (1)212-744-7946
Fax: (1)212-744-0614

Ausztrália:

Jed Productions, Józsa Erika
Cím: 22 Marinelle Street Manly Vale
2093 Australia
Tel./fax: 612-9907-6151

Belgium:

gr. Teleki Kálmán
Bovenberg 122
1150 BRUXELLES
Tel.: (02) 770 16 01
Bank: 310-0737944-54

Dánia:

Dansk-Ungarsk Seiskab,
Hortensiavej 12. 1857 Frederiksberg C

Hollandia:

K. A. Pehlig-Stubnya,
Muzenlaan 5, 2353 KB. Leiderdorp,
Postbank No. 653 557
Tel.: 07/89-03-31

Izrael:

Páll Tibor
Street Puah 6 A/5
35311 Haifa
Tel.: 528780

Kanada:

Kate Karácsony, Pannonia Books Ltd.
P. O. Box 1017 Postal Station „B”
Toronto, Ont. M5T 2T8
Tel./Fax: (416)5353-963

Nagy-Britannia:

Klára Morvai, Hungarian Book Agency
P. O. BOX 1956
Durham DH1 2GA
Tel.: 00 44-191-272-2446
Fax: 00 44-191-368-4198

Olaszország:

Maria Toth Pittaluga
Mellbodes 41.09045 Flumini (CA)
c/c N 15853 096
Tel.: 70-830-309

Svájc:

Anikó Parragi
8046 Zürich, Wehntalerstr. 295.
Tel.: 41/1/372-3201
Zürcher Kantonalbank
Kto. Nr. 1118-0298.950 Zürich

Svédország:

János Járni
Fagotgr. 5/B, 223 68 Lund,
Tel.: 046/14-70-81
Postgiro: 6310 106-7

Azokban a – főleg európai – országokban ahol nincs lapunknak képviselője, olvasóink támogatásukat akár címünkre postázott csekkel, akár money orderrel rendezhetik, de küldhetnek postai „COUPONT” is. Amennyiben magyarországi ismerőseiken keresztül akarnak támogatást nyújtani, úgy kérésre (akár üzenetrögzítőnkön keresztül is) csekket küldünk.

Fontos tájékoztató

1%. Alapítványunk mint közhasznú alapítvány az idén is jogosult az un. 1%-ra, amit a személyi jövedelemadó bevallásánál lehet felajánlani számunkra. (Adószámunk: 19667173-2-43). Sőt, mindenkit már most arra kérünk és biztatunk, hogy az elkövetkező adóbevallásnál továbbra is éljenek a támogatásnak ezzel a módjával. A befizetett adományokról – kérésre – ún. APEH igazolást állítunk ki, aminek értelmében a befizetett összeg 30%-ával a személyi jövedelemadó összege a befizetés évében csökkenthető, az idevonatkozó érvényben lévő rendelet szerint.

Kérjük, barátaink, ismerőseik figyelmét már most hívják fel erre a lehetőségre, és javasolják nekik, hogy lapunk támogatásának ezzel az egyszerű, de hatásos formájával majd éljenek. Ter-

mészetesen mi is mindenkit erre biztatunk. A határainkon túl élő olvasóink ezen a téren úgy segíthetnek, hogy ők magyarországi ismerőseik, barátaink figyelmét ráirányítják lapunkra.

Akik a befizetett adományról un. APEH igazolást kérnek, azt leg egyszerűbben úgy jelezhetik felénk, hogy a közlemény rovatban feltüntetik adóazonosító számukat. Ez nagymértékben csökkenti a hibalehetőséget, s számunkra is könnyebbé teszi a feladatot.

Mint ahogy azt már korábban is írtuk, előfizetést/támogatást minden esetben csak a tárgyév végéig fogadunk el, s minden e feletti összeget alapítványi támogatásként könyvelünk – hacsak a támogató másként nem rendelkezik.

Az Erdélyi Magyarságért
Alapítvány

SAJÁTOS STÁTUSÚ HELYI ÖNKORMÁNYZAT STATÚTUMA

I. fejezet. Általános rendelkezések.

1. szakasz. Az a helyi közigazgatási egység, ahol a magyar nemzeti közösséghez tartozó személyek a lakosság számához viszonyítva számbeli többségben vannak, a helyi autonómia alapján, törvényben szabályozottan, sajátos státust kap és a nemzeti közösség anyanyelvét az állam hivatalos nyelvével egyenrangú nyelvként használja.
2. szakasz. A Sajátos Státusú Helyi Önkormányzat Statútuma a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának alapelveit alkalmazza, s a helyi autonómia jogával élő magyar nemzeti közösség alapvető normáit tartalmazza.
3. szakasz. A sajátos státusú önkormányzatban a román nemzethez, illetve más nemzeti közösséghez tartozó személyeknek a közigazgatási egység hivatali szervezetében való arányos részvétele garantált.

II. fejezet. A sajátos státusú helyi önkormányzás fogalma és célja.

4. szakasz. A sajátos státusú helyi önkormányzás
5. A sajátos státus, a közügyek saját hatáskörben való szabályozásán és igazgatásán túl, kiterjed:
 - a nemzeti-, nyelvi-, vallási identitás védelmére, az egyéni és közösségi nemzetiségi jogok érvényre juttatására;
 - a nemzeti közösség történelmi hagyományainak, nyelvének, tárgyi és szellemi kultúrájának, anyanyelvű oktatásának ápolására és gyarapítására;
 - a nemzeti közösség saját intézményrendszerének működtetésére;
 - az egyenlőség, a szolidaritás, a tolerancia eszméinek érvényre juttatására.

III. fejezet. A sajátos státusú helyi önkormányzat jogállása

6. szakasz. Az önkormányzat, helyi autonómiajog alapján, a törvény által meghatározott jogkörben az állam által delegált helyi döntéshozói és végrehajtói hatalom birtokosa. Tevékenységét az állam befolyásának kizárásával végzi. Az önkormányzat, demokratikus döntéshozó és végrehajtó testületei révén, a hatáskörök gyakorlásához és működéséhez szükséges eszközök felett széleskörű autonómiával rendelkezik.
7. szakasz. A törvény garantálja a sajátos státusú helyi önkormányzati egység autonómiáját.
8. szakasz. A sajátos státusú helyi közigazgatási egység autonómiája nem érinti a nemzet szuverenitásának sérthetetlenségét.
9. szakasz. A sajátos státussal felruházott közigazgatási egységben a magyar nemzeti közösség és a számbeli kisebbségben lévő többi nemzeti közösség anyanyelvét az állam hivatalos nyelvével egyenrangú nyelvként használja.
10. szakasz. Az a helyi közigazgatási egység,

amely sajátos státust kap, önálló jogi személyiséggel bír.

IV. fejezet. A sajátos státusú helyi önkormányzat megalakulása és megszűnése.

11. szakasz. A sajátos státusú helyi önkormányzat létrehozását a helyi közigazgatási egységben az összlakossághoz viszonyítva egyszerű többségben lévő magyar nemzeti közösség tagjai, a kinyilvánított helyi autonómia jogán határozzák el. A fenti bekezdés alapján hozott közösségi határozatot közképviseleti és érdekvédelmi szinten a közösség legitim képviselője hozza a Parlament, adminisztratív úton a helyi tanács a Kormány tudomására.
12. szakasz. A helyi közigazgatási egység egyszerű többségben lévő nemzeti közösségének határozata alapján a Kormány kiírja a sajátos státusú helyi önkormányzati választásokat és az önkormányzat statútumára vonatkozó népszavazást.
13. szakasz. A Parlament a statútumot az Alkotmány 116. szakaszának 3. bekezdése alapján iktatja törvénybe. A statútum a helyi közigazgatási egységben rendezett népszavazás jóváhagyásával lép életbe.
14. szakasz. A sajátos státusú helyi önkormányzat megalakulásával elnyeri közjogi státusát. A sajátos státus csakis a statútum népszavazás általi elutasításával szüntethető meg.

V. fejezet. A sajátos státusú helyi önkormányzat jogköre.

15. szakasz. Az önkormányzat jogát azon tanács gyakorolja, amelynek tagjait szabad, titkos, egyenlő, közvetlen és általános szavazással választják és amely beszámolósi kötelezettséggel bíró végrehajtó szervekkel rendelkezik. E rendelkezés nem érinti az állampolgárok gyűléshez való folyamódását, a népszavazást, vagy a közvetlen állampolgári részvétel egyéb formáit. Az önkormányzat autonóm önkormányzati hatáskörét döntéshozó hatalommal a négy évre választott Tanács, végrehajtó hatalommal az ugyancsak négy évre választott polgármester gyakorolja. A Tanács és a Polgármester helyi hatóság.
16. szakasz. A helyi hatóságok alapvető illetékességét a jelen törvényerejű statútum, valamint a Helyi Közigazgatási Törvény határozza meg. E rendelkezéseknek lehetővé kell tenniük:
 - a) a helyi hatóságok speciális célú és helyi érdekeltégű hatáskörökkel és kötelezettségekkel való felruházását;
 - b) a helyi hatóságok jogszabályi keretek között, teljes körű diszkrecionális jogosítványokkal való ellátását, minden ügyben, amely hatáskörükbe tartozik;
 - c) a közfeladatoknak az állampolgárokhoz legközelebb álló igazgatási szervek általi megvalósítását;
 - d) a törvényhozói és a központi végrehajtó hatalom által a helyi közösséget érintő illetékességek és hatáskörök átruházását;

- e) a helyi hatóságok hatásköreinek teljességét és kizárólagosságát, amelyet más központi vagy regionális szerv csak jogszabály ilyen értelmű rendelkezése alapján korlátozhat;
 - f) a központi vagy regionális szerv által átruházott hatáskör önkormányzat által helyi körülményekhez igazítását;
 - g) a helyi hatóságokat közvetlenül érintő tervezési és döntéshozatali folyamatban a megfelelő időben és formában való részvételt.
17. szakasz. A Tanács rendeletek kibocsátására jogosult a statútumban meghatározott jogkörökben.
 18. szakasz. A Tanács határozatok kibocsátására jogosult az általa irányított szervek és intézmények működésének szabályozására.
 19. szakasz. A Tanács rendeleteinek és határozatainak törvényességi felügyeletét az Alkotmánybíróság látja el.
 20. szakasz. A sajátos státusú helyi önkormányzat rendeleteinek és határozatainak végrehajtása során felmerülő jogvitákban a közigazgatási bíróság dönt.
 21. szakasz. A sajátos státusú helyi önkormányzat jogkörét a Helyi Közigazgatási Törvényben foglalt hatáskörökön kívül a jelen statútum rendelkezései határozzák meg.

VI. fejezet. A sajátos státusú helyi önkormányzat jogköre.

22. szakasz. Az önkormányzat hatáskörébe tartozik:
 - a) az anyanyelvű oktatás és az oktatási intézmények ápolása, védelme, fejlesztése;
 - b) az anyanyelvű kultúra és a művelődési intézmények ápolása, védelme és fejlesztése;
 - c) a szociális kérdések;
 - d) az anyanyelvű tömegtájékoztatás támogatása, szabadságának szavatolása;
 - e) az anyanyelv korlátok nélküli használatának garantálása a magán- és a közéletben, a köztételekben;
 - f) a terület és települési fejlesztés;
 - g) a gazdasági fejlesztés;
 - h) közösségi és állami köz- és magánvagyonok kezelése;
 - i) a kommunális intézmények kiépítése és működtetése;
 - j) a közösség szociális érdekképviselete;
 - k) az általános emberi jogok és szabadságok érvényre juttatása és védelme;
 - l) a közrend- és a közbiztonság önkormányzati fennhatóság alá tartozó rendőrséggel szavatolása.
23. szakasz. A helyi érdekű közügyek intézése során az önkormányzat garantálja a helyi közigazgatási egységben élő román nemzetiségű lakosság, valamint a más nemzeti közösség jogainak teljes körű érvényesülését.
24. szakasz. Az önkormányzat helyi hatóságainak rendeletei kiterjednek:
 - a) az önkormányzat szervezetére és működési rendjére;

- b) a helyi költségvetésre, zárszámadásra, a saját anyagi- és pénzforrások felhasználására;
- c) a helyi érdekeltségű köz- és magánvagyon kezelése;
- d) az önkormányzat nevének, jelképeinek, kitüntetéseinnek meghatározására és használatára;
- e) a nemzeti közösségek ünnepeinek megrendezésére;
- f) a védett műemlékek és emlékhelyek védelmére.
25. szakasz. Az önkormányzat joga saját hatáskörében
- a) pályázatokat kiírni;
- b) ösztöndíjakat alapítani;
- c) intézményt, vállalatot, más gazdasági célú szervezeteket alapítani, illetve működtetni.
26. szakasz. Az önkormányzat helyi hatóságainak döntéshozói körébe tartozik:
- a) megvitatja a Tanács rendelet- és határozattervezetét,
- b) javaslatot tesz a költségvetési eszközök felhasználására;
- c) közérdekből a törvény rendelkezései szerint kisajátításokat hajthat végre;
- d) perben és perek kívüli ügyekben képviseli a közösséget;
- e) ellenőrzi a rendőrség helyi parancsnokságát.
27. szakasz. Az önkormányzat helyi hatóságainak végrehajtói hatáskörébe tartozik:
- saját közigazgatási struktúra kiépítése;
 - önkormányzati intézmények megszervezése;
 - helyi testületekre vonatkozó igazgatási funkciók meghatározása;
 - területfejlesztés, lakásügy;
 - helyi érdekű közmunkák kiírása és irányítása;
 - kulturális ügyek intézése;
 - anyanyelv védelme;
 - művészeti örökség, múzeumok, kulturális-, tudományos intézmények felügyelete;
 - könyvtárak, lemeztárak és hasonló rendeltetésű intézmények létesítése és működtetése;
 - helyi rádió- és televízió adók létrehozása, igazgatási szervek működtetése;
 - a nyomtatott sajtó támogatása;
 - az ifjúság képzésének valamennyi formája, a szervezett és a nem szervezett egyaránt;
 - az anyanyelvű oktatás valamennyi szinten, típusban és formában, valamint az állandó továbbképzés;
 - a szociális- és felnőtt nevelés,
 - a mezőgazdaság, a gazdasági élet általános szabályozásával összhangban;
 - erdőgazdálkodás;
 - környezetvédelmi igazgatás;
 - közösségi helyi érdekű vízgazdálkodás;
 - ásvány- és hévizek hasznosítása;
 - helyi vásárok szervezése;
 - a közösség gazdasági életének fejlesztése;
 - az idegenforgalom fejlesztése;
 - kézműipar;
 - szociális ellátás;
 - egészségügy;
 - a helyi érdekeltségű állami köz- és magánvagyon kezelése és ellenőrzése;
 - a helyi rendőrség;
 - minden egyéb hatáskör, amit a törvény nem utal a Kormány hatáskörébe, illetve amit átruház a helyi hatalomra.

VII. fejezet. A sajátos státusú helyi közigazgatási egység területi határainak védelme

28. szakasz. Nem lehet megváltoztatni a sajátos státusú helyi közigazgatási egység helyi közigazgatási határait az érintett közösséggel való előzetes konzultáció, illetve népszavazás nélkül. A magyar nemzeti kisebbség által is lakott területeken a közigazgatási egységek határait olyképpen kell megállapítani, hogy a nemzeti közösség többségi részarányát a helyi közigazgatási egységben, illetve régióban szavatolják.

VIII. fejezet. A helyi hatóságok igazgatási struktúrái, a felelősség gyakorlásának feltételei, tevékenységének területe

29. szakasz. A sajátos státusú önkormányzat helyi hatóságai a szükségleteknek megfelelően és a hatékonyság biztosítása céljából saját maguk határozzák meg belső igazgatási struktúrájukat.
30. szakasz. A helyi hatóságok személyzetéről szóló szabályzatnak lehetővé kell tennie a magas képzettséggel, tehetséggel, szakértelemmel bíró személyzet toborzását; ennek megfelelően biztosítani kell a képzési lehetőségeket, a jutalmazás, az előléptetés feltételeit.
31. szakasz. A helyi választott tanácsosok számára biztosítani kell mandátumuk szabad gyakorlását.
32. szakasz. Megengedett a hivatal gyakorlása során felmerülő kiadások, a keresetkiadás megfelelő kompenzálása, valamint az elvégzett munka és a megfelelő szociális védelem díjazása.
33. szakasz. A helyi választott tisztségviseléssel összeférhetetlen funkciókat és tevékenységeket csak a törvény vagy a jogi alapelvek határozzhatják meg.
34. szakasz. A sajátos státusú helyi önkormányzati szervek tevékenységének felügyelete csak a tevékenység jogszerűségének vizsgálatára irányulhat.

IX. fejezet. A sajátos státusú önkormányzat pénzügyi forrásai és gazdálkodása

35. szakasz. Az önkormányzat saját pénzügyi forrásokra jogosult, amelyeket hatásköre gyakorlása során szabadon használhat fel.
36. szakasz. A helyhatóságok pénzügyi forrásai nagyságának a jogszabályokban meghatározott feladataik mértékével kell arányban lennie.
37. szakasz. A helyi hatóságok pénzügyi forrásainak egy részét azok a helyi adó- és díjbevételek teszik ki, amelyekre a törvény adta keretek között ezen hatóságoknak lehetőségük van.
38. szakasz. Az önkormányzatok működésének szavatolása szükségszerűvé teszi az

állami költségvetésből történő pénzügyi kiegyenlítést, amelynek célja a potenciális pénzügyi források egyenlőten elosztásából fakadó hatások, valamint az így keletkező pénzügyi terhek korrekciója. Az ilyen intézkedések nem csökkentik a helyi hatóságok választási szabadságát a saját felelősségük alá tartozó területeken.

39. szakasz. A pénzügyi források állami költségvetésből arányosan rája eső részének felhasználásáról a helyi önkormányzat dönt.
40. szakasz. Az önkormányzati szervekhez juttatott állami költségvetési támogatás nem fordítható speciális tervek finanszírozására. Az állami költségvetésből visszajuttatott pénzügyi kiegyenlítés nem korlátozhatja a helyi önkormányzati szervek diszkrecionális jogkörét.
41. szakasz. A sajátos státusú önkormányzat megalakulásától számított 60 napon belül a helyi önkormányzat tulajdonába és adminisztrálásába kerül a helyi érdekű állami köz- és magánvagyon.
42. szakasz. Nem tekinthető gazdasági vállalkozásnak, ha az önkormányzat oktatási, kulturális, egészségügyi és szociális intézményeket működtet, ha a nemzeti közösségek érdekeinek védelmére kiadványokat állít elő és forgalmaz, ha épületeit részlegesen használja.
43. szakasz. Az önkormányzat saját elkülönített és egységes költségvetéssel rendelkezik.
44. szakasz. Az önkormányzatot alanyi jogon normatív állami költségvetési támogatás illeti meg. A támogatás mértékét a Parlament határozza meg.
45. szakasz. Az állami költségvetési támogatás rendeltetésszerű felhasználásának törvényességi felügyeletét az Állami Számvevőszék látja el.
46. szakasz. Az önkormányzat tervének és költségvetésének teljesítéséről zárszámadás készül. A pénzügyi adatok nyilvánosak.

X. fejezet. A sajátos státusú helyi önkormányzatok egyesülési joga.

47. szakasz. A sajátos státusú helyi önkormányzatok egyesülési joga, hogy hatáskörük gyakorlása és feladataik megvalósítása során együttműködjenek és egyesüljenek közös érdekeltségű feladatok ellátása érdekében.
48. szakasz. Az állam köteles elismerni az önkormányzati szervek azon jogát, hogy közös érdekeik védelme és elősegítése érdekében hazai és nemzetközi szövetség tagjai legyenek.
49. szakasz. Az önkormányzati szervek jogszabály által előírt feltételek mellett együttműködhetnek más államok helyi önkormányzati szerveivel.

XI. fejezet. A sajátos státusú helyi önkormányzatok jogi védelme

50. szakasz. Az önkormányzati szervek jogszolgáltatást vehetnek igénybe hatáskörük szabad gyakorlásának és a helyi autonómia elvének védelmében.

XII. fejezet. Záró rendelkezés.

51. szakasz. Jelen Statútum módosítására a Tanács tagjainak legalább egyharmada tehet javaslatot.

Csapó I. József